

Svein Blom

Innvandrere og bokonsentrasjon
rapport fra forprosjekt
for Kommunal- og
arbeidsdepartementet
Innvandringsavdelingen

Innhold

	Side
Tabellregister	4
Figurregister	5
1. Innledning	7
2. Utdrag fra mediadebatten om "ghettoisering" i deler av Oslo	8
3. Litteratur om etnisk bokonsentrasjon	12
4. Data og metode	16
5. Empiri fra Oslo, statisk	21
6. Empiri fra Oslo, dynamisk	49
7. Sosioøkonomiske og demografiske karakteristika ved bydelene	68
8. Planer for hovedprosjektet	92
 Appendiks	 95
Litteratur	96

Tabellregister

	Side
4.1. Personer bosatt i Oslo pr. 1.1.1993 etter innvandringskategori. Absolutte tall og prosent	16
4.2. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn. Absolutte tal og prosent	18
5.1. Dissimilaritetsindeks etter landbakgrunn for befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993	25
6.1. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og oppholdsvarighet. Prosent	49
6.2. Dissimilaritetsindeks mellom nordmenn og innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og landbakgrunn	50
7.1. Korrelasjonsmatrise for karakteristika ved Oslos bydeler. Pearsons r	71
7.2. Faktoranalyse for karakteristika ved Oslos bydeler. Innførselene er faktorladninger fra varimax rotasjon	72
7.3. Korrelasjoner mellom andel innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia og fra alle øvrige land og andre karakteristika ved Oslos bydeler. Pearsons r	74

Figurregister

	Side
5.1. Nordmenn og innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter aldersgruppe. Prosent	27
5.2. Innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og aldersgruppe. Prosent	28
5.3. Nordmenn og innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter kjønn. Prosent	31
5.4. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og kjønn. Prosent	32
5.5. Nordmenn og innvandrere 25 år og eldre i Oslo pr. 1.1.1993 etter sivil status. Prosent ..	33
5.6. Innvandrere 25 år og eldre i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og sivil status. Prosent	34
5.7. Andel innvandrere av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	36
5.8. Andel innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	37
5.9. Andel innvandrere fra Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	38
5.10. Andel innvandrere fra tidligere Jugoslavia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	39
5.11. Andel innvandrere fra Tyrkia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent ..	40
5.12. Andel innvandrere fra Marokko av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	41
5.13. Andel innvandrere fra Pakistan av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	42
5.14. Andel innvandrere fra Sri Lanka av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	43
5.15. Andel innvandrere fra Vietnam av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	44
5.16. Andel innvandrere fra Iran av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent ...	45
5.17. Andel innvandrere fra Chile av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent ..	46
5.18. Andel innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri-Lanka og Vietnam av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	47
5.19. Boliger etter byggeår og bydel i Oslo. Prosent	48
6.1. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	55
6.2. Innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	56
6.3. Innvandrere fra Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	57
6.4. Innvandrere fra tidligere Jugoslavia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	58
6.5. Innvandrere fra Tyrkia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent ...	59
6.6. Innvandrere fra Marokko i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent ..	60
6.7. Innvandrere fra Pakistan i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent ..	61
6.8. Innvandrere fra Sri Lanka i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent .	62
6.9. Innvandrere fra Vietnam i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent ..	63

	Side
6.10. Innvandrere fra Iran i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	64
6.11. Innvandrere fra Chile i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	65
6.12. Innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent	66
6.13. Nordmenn i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	67
7.1. Andel i alderen 30-66 år med bruttoinntekt (toppskattgrunnlag) over 200 000 kroner i 1990 etter bydel. Gjelder bosatte i Oslo pr. 1.1.1992. Prosent	76
7.2. Utdanningsnivå for personer 16 år og over. Andel med høyeste fullførte utdanning på universitets-/høyskolenivå etter bydel. 1992. Prosent	77
7.3. Andel arbeidsledige pr. 30.9.1992 av befolkningen 16-66 år etter bydel. Prosent	78
7.4. Andel av befolkningen som er direkte berørt av sosialhjelp etter bydel. 1991. Prosent	79
7.5. Andel menn 50-66 år med uførepensjon pr. 1.1.1992 etter bydel. Prosent	80
7.6. Døde menn pr. 1000 menn i alderen 60-74 år for årene 1990 og 1991 (gjennomsnitt) etter bydel. Prosent	81
7.7. Andel barnevernklienter av barn under 18 år etter bydel. 1991. Prosent	82
7.8. Andel enslige kvinnelige forsørgere i alder 20-49 år med barn 0-16 år av alle kvinner 20-49 år pr. 1.1.1992 etter bydel. Prosent	83
7.9. Andel av befolkningen i alder 0-6 år pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	84
7.10. Andel av befolkningen i alder 80 år og over pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	85
7.11. Andel av befolkningen over 25 år som er gift pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent	86
7.12. Andel personer som bor trangt etter bydel. 1990. Prosent	87
7.13. Andel av boligene som er privateide etter bydel. 1990. Prosent	88
7.14. Andel av boligene som har bad og WC etter bydel. 1990. Prosent	89
7.15. Sosioøkonomisk faktor etter bydel.	90
7.16. Demografisk faktor etter bydel.	91
A. (Appendiks). Andel innvandrere fra alle land (herunder Tyrkia) unntatt Vesten av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993. Prosent	95

1. Innledning

Prosjektet "Innvandrere og bokonsentrasjon" tar sikte på å beskrive de romlige mønstre ved innvandreres bosetting i Oslo og prosessene knyttet til etablering, vedlikehold og endring av disse mønstrene.

Bakgrunnen for prosjektet er den interesse - og til dels bekymring - som på ulike hold har blitt uttrykt i forbindelse med konsentrasjonen av innvandrere til særskilte strøk og områder i storbyen. Spørsmål som i den forbindelse har blitt stilt, er hvilke konsekvenser slike bokonsentrasjoner kan ha for integreringen av innvandrere i det norske samfunnet og for forholdet mellom innvandrere og nordmenn generelt.

Statistisk sentralbyrå innledet i 1991 et samarbeid med Kommunal- og arbeidsdepartementet om utvikling av innvanderrelatert statistikk. Gjennom denne kontakten ble SSB kjent med at departementet ønsket seg et sikrere kunnskapsgrunnlag når det gjaldt innvandreres bosetting i Oslos bydeler og prosessene bak de observerte mønstrene. Vi foreslo derfor i en prosjektskisse å gjennomføre en utredning av dette temaet basert på tilgjengelig statistisk materiale og evt. andre undersøkelser.

Departementet fant i første omgang å ville støtte et forprosjekt om temaet, og det foreliggende notatet utgjør rapporten fra dette forprosjektet.

I notatet gir vi et kort overblikk over den såkalte ghetto-debatten som gikk i Oslo-pressen høsten 1992. Vi gjennomgår også en del relevant faglitteratur på feltet, hovedsakelig svenske arbeider. Ved hjelp av data fra den såkalte fødelandssituasjonsfil for 1.1.1993 presenteres grunnleggende demografiske karakteristika ved innvandrerne i Oslo og hvor stor andel av befolkningen de utgjør i hver enkelt bydel¹. Vi opererer med en definisjon av innvandrere som fanger opp både første og andre generasjon. Deretter undersøker vi hvorvidt bosettingsmønsteret er forskjellig for innvandrere med kort og lang botid (minst fem år) i landet. I et kapittel gjennomgår vi sosioøkonomiske og demografiske forskjeller mellom bydelene og relaterer dette til innvandrerens bosetting. Til slutt peker vi på en del temaer det vil være naturlig å gå videre på i hovedprosjektet om innvandrere og bokonsentrasjon.

¹ EDB-arbeidet i kapittel 4-6 er utført av Håkan Løvkvist.

2. Utdrag fra mediadebatten om "ghettoisering" i deler av Oslo¹.

Høsten 1992 innleder hovedstadens største løssalgsavis en reportasjeserie under vignetten "ghetto-debatten". Opptakten er en artikkel om en mor som velger å la sin sønn begynne i første klasse på en annen skole enn den han opprinnelig skulle begynt ved (Tøyen skole). Grunnen til flyttingen er at sønnen ellers ville blitt eneste norske elev i klassen. Moren poengterer at hun ikke har noe mot folk fra andre kulturer, men at hun synes det ville være uheldig at sønnen skulle bli den eneste norske i klassen².

To dager senere rykker en partileder og rikspolitiker ut og meddeler at også han overveier å la sin sønn flytte til en annen skole for å unngå at barnet kommer i en klasse som i altfor stor grad domineres av fremmedspråklige barn. Politikeren hevder at mange familier i hans del av byen (Grünerløkka) går med de samme tankene. Det er særlig hensynet til læringsmiljøet i klassen som opptar han. Med mange fremmedspråklige barn i klassen kan barnets skolegang bli skadelidende med de følger dette kan ha for barnet.³

Det varer ikke lenge før fokus dreier over til innvandrerbarnas situasjon. Skolesjefen i Oslo hevder at det ikke er heldig verken for norske eller fremmedspråklige barn at innslaget av norsktalende elever i klassen blir for lite. Ved at klassene i barneskolen domineres av innvandrerbarn går disse barna glipp av en viktig mulighet til å lære norsk og til å opparbeide kontakter med barn i norske miljøer⁴.

Denne situasjonsbeskrivelsen underbygges av rektor ved Tøyen skole som framholder at innvandrerbarn som går ut av skolen etter seks års undervisning, ikke alltid behersker norsk - mye på grunn av at andelen norske medelever er for lav⁵. En seksjonsleder ved pedagogisk-psykologisk tjeneste i Oslo kommune hevder at dette får sterke negative konsekvenser for barna senere, idet barn som ikke kan norsk ved utgangen av barnetrinnet, faller helt ut av undervisningen på ungdomstrinnet⁶.

Selv om reportasjeserien om "ghettoiseringen" av Oslo indre øst slik tar utgangspunkt i skolesituasjonen for barn, beskriver den også andre trekk ved utviklingen. Ordet "ghetto" blir hyppig brukt til å karakterisere disse strøkene (som oftest er det Tøyen, Grønland og Grünerløkka som nevnes). Det framheves at områdene preges av miljøproblemer, sosiale problemer, trafikkbelastning og tilløp til slum. Norske innbyggere ønsker seg bort fra disse områdene, mens innvandrere strømmer til. Slik forsterkes tendensen til ghettodannelse. En eiendomsmekler hevder at eiendommer i de mest innvandrertratte områdene sjelden tiltrekker seg norske kjøpere. Det har i stedet utviklet seg et eget boligmarked for innvandrere⁷. Sosialsjefen ved Grønland sosialsenter uttaler at han frykter at disse områdene utvikler seg i retning av tilstander kjent fra storbyer som London, Chicago og New York⁸.

Likevel er ikke alle enig i dette. En politiker og tidligere ordfører i Oslo framholder sterkt at befolkningen i Oslo indre øst er så variert og består av så mange ulike nasjonaliteter at området langt fra er noen ghetto. Det har dessuten mange positive kvaliteter som boområde⁹. En eiendomsmekler underbygger dette ved å hevde at også nordmenn er interessert i å bosette seg i de østlige sentrumsområdene. Det gjelder særlig unge som ønsker lave bokostnader. Det er således uriktig at det bare er innvandrere som strømmer til disse områdene¹⁰.

Talsmenn for innvandrerne kommer imidlertid selv med uttalelser til media som viser at de er bekymret over å bo i de mest innvandretette områdene. Formannen i Pakistani Workers Welfare Union uttaler at det er en ulykke for innvandrerne at deres barn er nødt til å gå på skoler hvor det nesten ikke fins norske barn. På vegne av sin forening uttaler han at ingen skoler eller enkeltklasser bør ha mer enn 50 prosent innvandrerbarn¹¹. Pakistanske foreldre samlet til foreldremøte ved en av ungdomsskolene uttrykker bekymring for at deres barn skal bli skoletapere og at områdene de bor i skal tømmes for nordmenn. Dette er en utvikling som de selv vil rammes av, mener de. "Vi vil ikke bo i ghetto!" heter det i overskriften fra avisreportasjen¹². I et brev til Oslo kommune fra Pakistansk Arbeiderforening listes det opp eksempler på "feilslått innvandringspolitikk". Konsentrasjon av innvandrere til enkelte bydeler er et av momentene på listen¹³.

Likevel søker en norsk konvertitt til islam på vegne av deler av innvandremiljøet Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om å få opprettet privat islamsk grunnskole i bydelen Gamle Oslo¹⁴. Et slikt tiltak vil antakelig forsterke innvandrerbarnas isolasjon fra norske jevnaldrende og bidra til ytterligere konsentrasjon av innvandrere til Oslo indre øst. Det var da også slike argumenter Oslo byråd la til grunn da det valgte å gå mot søknaden.

Debatten om innvandrerkonsentrasjoner inneholder også synspunkter på hva som er *drivkreftene* bak den utviklingen som har funnet sted. Grovt sett er det to hovedårsaker som presenteres i reportasjene.

Den første er at innvandrerne søker sammen av eget ønske. Det gir trygghet og tilhørighet å bo i nærheten av landsmenn med samme kultur og språk som dem selv. Særlig viktig er dette når en befinner seg i et land med fremmed språk og ukjente skikker og levevis. Ved å bo nær hverandre kan innvandrerne lettere få hjelp og støtte av sine egne, tilgang til varer og produkter fra hjemlandet og praktisere egen religion, språk og kultur. Også norske utvandrere til Amerika bosatte seg nær hverandre i det nye landet¹⁵. Slik sett er konsentrasjonen av innvandrere et "normalt" og "naturlig" fenomen og hovedsakelig et resultat av egne frie valg, ifølge dette synet.

Det andre synet går ut på at konsentrasjonen av innvandrere er et resultat av økonomiske tvangsmekanismer. Boligstandarden i Oslo indre øst har fra gammelt av vært dårligere enn i andre deler av byen. Boligprisene har dermed vært lavere her. Innvandrere og flyktninger med gjennomgående svakere økonomi enn andre tvinges til å bosette seg i områdene der boligprisene er lavest. Slik blir de ufrivillig konsentrert til byens dårligste boområder¹⁶.

Samtidig fins det påstander om hva som *ikke er* årsakene til innvandrerens bokonsentrasjon. I et par reportasjer er det referert uttalelser fra innvandrere som går ut på at bokonsentrasjonen i hver fall *ikke* er et uttrykk for innvandrerens eget ønske. Det innvandrerne ønsker, er nettopp å bo spredt¹⁷. En annen talsmann for innvandrerne uttrykker tvil om innvandrerne ville søke sammen i ghettoer om forholdene hadde vært lagt bedre til rette for dem i andre bydeler. Konsentrasjonen til enkelte bydeler skyldes etter hans mening at forholdene i disse bydelene er bedre lagt til rette når det gjelder skoler og andre tilbud¹⁸. Den tidligere refererte ordføreren uttaler på sin side at han tror innvandrerne bor på Østkanten fordi de liker seg der. Etter hans oppfatning er det ikke fordi de ikke har råd til annet at de bor der de bor¹⁹.

Endelig framkommer det også forslag til *tiltak*. Som rimelig kan være er det en viss sammenheng mellom hva man oppfatter som problemets årsaker og hvilke forslag til løsning som fremmes.

Noen foreslår tiltak som primært sikter mot å oppnå en bedre fordeling av elevmassen mellom skolene. Et av forslagene er at norske foreldre bør ta i bruk retten til å overføre barnet til skoler med færre innvandrerelever dersom de frykter for at barnets skolegang ellers vil lide. Dette kan de gjøre uten selv å behøve å flytte²⁰. Den samme løsningen antydes av barne- og utdanningsbyråden, men denne gang med adresse til innvandrerelevens foreldre. Også de bør vurdere å benytte retten til å flytte barnet til en skole med et større innslag norsktalende elever dersom de frykter for barnets språkutvikling²¹. At skolebytte er riktig for norske elever, motsies av en rikspolitiker som rykker ut og hevder at norske foreldre nettopp *ikke* bør flytte barnet sitt bort fra innvandrerdominerte skoler og derved gjøre situasjonen for innvandrerelever enda vanskeligere²². Pakistanske foreldre ved en av Oslo-skolene foreslår at det gis "særgoder" til norske barn som forblir elever ved skoler med mange barn av innvandrere²³.

Et mer kollektivt forslag til omfordeling av elevmassen ved Oslo-skolene fremmes av pakistanske foreldre ved en av barneskolene i bydel Gamle Oslo. De foreslår at de av deres barn som er svakest i norsk, velges ut og busses til andre skoler²⁴. Idéen om "bussing" er kjent fra amerikanske storbyer og har hittil ikke vakt stor begeistring i Norge. Lærerne ved skolen har uttalt seg negativ om bussing og sagt at de frykter det vil føre til tap av arbeidsplasser og nedleggelse av skolen²⁵.

Fra høsten 1993 har imidlertid flere såkalte "mottaksklasser" for innvandrerelever blitt spredt rundt på forskjellige skoler i Oslo kommune i stedet for å konsentreres ved skoler som allerede har høye innvandrерandeler fra før²⁶.

De som betrakter spørsmålet om konsentrasjonen av innvandrere mindre fra et skolepolitisk ståsted og mer som et spørsmål om byplanlegging og lokaliseringsspolitikk foreslår tiltak for å få en jevnere spredning av innvandrere til flere bydeler. Flere foreslår at miljø og boliger i Oslo indre øst gjøres mer attraktive slik at de kan trekke til seg flere - helst ressurssterke - nordmenn²⁷. Andre, deriblant en representant for innvandrene selv²⁸ og en professor i kriminologi, foreslår at områder i andre bydeler gjøres mer tilgjengelige for innvandrere. Det bør i den forbindelse kunne være aktuelt med en form for subsidiering av boligene, mener professoren²⁹.

Nedleggelsen av Oslo kommunes Innvandreretat og desentraliseringen av ansvaret for mottak av flyktninger til bydelsadministrasjonene hevdes å kunne medføre at flere fjernkulturelle innvandrere blir bosatt i Oslos vestlige bydeler³⁰. Et vedtak om en slik politikk er allerede fattet i Oslo bystyre. Hvorvidt dette virkelig blir resultatet, gjenstår å se.

Andre forslag for å motvirke konsentrasjonen av innvandrere, er selvsagt også å redusere antallet flyktninger og asylsøkere som i det hele tatt får komme til Oslo, enten ved at de stanses ved grensa, kanaliseres til andre kommuner i landet eller ved at de blir sterkere bundet til den kommunen de først har blitt mottatt i³¹.

De mest vidtgående forslagene til tiltak fremmes av dem som ser innvandreres bokonsentrasjon primært som et spørsmål om økonomisk fordeling og næringspolitikk. Forskere og politikere med et slikt utgangspunkt går i større eller mindre grad inn for en omfattende sosial og økonomisk rehabilitering av bydelene i Oslo indre øst ved hjelp av statlige og kommunale midler.

Noter

¹ Kapittelet er hovedsakelig basert på oppslag i Verdens Gang, og i noen grad Aftenposten, og representerer selvsagt ikke noen fullstendig innholdsanalyse av medias behandling av saken.

² VG 27.8.92.

³ Erik Solheim (SV), VG 29.8.92. Partifelle og tidligere lærer Kari Pahle tar til motmæle og hevder at norske barn neppe tar skade av å gå i innvandrerdominerte klasser, VG 1.9.92.

⁴ VG 31.8.92.

⁵ VG 24.5.93.

⁶ VG 24.5.93.

⁷ VG 2.9.92.

⁸ VG 13.5.93.

⁹ Peter N. Myhre (FrP9, VG 3.9.92.

¹⁰ VG 2.9.92.

¹¹ Khalid Mahmood, VG 31.8.92.

¹² VG 7.5.93.

¹³ Norsk Skoleblad nr. 9, 20.3.93, intervju med Aslam Ahsan.

¹⁴ Aftenposten 20.9.93.

¹⁵ Eks. VG 27. og 29.8.92.

¹⁶ Eks. VG 29.8.92, 1.9.92 og 6.5.93.

¹⁷ Som note 10.

¹⁸ Som note 12.

¹⁹ Arbeiderbladet 23.10.93.

²⁰ Som note 8.

²¹ VG 9.9.92.

²² Kjellbjørg Lunde (SV), VG 2.9.92.

²³ VG 26.5.93.

²⁴ VG 24.5.93.

²⁵ VG 1.9.92.

²⁶ VG 9.8.93.

²⁷ F.eks. Børre Rognlien (H), VG 13.5.93.

²⁸ VG 7.5.93.

²⁹ Nils Christie, VG 7.9.92.

³⁰ VG 28.9.93.

³¹ Se f.eks. Dagbladet 17.7.93 og Aftenposten 22.7.93 (morgen- og aftenutg.) og 23.7.93 (morgenutg.).

3. Litteratur om etnisk bokonsentrasjon

De klassiske arbeidene om etnisk og sosio-økonomisk bokonsentrasjon ble til i USA på 1920- og 1930-tallet. Utgangspunktet var den sterke veksten som hadde funnet sted i mange amerikanske byer siden midten av forrige århundre. Chicago var en av byene som hyppigst ble beskrevet. Det teoretiske utgangspunktet for disse arbeidene har blitt kalt humanøkologi eller sosialøkologi. Byen blir oppfattet som et økosystem der organismer fra forskjellige populasjoner interagerer og konkurrerer om en territoriell basis. Noen populasjoner invaderer andres områder, fortrenger de opprinnelige innbyggerne og oppretter sitt eget hegemoni. Fortrengte populasjoner migrerer til vakante strøk og nisjer i byen, med vekst og økt differensiering i arealbruken som følge (Faris og Dunham 1963/1939, McKenzie 1971/1926, Haveraaen 1993).

I amerikansk urbansosiologi er det således en lang tradisjon for studier av folkegruppers romlige fordeling. Ettersom veksten i de amerikanske storbyene for en stor del hadde sammenheng med innvandring av fremmede etniske grupper, ble bokonsentrasjoner på etnisk grunnlag fra første stund et sentralt tema i disse arbeidene. Det samme kan ikke sies om skandinavisk bysosiologi. Med vår etnisk homogene befolkning og den sterke interessen som etter annen verdenskrig har vært knyttet til målsettingen om økonomisk og sosial utjevning, er det naturlig at skandinaviske arbeider om segregasjon i storbyene (segregasjon=avsondring, dvs. at noen folkegrupper bor avsondret fra andre) først og fremst har befattet seg med forskjeller i bosetting på sosio-økonomisk grunnlag (Øyen 1964, Lindberg 1971). Det er først på 1980-tallet at bostedssegregasjon på etnisk grunnlag dukker opp som et tema i skandinavisk, og da særlig svensk, bysosiologi.

Sverige har tre større byer med konsentrasjoner av innvandrere av noe omfang, Stockholm, Gøteborg og Malmø. Vi kjenner til studier av etniske bokonsentrasjoner i to av disse, Stockholm (Andersson-Brolin 1984, Biterman 1985, 1989) og Gøteborg (De Geer 1989, Kuusela 1993).

En av hovedtesene i Andersson-Brolins (1984) studie av Stockholm er at graden av atskillelse i bosettingen mellom forskjellige kategorier innvandrere og den svenske innfødte befolkningen er en direkte funksjon av den etnisk-kulturelle avstanden mellom gruppene. Med etnisk-kulturell avstand menes forskjeller i språk, religion, livsstil, omgangsformer, utseende osv. Jo større denne forskjellen er, jo vanskeligere vil det være for den aktuelle innvandrergruppen å bli ubemerket inn i vertssamfunnet. De enkelte gruppelemene vil ha større behov for å søke hjelp og støtte hos hverandre, og jo større er sjansen for at gruppen vil bli gjenstand for særbehandling og diskriminering.

Andersson-Brolin finner at også sosio-økonomiske statusforskjeller mellom landene synes å påvirke graden av etnisk bostedssegregasjon. Det er den internasjonale arbeidsdelingen mellom nasjonene på global basis som er ulikhetsskapende. Innvandrere fra lavteknologiske og råvareproduserende land vil ha lettere for å havne i etniske bokonsentrasjoner enn innvandrere fra avanserte industriland, og dette skjer uavhengig av den enkelte innvandrers individuelle økonomiske situasjon. Biterman (1993) benytter derfor fem elementer i operasjonaliseringen av kulturell likhet/distanse mellom etniske grupper: språk, religion, grad av industriell utvikling, omfang av informasjonsutbytte mellom avsender- og mottakerland og historiske bånd og kontakter mellom landene.

Andersson-Brolin undersøker om forskjellene i bosetting mellom etniske grupper egentlig bunner i andre ulikheter mellom gruppene, først og fremst i sosio-økonomiske og demografiske forskjeller. Hun finner at inntektsforskjeller bidrar til å forklare bare en mindre del av avviket i bosettingsmønster mellom innvandrerne og den innfødte befolkningen. Heller ikke ulikheter i husholdssammensetning eller familiestørrelse bidrar til å forklare stort av den etniske bostedssegregasjonen.

Det viser seg imidlertid at tendensen til å bo atskilt fra den svenske befolkningen synker jo lenger en immigrantgruppe har vært bosatt i landet og jo flere av medlemmene som har tatt svensk statsborgerskap (Andersson-Brolin 1984). Dette tas til inntekt for studiens hovedtese, at bostedssegregasjonen er en funksjon av den etnisk-kulturelle distansen, idet lang oppholdstid og skifte av statsborgerskap (naturalisering) tolkes som indikatorer på integrasjon. Er den etnisk-kulturelle distansen i utgangspunktet stor, går tilpasningen til vertslandet imidlertid tilsvarende langsomt.

Også Biterman (1988, 1989) konstaterer at tilbøyeligheten til bostedssegregasjon på etnisk grunnlag avtar med botiden i landet og naturalisering, men disse fenomenene tolkes snarere som indikatorer på sosio-økonomisk mobilitet og økende grad av "etablering" enn som tegn på endringer i kulturell avstand. I tillegg er formålet med innvandringen av betydning, påpeker hun. Har vedkommende immigrant bare et kortsiktig opphold i tankene, for å unnsnippe en akutt krisesituasjon eller for å gjøre raske penger og deretter returnere til hjemlandet, er viljen til å "blande seg" med befolkningen i vertslandet trolig mindre enn om vedkommende tar sikte på å bli i det nye landet for resten av sin levetid. Formålet med oppholdet kan variere fra innvandrergruppe til innvandrergruppe, ikke minst som følge av ulikheter i situasjonen i hjemlandet. Hvorvidt innvandrerer kommer fra by eller land i sitt hjemland antas også å virke inn på evnen og viljen til å omstille seg.

Biterman beskriver nærmere hva det er ved situasjonen som innvandrer som gjør det naturlig å søke sammen med landsmenn. Hun utdyper bl.a. statustapet forbundet med å forlate de kjente sosiale sammenhengene og bevege seg inn på et ukjent territorium. Tidligere akkumulerte ferdigheter og kunnskaper blir med ett slag langt på vei ubrukelige. I denne situasjonen er det svært fristende å søke sammen med personer med samme etnisk-kulturelle bakgrunn for å bekrefte eget verd, få hjelp med praktiske oppgaver, søke råd om mulighetene for arbeid og bolig osv.

Den første tiden i det nye landet skjer det, ifølge Biterman, en intensivering av den etniske bevisstheten. Vesentlige skillelinjer som sosial klasse, alder, by/land osv. framstår med ett som mindre viktige. Først etter at personen er etablert i det nye landet, vil slike skiller igjen gradvis øke i betydning.

Percivall og Percivall (1981) framhever på sin side den viktige rollen som "kjedeinnvandring" spiller. Med "kjedeinnvandring" menes at personer flytter til det land, den by og det sted i byen der venner eller slektninger allerede er etablert. En del av arbeidsinnvandringen til Vest-Europa og Australia (Grimes 1993) hevdes å ha skjedd nettopp på denne måten. Først kom unge menn og skaffet seg en basis i form av bosted og arbeid. Deretter kom slektninger og mindre mobile familiemedlemmer etter. I ekstreme tilfeller kunne deler av en hel landsby overføres til et nytt land på denne måten.

Avgrensede områder i byen får dermed funksjon som en slags mottakssentraler (eller "innslusningsområder"). Dette er gjerne områder hvor leilighetene er billige og boligstandarden lav. En del innvandrere flytter videre til "bedre strøk" når de får råd til det. Mange velger likevel å bli

boende i disse områdene over tid nettopp fordi de her har mange landsmenn innen gangavstand, et rikt tilbud av etniske varer og kulturelle/religiøse institusjoner fra hjemlandet.

I et forsøk på syntese av sentrale bidrag fra Chicago-skolen ser Massey (1985) dannelse eller avvikling av etniske bokonsentrasjoner som et resultat av et samspill mellom to motvirkende historiske prosesser, det han kaller "suksesjon" og "romlig assimilasjon". Den første prosessen skaper segregerte bosettinger ved at fattige immigranter bosetter seg nær sentrum av byen for å minimere reisen til arbeidsplassen. De etniske enklavene som dermed oppstår, forsterkes gjennom "kjedemigrasjon" og etablering av etniske institusjoner. Jo større den etnisk-kulturelle avstanden mellom innvandrergруппen og den opprinnelige befolkningen er, jo større er sannsynligheten for at landets innfødte befolkning søker ut av enklaven eller unngår å bosette seg der.

Den motsatte prosessen, assimilering, uttynner bokonsentrasjonene ved at immigrantene med tiden tilegner seg vertsamfunnets språk og kultureller verdier, avanserer økonomisk og sosialt og ønsker seg til områder som samsvarer bedre med deres nye aspirasjoner og muligheter. Dette fører til at den opprinnelige befolkningen i disse områdene ikke lenger støtes bort, fordi den etnisk-kulturelle avstanden nå er mindre påtakelig.

Makrobetingelser som situasjonen på boligmarkedet, samfunnets økonomiske situasjon og immigrasjonens omfang og varighet avgjør hvilken av de to overnevnte prosessene som til enhver tid har overtaket.

De skandinaviske studiene framhever også at bostedssegregasjon på etnisk grunnlag har sammenheng med tilbudet av leiligheter og måten boligformidlingen foregår på. De Geer (1989) konkluderer f.eks. at sent ankomne immigrantgrupper oftere er å finne i mer perifere drabantbystrøk, mens eldre immigrantgrupper gjerne er bosatt nær sentrum. Bakgrunnen for dette er at byen primært vokser i "ytterkantene" slik at nye boligstrøk ofte ligger langt fra sentrum. Det er da også i nye boligstrøk at tilbudet på tomme leiligheter er størst. Lindberg (1971) framhever viktigheten av å studere konkret og detaljert hvordan forskjellige befolkningskategorier behandles ulikt av boligformidlere, meklere og eiendomsinnehavere.

Kuusela (1993) går særskilt langt i å betone boligformidlingens rolle i framveksten av etniske bokonsentrasjoner. For å fylle opp nybygde leiligheter som ellers ville blitt stående tomme og gitt store kommunale tap, gikk boligformidlere og kommunale tjenestemenn aktivt inn for å rekruttere innvandrere og svenske "problemfamilier" til disse boligene. Boligsøkernes egne synspunkter og ønsker ble sjelden tillagt noen særlig betydning, iflg. Kuusela. F.eks. ble iranske flyktningers ønske om å få bosette seg i andre boligstrøk konsekvent ignorert.

Hvorvidt det er rimelig å bruke ordet "ghetto" som betegnelse på områder preget av høye innvandrerkonsentrasjoner, er det så godt som ingen av de foran siterte forfatterne som eksplisitt tar opp. I en analyse av sosio-økonomiske forskjeller mellom bydelene i Oslo konkluderer imidlertid Orderud (1992) med at det ikke er berettiget å tale om innvandrerghettoer i Oslo. Begrunnelsen er at andelen innvandrere ikke er spesielt høy, at de aktuelle områdene ikke er særlig store i utstrekning, at bostedet trolig for en del er frivillig valgt, at det sjelden er én innvandrerggruppe som dominerer det enkelte boligområde, og at tendensen over en tiårsperiode snarere peker i retning av nedgang enn

økning i konsentrasjonen. Som illustrasjon til det siste poenget nevner Orderud at pakistanske statsborgere er mindre konsentrert til et fåtall bydeler ved utgangen av 1980-tallet enn ved inngangen.

Etter å ha konsultert et utvalg norske og utenlandske leksika kan vi bekrefte at ordet "ghetto" i disse kildene gjennomgående forbindes med én folkegruppes (minoritetsgruppes) dominans i et avgrenset område og at bosettingen primært er påtvunget. I noen verker føyes det til at tvangen i "moderne" ghettodannelser snarere er av sosial og økonomisk karakter, mens den i middelalderens opprinnelige jøde-ghetto var juridisk fundert.

4. Data og metode

Data

De viktigste data som benyttes i denne rapporten, stammer fra Statistisk sentralbyrås Befolkningsstatistikksystem (BSS). BSS bygger på meldinger som hentes inn fra Det sentrale personregister (DSP) som forvaltes av Sentralkontoret for folkeregistrering. Med utgangspunkt i BBS har Statistisk sentralbyrå generert en egen analysefil som kalles *Fødelandsfilen*. Fødelandsfilen inneholder opplysninger om befolkningens fødeland og andre variabler av interesse for innvandringsstudier. Kjennemerket fødeland inngår ikke som noen integrert del av det ordinære Befolkningsstatistikksystemet.

Fødelandsfilen har opplysninger om alle som bor eller har bodd i Norge siden 1.11. 1970, alle som har innvandret siden 1967 og ellers en del personer som har bodd i landet før 1.11. 1970. Fødelandsfilen er koplet med såkale "situasjonsfiler" som gir data for alle som er registrert bosatt i landet på gitte tidspunkter. Vi benytter således filen med *"Fødelandssituasjonen" pr. 1.1. 1993* som datakilde i kapittel 5 og 6. Filen har opplysninger om bosted (kommune, krets) for alle bosatt i landet pr. 1.1. 1993. Vi analyserer bare dataene for bosatte i Oslo pr. 1.1. 1993, i alt 473 454 personer.

Til hver av personene er det tilordnet en verdi på kjennemerket *innvandringskategori*, hentet fra fødelandsfilen. Tabell 4.1 viser hvordan innbyggerne i Oslo pr. 1.1. 1993 fordeler seg på de sju forskjellige verdiene av dette kjennemerket.

Tabell 4.1. Personer bosatt i Oslo pr. 1.1.1993 etter innvandringskategori. Absolutte tall og prosent

Innvandringskategori	N	Prosent
A. Uten innvandringsbakgrunn	380 030	80,3
B. Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn	55 338	11,7
C. Andre generasjonsinnvandrere (norskfødte med to utenlandske foreldre)	11 829	2,5
D. Utenlandsadopterte	730	0,2
E. Innvandrere med én norskfødt og én utenlandsfødt forelder	2 680	0,6
F. Norskfødte med én utenlandsfødt og én norskfødt forelder	21 079	4,4
G. Født i utlandet av norskfødte foreldre	1 768	0,4
Alle	473 454	100,0

I et høringsnotat fra Statistisk sentralbyrå primo desember 1993 (Vassenden 1993b) blir det foreslått at kjennemerket innvandringskategori legges til grunn for en ny standard for innvandrergrupping. Hensikten er å skape et bedre grunnlag for statistikk om innvandrere enn det nåværende. Hittil har statsborgerskap og fødeland blitt benyttet. Det første kjennemerket "mister" innvandrere som tar norsk statsborgerskap, mens det siste mister de såkalte "andregenerasjonsinnvandrene", personer med foreldre som begge har innvandret, men som selv er født i Norge. Ved hjelp av kjennemerket

innvandringskategori kan en få et mer nyansert bilde av de forskjellige formene for innvandringsbakgrunn som kan forekomme.

Selv om det slik er mulig å spesifisere forskjellige overgangsformer mellom "norsk" og "innvandrere", er det i mange sammenhenger behov for å kunne foreta en enkel todeling av befolkningen m.h.t. innvandrerstatus, slik høringsnotatet også påpeker. Et slikt behov erfarer også vi. Vi velger da den samme inndeling som høringsnotatet foreslår, nemlig å slå sammen kategori B og C i tabell 4.1 på den ene side og de øvrige fem kategoriene på den annen. Dermed får vi en innvandrerdefinisjon som omfatter førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn (dvs. uten norskfødte foreldre) og andregenerasjonsinnvandrere (født i Norge med to utenlandsfødte foreldre).

Høringsnotatet foreslår at uttrykket "innvandrerbefolkningen" eller "personer med to utenlandsfødte foreldre" benyttes som betegnelse på denne gruppen. Vi velger i stedet å bruke ordet "innvandrere" for enkelthets skyld. Når vi i neste kapittel presenterer innvandrergruppens aldersstruktur, ekspliserer vi for øvrig skillet mellom de to kategoriene "1. og 2. generasjon".

Tilsvarende er det behov for en betegnelse på restgruppen som ikke omfattes av innvandrergruppen. I høringsnotatet blir det hevdet at "ikke-innvandrere" er den mest korrekte betegnelsen. Vi syns imidlertid det vil virke anstrengt å bruke denne betegnelsen bl.a. om den store majoriteten av befolkningen i Norge som er født og oppvokst her i landet og som ikke har noen utenlandsbakgrunn (kategori A i tabell 4.1). Vi velger derfor i denne rapporten å bruke ordet "nordmenn" som samlebetegnelse på denne gruppen og de mindre gruppene med en viss innvandrerbakgrunn (kategori D, E, F og G). Vi risikerer selvsagt med dette å støte innvandrere som har tatt norsk statsborgerskap og etter hvert ser på seg selv som norske, men vi velger å løpe den risikoen. Hvilket begrepspar som enn velges, vil trolig noen uansett kunne føle seg støtt. Hva som til slutt nedfeller seg som offisiell språkbruk i statistikken, vil tiden vise.

Et annet sentralt kjennemerke på analysefilen er den såkalte **landbakgrunn**. For personer med en eller annen innvandringsbakgrunn (alle kategoriene i tabell 4.1 unntatt A), gir kjennemerket landbakgrunn opplysning om hvilket land utenom Norge vedkommende stammer fra. Kjennemerket er konstruert ved at personens fødeland er valgt hvis det er utenlandsk. Er det ikke det, velges mors fødeland hvis det er utenlandsk. Er det ikke det, tas fars fødeland dersom han er født i utlandet. Om heller ikke far er født i utlandet, tas første registrerte statsborgerskap. Variabelen er "upresis" der foreldrene kommer fra forskjellige "utland", men slike tilfeller forekommer ifølge Vassenden (1993a) relativt sjelden. Variabelen er laget slik at personer "uten innvandringsbakgrunn" (dvs. bare innvandringskategori A) har landbakgrunn "Norge".

For vårt formål har vi gjort en forenkling idet vi omkoder landbakgrunnen for personer som hører til innvandringskategori D, E, F og G (tabell 4.1) og gir alle landbakgrunn "Norge". Dermed vil også utenlandsadopterte, de som har en utenlandsfødt mor eller far og de som er født i utlandet av norskfødte foreldre framstå som personer med norsk landbakgrunn. Slik blir det bare "innvandrene" som i vårt arbeid framstår med landbakgrunn forskjellig fra Norge. Tabell 4.2 viser hvordan vi har gruppert de forskjellige landbakgrunnene og hvordan innvandrene i Oslo fordeler seg på de forskjellige gruppene.

Tabell 4.2. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn. Absolutte tall og prosent

Landbakgrunn	N	Prosent
Vesten unntatt Tyrkia	19 271	28,7
Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia	3 004	4,5
Tidligere Jugoslavia	2 671	4,0
Tyrkia	3 343	5,0
Marokko	3 134	4,7
Pakistan	13 696	20,4
Sri Lanka	2 194	3,3
Vietnam	2 545	3,8
Iran	1 672	2,5
Chile	1 345	2,0
Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam	14 292	21,3
Alle	67 167	100,0

Som det framgår av tabellen, har vi skilt ut enkelte land og slått sammen andre land i et høvelig antall samlekategorier. Enkeltland er valgt ut blant dem som er sterkest tallmessig representert i Oslo. Dertil har vi ønsket å få med både "eldre" og "nyere" innvandrergupper, dvs. grupper med en fortid som arbeidsinnvandrere på 1970-tallet og grupper som primært kom som flyktninger/asylsøkere på 1980-tallet. Begge har kunnet få tilvekst utenfra i form av familiegjennforening, men dette gjelder bare i begrenset grad for de som nylig har kommet.

I samlekategorien "Vesten unntatt Tyrkia" er de dominerende nasjonalitetene Danmark (6 prosent), Sverige (5 prosent), Storbritannia (4 prosent), USA (3 prosent) og Tyskland (2 prosent)¹. Tilsvarende utgjør Polen (2 prosent), Ungarn, det tidl. Sovjetunionen og det tidligere Tsjekkoslovakia (alle under 1 prosent hver) de største nasjonaliteten i samlekategorien "Øst-Europa unntatt tidl. Jugoslavia". Endelig er India (4 prosent), Filippinene, (3 prosent), Etiopia, Somalia og Kina (alle i underkant av 2 prosent hver) de dominerende landene i kategorien "Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam".

Andre sentrale kjennemerker vi benytter er aldersgruppe, kjønn, sivilstand, første oppholdsdato og bydel i Oslo. **Aldersgruppe** er delt i intervallene 0-6, 7-15, 16-24, 25-39, 40-66, 67-79 og 80+. **Sivilstand** er delt i kategoriene ugift, gift, enke/enkemann og skilt/separert. Andelene i hver sivilstandskategori er beregnet av personer i alder 25 år og over. Kjennemerket **første oppholdsdato** gjelder den tidligst registrerte dato en person har i våre kilder. Kjennemerket foreligger både for nordmenn og innvandrere, men benyttes her bare for innvandrere. For personer som er født i Norge (som andregenerasjonsinnvandrene), faller kjennemerket sammen med fødselsdatoen. Vi benytter det i dikotomisert form: før/etter 1.1. 1988. Figur 7.15-7.16 viser hvor Oslos 25 **bydeler** (samt Sentrum og Marka) befinner seg geografisk.

I kapittel 7 er benyttet lett tilgjengelig offentlig statistikk på bydelsnivå (aggregerte data) for Oslo kommune.

Metode

Størstedelen av resultatene framkommer ved enkle to- eller treveis krysstabuleringer og gjengis som *stolpediagrammer*.

I kapittel 5 og 6 benyttes målet *dissimilaritetsindeks* for å angi i hvilken grad to folkegrupper er ulikt romlig fordelt i forhold til hverandre. Dette hyppig brukte målet er tillagt de amerikanske sosiologene Duncan og Duncan (1955). Dissimilaritetsindeksen varierer mellom 0 og 100 og uttrykker hvor stor prosentandel av en folkegruppe som må flytte dersom gruppen skal fordele seg romlig over et sett delområder (bydeler, roder, kvartaler) på samme måte som en annen folkegruppe. Verdien 0 betyr at de to gruppene er likt fordelt, mens 100 betyr at de er maksimalt ulikt fordelt.

Formelen for indeksen er

$$D = \frac{\sum |p_i^1 - p_i^2|}{2} \times 100$$

der p_i^1 = Andelen av alle i folkegruppe 1 som bor i delområde i
og p_i^2 = Andelen av alle i folkegruppe 2 som bor i delområde i.

Indeksens verdi er imidlertid ikke uavhengig av størrelsen på delområdene. Indeksen tenderer til å gå opp dersom den beregnes over mindre og flere delområder enn over færre og større (i vårt tilfelle f.eks. på krets- eller sonenivå i stedet for på bydelsnivå). Dette henger sammen med at små geografiske områder gjerne er befolkningsmessig mer homogene enn større områder (Andersson-Brolin 1984). Ved beregning av indeksene er 1287 personer (990 nordmenn og 297 innvandrere) som ikke er registrert bosatt i noen bestemt bydel (uoppgitt eller uten fast bopel), holdt utenfor.

I kapittel 7 har vi benyttet *Pearsons r* (Pearsons produktmomentkorrelasjonskoeffisient) til å få et innblikk i hvorvidt fordelingen av et fenomen over bydelene tenderer til å samvarierte (korrelere) med fordelingen av et annet fenomen. Er korrelasjonen høy, vil en ved å kjenne fordelingen av det ene fenomenet med stor nøyaktighet kunne predikere fordelingen av det andre. Styrken i sammenhengen uttrykkes ved et tall som varierer mellom -1 (fullstendig negativ sammenheng) og +1 (fullstendig positiv sammenheng). Er sammenhengen negativ, går høye verdier på den ene variabelen sammen med lave verdier på den andre og omvendt. Er koeffisienten lik 0, er det ingen sammenheng mellom variablene. Koeffisienten benyttes når vi har med variabler på intervallnivå å gjøre (der avstanden mellom verdiene er kjent, ikke bare rekkefølgen). I beregningene av Pearsons r på bydelsnivå er bydel 26 og 27 (Sentrum og Marka) holdt utenfor².

Endelig benytter vi en metode som kalles *faktoranalyse* for å finne et uttrykk for hva som er felles for et sett enkeltvariabler. På basis av samvariasjonen mellom observerte enkeltvariabler konstrueres en eller flere teoretisk underliggende variabler, såkalte "faktorer", som identifiserer felleskomponenter i enkeltvariablene.

Hernes og Knudsen (1990) bruker følgende allegori for å illustrere hovedpoengene i metoden: Et avisbilde viser mange forskjellige kulører: orange, brunt, grønt, fiolett osv. Kulørene er sammensatt av noen få grunnfarger: gult, blått, rødt. Å foreta en faktoranalyse kan da sammenliknes med å rekonstruere grunnfargene på bakgrunn av kjennskapen til enkeltkulørene. Hver grunnfarge er i ulik grad representert i bildet. Faktoranalysen finner først den grunnfargen som er mest brukt, dernest den som er nest mest brukt, osv. Et mål som kalles "eigenvalue", uttrykker gjennomslagskraften av den enkelte grunnfargen (faktoren) i bildet. De såkalte faktorladningene viser hvor sterkt innslaget av en grunnfarge er i en bestemt kulør, f.eks. av rødt i orange.

Faktoranalysen benyttes ofte i analyse av holdningsdata der det gjelder å finne de få underliggende verdidimensjonene som på best mulig måte beskriver variasjonen i svarene på en rekke enkeltspørsmål om holdninger. Teknikken er også benyttet innen humanøkologien - under betegnelsen faktorøkologi - til å avgrense underliggende dimensjoner i fordelingen av egenskaper innen en romlig struktur, f.eks. en by (Timms 1971).

Noter

¹ Prosenttallene som oppgis i dette avsnittet, er alle regnet av innvandrere i Oslo (N=67 167) slik det er definert i denne rapporten. Prosentene er dermed direkte sammenliknbare med prosentene som oppgis i tabell 4.2.

² En grunn til dette er at fenomen som sosialhjelp, dødelighet, barnevernklinter og andel enslige forsørgere, så langt vi kan se, ikke er rapportert for Sentrum og Marka.

5. Empiri fra Oslo, statisk.

I dette kapitlet tar vi utgangspunkt i data for befolkningen i Oslo pr. 1.1. 1993 og beskriver fordelingen av innvandrere og nordmenn på noen sentrale demografiske variabler foruten bosetting i bydel. Siktemålet er å gi et øyeblikksbilde, ikke å si noe om endring over tid. Endringsaspektet tas opp i neste kapittel.

Oslo har et større innslag av innvandrere enn byens andel av landets totale befolkning. Om lag 34 prosent av innvandrerne i Norge befinner seg i Oslo, selv om bare 11 prosent av landets befolkning hører hjemme her. Enkelte innvandrergrupper er særlig sterkt representert i Oslo. F.eks. er 77 prosent av pakistanerne og 81 prosent av marokkanerne i Norge bosatt her.

Vi er selvsagt kjent med de tre arbeidene i serien Oslo-statistikken fra første halvdel av 1980-tallet som tar for seg innvandrenes bosetting i Oslo (Refling 1980, 1983, 1985). Når vi i dette arbeidet ikke drar noen paralleller til disse, skyldes det at de opererer med en annen definisjon av innvandrer enn vi gjør (nemlig statsborgerskap), og at de baserer seg på en annen bydelsinndeling (40 bydeler). I hovedprosjektet kommer vi likevel tilbake til disse arbeidene.

Alder

Innvandrerne er gjennomgående noe yngre enn den norske befolkningen. Betrakter vi alle innvandrere i Oslo under ett (figur 5.1), ser vi at en større del av innvandrerne enn av nordmenn er under 16 år. En større del er også i alderen 25-39 år. Når det gjelder aldersgruppen 16-24 år, er innvandrerne bare svakt overrepresentert i forhold til nordmenn.

En stor del av de yngste innvandrerne er født her i landet av foreldre som har innvandret, de er såkalte andregenerasjons innvandrere. Figur 5.1 viser at dette gjelder størsteparten av de yngste innvandrerne (alder 0-6) og om lag halvparten av innvandrerne i alder 7-15 år.

Innvandrere er imidlertid en svært heterogen kategori, og personer fra ulike nasjoner har ulike aldersprofiler. Aldersprofilen er påvirket av hvor gamle innvandrerne var idet de kom til landet, hvor lenge de har vært her og hvilke trekk som karakteriserer den demografiske atferden i opprinnelseslandet, f.eks. fruktbarheten.

Figur 5.2 viser aldersfordelingen for de forskjellige nasjonalitetsgruppene vi har valgt å fokusere på. Vi ser f.eks. at det er innvandrere fra Vesten og fra Øst-Europa som har de eldste befolkningene. Begge har høyere andeler i aldersgruppen 40-66 år enn i aldersgruppen 25-39 år, slik også nordmenn har (figur 5.1). Vi merker oss ellers at det blant innvandrere fra Vesten er spesielt få barn.

I alle de øvrige nasjonalitetsgruppene er det de unge voksne (25-39 år) som dominerer. Dette er antakelig den mest aktive og mobile gruppen, den som har lettest for å la seg aktivisere politisk - med risiko for forfølgelse, og den som har mest å tilby av arbeidskraft og initiativ. Både blant tyrkere, marokkanere, vietnamesere og chilenerer ser vi at det er denne aldersgruppen som dominerer. I helt ekstrem grad gjelder det samme iranere og lankesere (de fleste trolig tamiler) der over halvparten er i alderen 25-39 år. Dette er personer som nokså nylig har kommet til landet. De har kommet som unge og ikke vært her lenge nok til å bli gamle ennå. Blant grupper med en lengre forhistorie i

Norge, som pakistanere og personer fra tidligere Jugoslavia, er fordelingen mellom aldersgruppene 25-39 og 40-66 på langt nær så skjev.

Størrelsen av befolkningsgruppen i alderen 0-15 år er i sin tur påvirket av størrelsen av befolkningen i fruktbar alder og kjønnsfordelingen. Vi ser at både tyrkere, marokkanere, pakistanere og vietnamesere har store barnegrupper. Særlig i den yngste aldersgruppen, 0-6 år, er de aller fleste barna født i Norge. For marokkanere og pakistanere (og i noen grad også tyrkere og jugoslaver) er andelen norskfødte barn i alderen 7-15 år også betydelig. Dette er folkegrupper med en fortid som arbeidsmigranter her i landet.

Kjønn

Mens kvinnene er i overvekt blant nordmenn i Oslo, er det om lag tilsvarende prosentvis overvekt av menn blant innvandrerne (figur 5.3). Forskjellen er imidlertid ikke stor når alle innvandrere betraktes under ett.

At kvinnene er i flertall blant nordmenn i Oslo, har sammenheng med deres flyttemønster og deres lengre levetid. Den store kvinneovervekten blant eldre nordmenn bidrar til at kvinnene er i overvekt i folkegruppen under ett. Situasjonen er omvendt i innvandrerbefolkningen. Dette skyldes primært at det har kommet langt flere menn enn kvinner til landet. Dette har igjen sammenheng med at kvinners bevegelsesfrihet tradisjonelt er sterkere begrenset enn menns, ikke minst i land som avgir mange emigranter. I tillegg er, som nevnt, innvandrerbefolkningen yngre enn den norske, hvilket innebærer at overdødeligheten blant menn ennå ikke har rukket å gjøre seg fullt gjeldende.

Figur 5.4 viser at kjønnsproporsjonen varierer mye mellom folkegruppene. Immigranter fra Vesten og Øst-Europa har et kvinneoverskudd om lag som i den norske befolkningen. Dette er da også innvandrergrupper som står oss nært kulturelt. De har trolig møtt færre restriksjoner i forbindelse med familiegjennomføring og har trolig hatt mer tid å områ seg enn mange andre innvandrergrupper.

I de øvrige innvandrergruppene er det en overvekt av menn. Mannsovervekten er gjennomgående størst i de typiske flyktninge- og asylsøkergruppene med kort oppholdstid bak seg, som blant lankesere og iranere. Mer veletablerte innvandrergrupper som pakistanere og jugoslaver har en jevnere kjønnsproporsjon. Dette gjelder i bemerkelsesverdig grad også vietnameserne, som først og fremst har kommet til landet som flyktninger og ofte som hele familier. Noen har også vært her siden slutten av 1970-tallet.

Sivil status

Sammenlikner vi innvandrergruppen med nordmenn når det gjelder sivil status, finner vi at andelen gifte over 24 år er større blant innvandrere (figur 5.5). Dette henger sammen med en rekke forskjellige forhold, bl.a. at ekteskapet tradisjonelt har en sterkere posisjon i mange land i den tredje verden, men også forskjeller i aldersstruktur, skilsmisserisiko og dødelighet.

Forskjellene mellom de enkelte innvandremasjonalitetene er imidlertid betydelige (figur 5.6). De to gruppene som har en fordeling av sivil status som mest minner om vår, er Vesten og Øst-Europa - m.a.o. de folkeslag som er nærmest kulturelt beslektet med oss. Det er f.eks. i disse gruppene at andelen enker/enkemenn er størst.

Grupper med et større eller mindre innslag av arbeidsmigranter med lang oppholdstid i landet er blant dem som har størst andel gifte. Både tyrkere, marokkanere, pakistanere og personer fra tidligere Jugoslavia har en andel gifte i befolkningen over 24 år på godt over 70 prosent.

Blant nylig ankomne flyktninger og asylsøkere, som tamiler og iranere, er andelen gifte betydelig lavere, knapt større enn andelen ugifte. Dette er mannsdominerte grupper som ennå ikke har rukket å trekke til seg unge kvinner fra hjemlandet.

Når det gjelder forskjeller i sivil status mellom kjønnene (ikke vist), er det gjennomgående en noe høyere andel ugifte menn enn kvinner (trolig pga. menns høyere giftermålsalder). Det er også en større andel enker enn enkemenn (pga. menns lavere levealder). For lankesere (tamiler) og iranere er andelen gifte betydelig større blant kvinner enn blant menn. Andelen gifte er ellers bemerkelsesverdig lik i mange innvandrergupper på tvers av kjønn. Det gjelder først og fremst personer fra Vesten, Tyrkia, Øst-Europa, tidligere Jugoslavia, Pakistan, Vietnam og Chile. Dette henger sammen med tilbøyeligheten til å finne ektemake innen egen gruppe (homogami).

Vi noterer for øvrig at andelen skilte er vel dobbelt så høy blant marokkanske menn som blant marokkanske kvinner. En del av disse oppbruddene er trolig fra tverrkulturelle ekteskap med norske kvinner.

Bydel

Innvandrerne i Oslo, slik de er definert i dette arbeidet (jfr. kapittel 4), utgjør i alt 14,2 prosent av byens befolkning. Figur 5.7 viser hvordan denne andelen varierer over Oslos 25 bydeler samt Sentrum og Marka¹. De fem bydelene med høyest andel innvandrere er Gamle Oslo (30,5 prosent), Grünerløkka/Sofienberg (25,0 prosent), Søndre Nordstrand (23,3 prosent), Romsås (22,5 prosent) og Stovner (19,3 prosent). I tillegg er andelen bosatt i Sentrum høy (28,5 prosent).

Anvender vi kunnskap om når de enkelte bydelene ble utbygd (figur 5.19), kan en si at innvandrerandelen er størst i to av de østlige bydelene i Oslos indre, eldste sone (samt i Sentrum) og i noen av de nyere drabantbyene (utbygd på 1970/1980-tallet) i ytre sone sør og nord-øst.

Innslaget av innvandrere er minst i bydel Grefsen/Kjelsås i nord (5,8 prosent), de to bydelene Ekeberg-Bekkelaget og Nordstrand på høyplatået langs fjorden sør for byens sentrum (henholdsvis 8,0 og 6,2 prosent) og i to av de eldre drabantbyene (utbygd på 1950/1960-tallet) i ytre sone sør-øst, Manglerud og Østensjø (henholdsvis 7,0 og 8,5 prosent). Det er verd å merke seg at det faktisk ikke er de vestlige bydelene i indre og ytre sone² som har den laveste andelen innvandrere, når alle innvandrere ses under ett.

Den viktigste forklaringen på dette finner vi åpenbart i figur 5.8 som viser innvandrerandelen fra *Vesten* over bydelene. Vi ser at det nettopp er i byens indre og ytre vest at innvandrere fra denne kant av verden slår seg ned. Ettersom disse bydelene gjennomgående befolkes av et mer velstående skikt (jfr. kapittel 7), er det grunn til å spørre seg om dette ikke nettopp viser at innvandrere fra Vesten er blant de mer velstående, også etter norsk målestokk. Trolig har en del av dem (de ikke-nordiske) kommet til landet som eksperter etter at innvandringsstoppen ble innført. En del har også vært her lenge og blitt vel etablert. I alt er 4,1 prosent av befolkningen i Oslo fra Vesten.

Innvandrere fra **Øst-Europa** utgjør 0,6 prosent av byens befolkning (figur 5.9). Det er denne innvandrerguppen som er jevnest fordelt over bydelene. Ikke i noen bydel (bortsett fra Sentrum) overstiger gruppens andel 1,0 prosent. Søndre Nordstrand, Romsås og Uranienborg/Majorstua har de største andelene.

Innvandrere fra **tidligere Jugoslavia** utgjør også 0,6 prosent (figur 5.10). De største andelene fins i de gamle bydelene i øst, Gamle Oslo (1,4 prosent) og Grünerløkka/Sofienberg (1,3 prosent). Deretter følger den eldste av de såkalte "gamle drabantbyer", Hellsøy-Sinsen (for en del utbygd før andre verdenskrig) og den eldste av de "nye drabantbyene", Hellerud (utbygd på 1960/1970-tallet)³. De laveste andelene fra tidligere Jugoslavia befinner seg på Nordstrand og i de vestlige bydelene i ytre sone, Sogn, Vindern og Røa.

Innvandrerne fra **Tyrkia** utgjør 0,7 prosent av byens befolkning (figur 5.11). De største andelene befinner seg i Oslo indre øst, Gamle Oslo og Grünerløkka (henholdsvis 2,2 og 1,8 prosent), og i de nye drabantbyene Romsås (2,5 prosent), Furuset og Søndre Nordstrand. Lavest er andelene på Nordstrand, Grefsen/Kjelsås, Vindern og Røa.

Innvandrerne fra **Marokko** er nokså entydig samlet i Oslo indre øst (figur 5.12). Deres andel av innbyggerne er 2,8 prosent i Gamle Oslo, 1,7 prosent på Grünerløkka/Sofienberg og 1,5 prosent på Sagene/Torshov. Andelen i Sentrum er 3,3 prosent. De laveste andelene befinner seg på Nordstrand og i Oslo ytre vest, foruten i de gamle drabantbyene Manglerud og Østensjø. I alt utgjør marokkanerne 0,7 prosent av byens befolkning.

Det er flere innvandrere fra **Pakistan** i Oslo (2,9 prosent av befolkningen) enn fra de fire foregående innvandrerguppene til sammen (figur 5.13). Andelen er betydelig i indre øst, 10,0 prosent i Gamle Oslo og 6,7 prosent på Grünerløkka/Sofienberg. Den pakistanske folkegruppen er imidlertid påtakelig mer fordelt på flere bydeler enn marokkanerne. Pakistanerne utgjør også et innslag i de nye drabantbyene. Størst er andelene på Søndre Nordstrand (7,2 prosent), Stovner (6,2 prosent) og Hellerud (4,6 prosent). Minst er de i indre og ytre vest og på Nordstrand.

De største andelene av innvandrere fra **Sri Lanka** befinner seg i indre øst, Gamle Oslo (1,4 prosent) og Grünerløkka/Sofienberg (1,3 prosent), drabantbyen Stovner (1,4 prosent) og i de to eldre drabantbyene mot Marka-grensen i nord, Grorud (1,5 prosent) og Bjerke (1,1 prosent) (figur 5.14). Gjennomsnittlig utgjør innvandrerne fra Sri Lanka 0,5 prosent av Oslos befolkning. De laveste andelene befinner seg i indre og ytre vest og i bydelene i sør-øst.

Innvandrere fra **Vietnam** utgjør også bare 0,5 prosent av byens befolkning (figur 5.15). De største andelene er samlet i de nye drabantbyene i nordøst, Romsås (3,2 prosent), Furuset (1,9 prosent), Stovner (1,4 prosent), i nabodrabantbyen Grorud (1,1 prosent) og i den senest utbygde drabantbyen, Søndre Nordstrand (1,7 prosent), i sør. De laveste andelene befinner seg i byens vest og i bydelene Ekeberg/Bekkelaget, Nordstrand og videre øst til Marka.

De **iranske** innvandrerne utgjør 0,4 prosent av Oslos befolkning og gjør seg mest gjeldende i Gamle Oslo (1,2 prosent) (figur 5.16). I den vestlige bydelen Sogn utgjør iranerne 0,9 prosent av befolkningen. Trolig har dette sammenheng med at to av byens studentbyer ligger her og at unge

iranske flyktninger ofte innleder studier. I de andre vestlige bydelene er innslaget av iranere helt ubetydelig.

Innvandrere fra **Chile** er først og fremst lokalisert i de ytre drabantbyene Romsås og Furuset (henholdsvis 1,5 og 0,6 prosent) og i Sentrum (1,2 prosent) (figur 5.17). Chilenerne utgjør i alt 0,3 prosent av byens befolkning.

Innvandrere fra den øvrige delen av verden, dvs. øvrige land i **Asia, Afrika og Latin-Amerika**, utgjør i alt 3,0 prosent av befolkningen i Oslo (figur 5.18). De største andelene befinner seg i de bydeler der det også var flest iranere, nemlig Gamle Oslo (5,7 prosent), Grünerløkka/Sofienberg (5,4 prosent), Søndre Nordstrand (6,3 prosent), Romsås (5,8 prosent) og Sogn (4,5 prosent). Andelen i Sentrum er 5,5 prosent. De laveste andelene befinner seg i noen bydeler i ytre vest og i deler av området mellom fjorden og Marka i øst.

Dissimilaritet

Ved et hastig tilbakeblikk på figur 5.7-5.18 er det lett å konstatere at innvandrergruppene ikke er fordelt på bydelene på samme måte. Graden av forskjell i bosettingsmønsteret for innvandrergruppene versus nordmenn eller innvandrergruppene seg imellom kan uttrykkes kvantitativt ved den såkalte dissimilaritetsindeks (for nærmere detaljer, se kapittel 4).

Tabell 5.1. Dissimilaritetsindeks etter landbakgrunn for befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Norge		18	14	28	36	35	41	43	50	35	31	25
2. Vesten unntatt Tyrkia			20	40	46	44	50	50	57	42	40	33
3. Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia				25	29	30	31	40	42	27	25	18
4. Tidligere Jugoslavia					19	19	19	30	42	19	21	18
5. Tyrkia						19	17	27	35	15	18	20
6. Marokko							20	31	48	21	28	25
7. Pakistan								28	31	15	25	22
8. Sri Lanka									39	28	34	30
9. Vietnam										38	29	35
10. Iran											24	16
11. Chile												19
12. Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam												

I henhold til tabell 5.1 varierer verdiene på indeksen i størrelse mellom 14 og 57. Størrelsen på verdiene kan tolkes som den andel (i prosent) av en befolkningsgruppe som må flytte om to grupper skal være likt fordelt på bydelene. For enkelhets skyld konsentrerer vi oss om de høyeste indeksverdiene, f.eks. fra 35 og oppover.

Vi ser da at nordmenn er ulikt romlig fordelt i byen særlig i forhold til vietnamesere, lankesere, pakistanere, tyrkere, marokkanere og iranere. Det er disse "fjernkulturelle" innvandrernes konsentrasjon til indre østlige bydeler og/eller til nye drabantbyer i ytre sone som gjør utslaget.

Forskjellen blir enda skarpere når disse innvandrene jamføres med innvandrere fra Vesten. Dette skyldes at innvandrere fra Vesten selv i overveiende grad bosetter seg i indre og ytre vestlige bydeler, nettopp der innslaget av fjernkulturelle innvandrere er lavt. Også innvandrere fra tidligere Jugoslavia og Chile når opp i gruppen med høyere indeksverdi enn 35 når referansegruppen er Vesten.

Den tredje markerte tendensen er at vietnamesiske innvandrere atskiller seg fra de fleste andre innvandrergruppene, det være seg øst-europeere, jugoslaver, tyrkere, marokkanere, lankesere, iranere eller restgruppen av øvrige land i den tredje verden. Det er vietnamesernes bosetting i de nye drabantbyene (samt Grorud) som forårsaker dette. Vietnamesiske båtflyktninger som ankom Norge i tiden 1978 - 1985, ble behandlet som såkalte "kvoteflyktninger" (St.meld.nr. 39, 1987-88). Har dette gitt det offentlige et sterkere administrativt "grep" om denne gruppen og gjort det lettere å styre den til nybygde boligområder, eller har vietnameserne spesielle preferanser i retning av romslige, moderne boliger i ytre sone?

Vi merker oss ellers at verdiene på dissimilaritetsindeksen for innvandrere fra Vesten og fra Øst-Europa versus nordmenn er blant de laveste i tabellen. Dette styrker inntrykket av at innvandrere som er etnisk-kulturelt beslektet med majoritetsbefolkningen, er mindre bostedsmessig segregert enn innvandrere som står etnisk-kulturelt fjernere.

At dissimilaritetsindeksen er så vidt lav også for gruppen av øvrige land i den tredje verden, har trolig sammenheng med at så vidt mange forskjellige nasjonaliteter her er slått sammen. I hovedprosjektet kan det være aktuelt å splitte denne gruppen f.eks. i afrikanere og asiater og slå chilenerne sammen med øvrige latin-amerikanere. Tilsvarende kan det være aktuelt å slå sammen mindre grupper som bosetter seg noenlunde likt. Formålet med å slå sammen grupper er å forenkle bildet og få en fordeling som er mindre påvirket av stokastiske (tilfeldige) variasjoner.

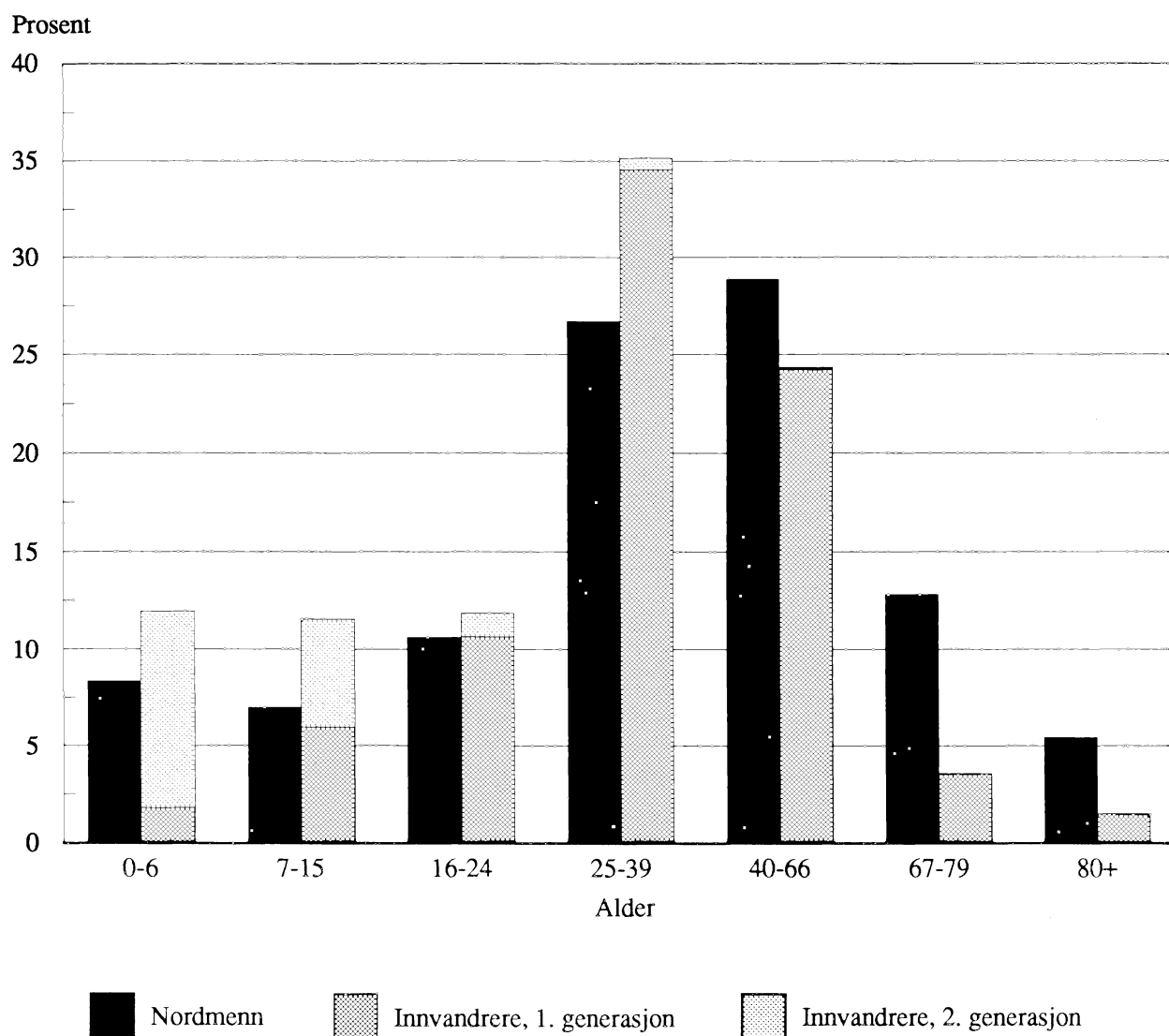
Noter

¹ Sentrum og Marka (bydel 26 og 27) har langt færre innbyggere enn de 25 øvrige bydelene (jfr. f.eks. figur 6.13). Innvandrерandelen i disse to områdene av byen vil derfor tillegges mindre betydning.

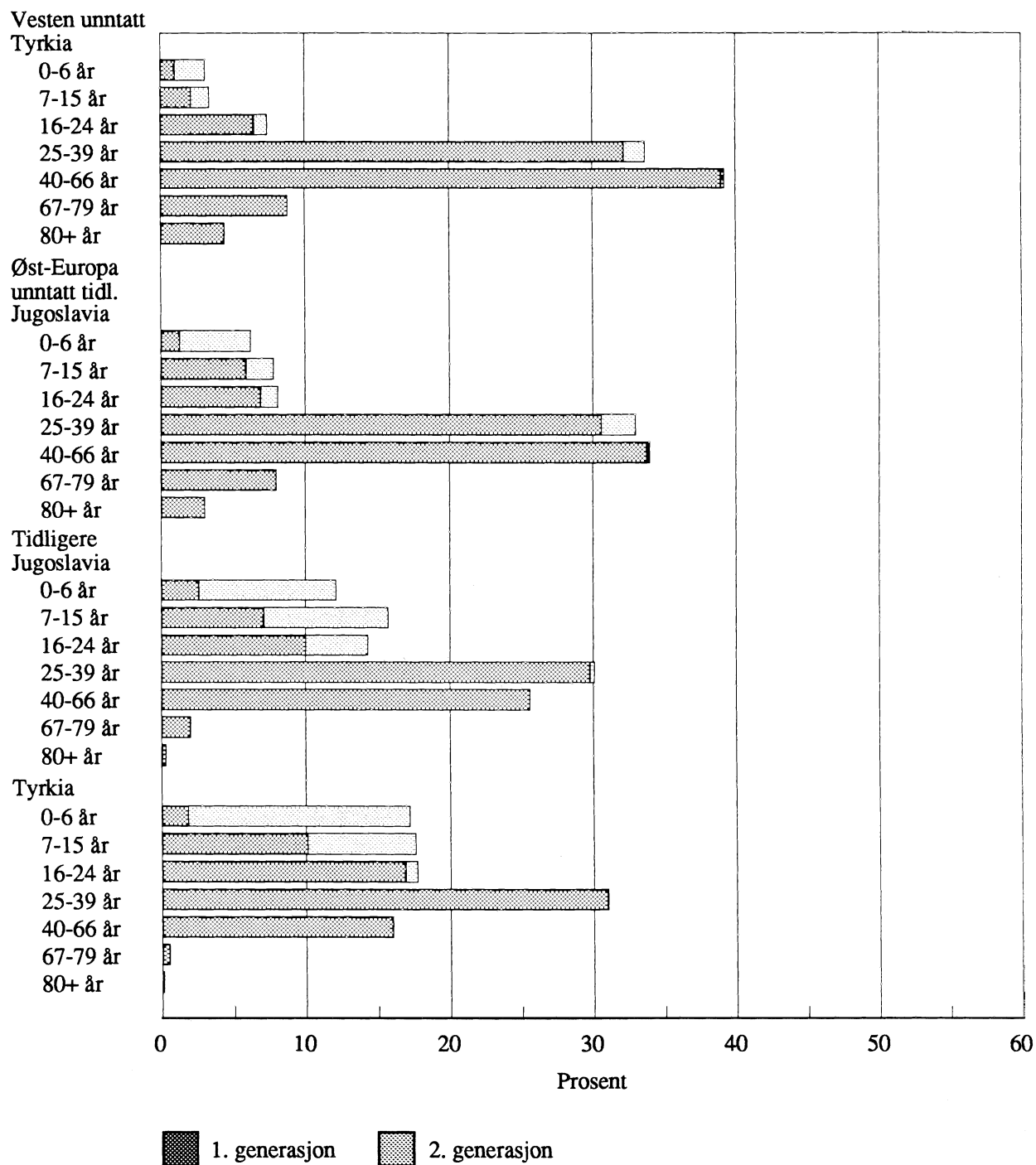
² Med vestlige bydeler i indre sone (= "indre vest"), menes Bygdøy/Frogner, Uranienborg/Majorstua og St.Hanshaugen/Ullevål. Med vestlige bydeler i ytre sone (= "ytre vest") menes Grefsen/Kjelsås, Sogn, Vindern, Røa og Ullern.

³ Uttrykket "gamle" og "nye drabantbyer" benyttes i en bydelsinndeling i Oslo-statistikken, f.eks. Notat 3/1991 og 4/1992. Som "gamle drabantbyer" regnes Lambertseter, Bøler, Manglerud, Østensjø, Helsefyr/Sinsen, Grorud og Bjerke. Som "nye drabantbyer" regnes Søndre Nordstrand, Hellerud, Furuset, Stovner og Romsås.

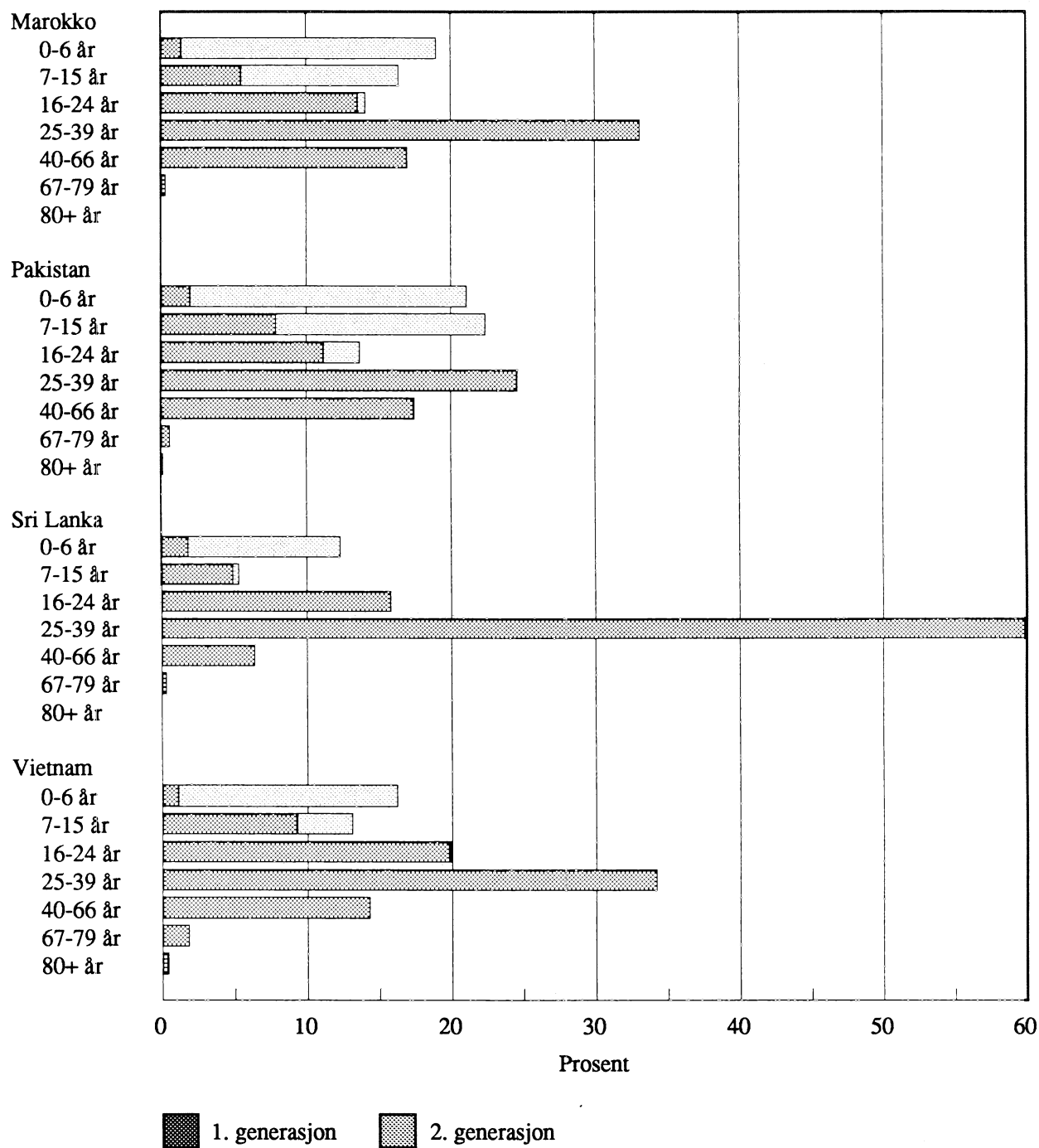
Figur 5.1. Nordmenn og innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter aldersgruppe.
Prosent

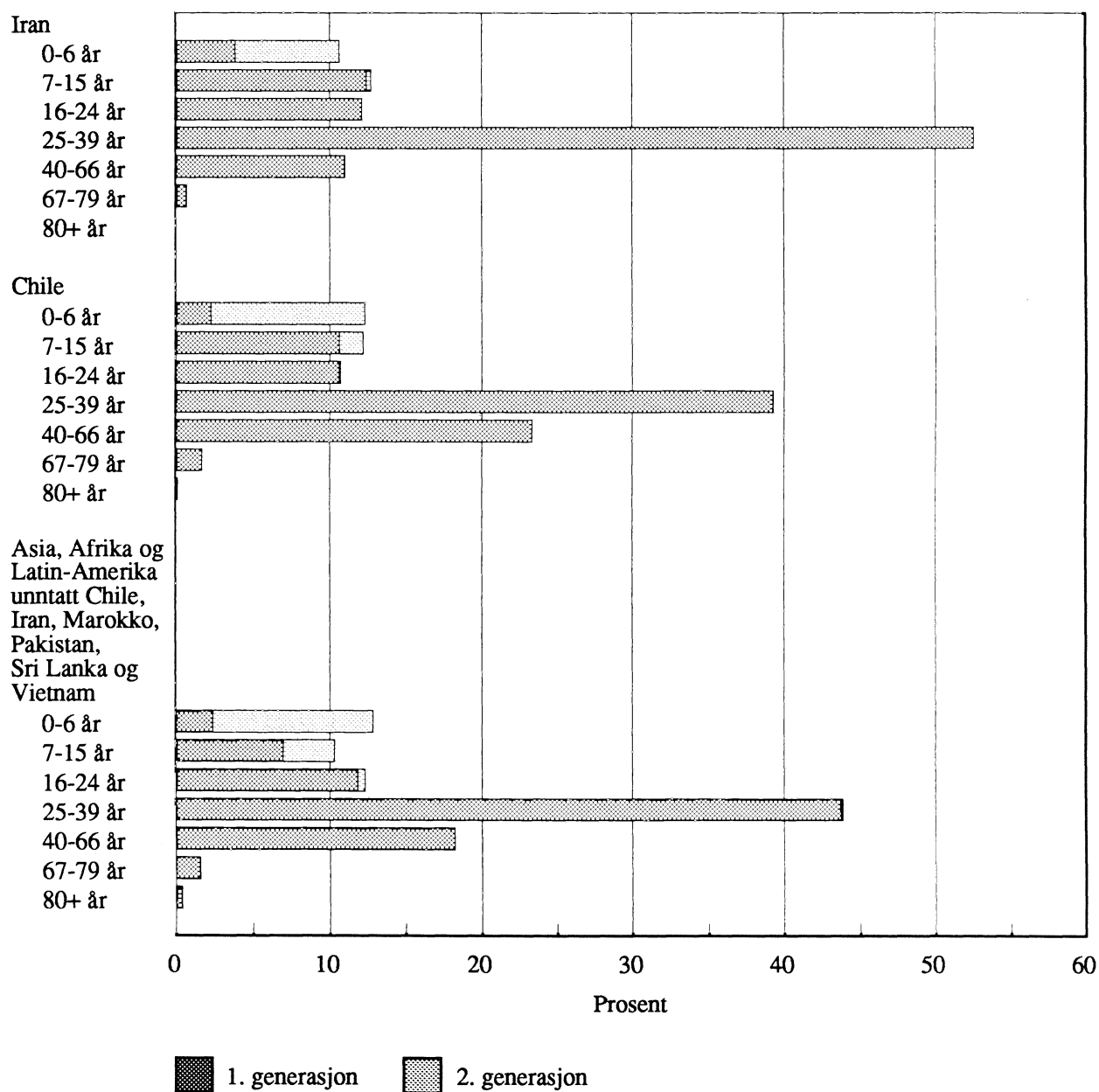
Figur 5.2. Innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og aldersgruppe.
Prosent

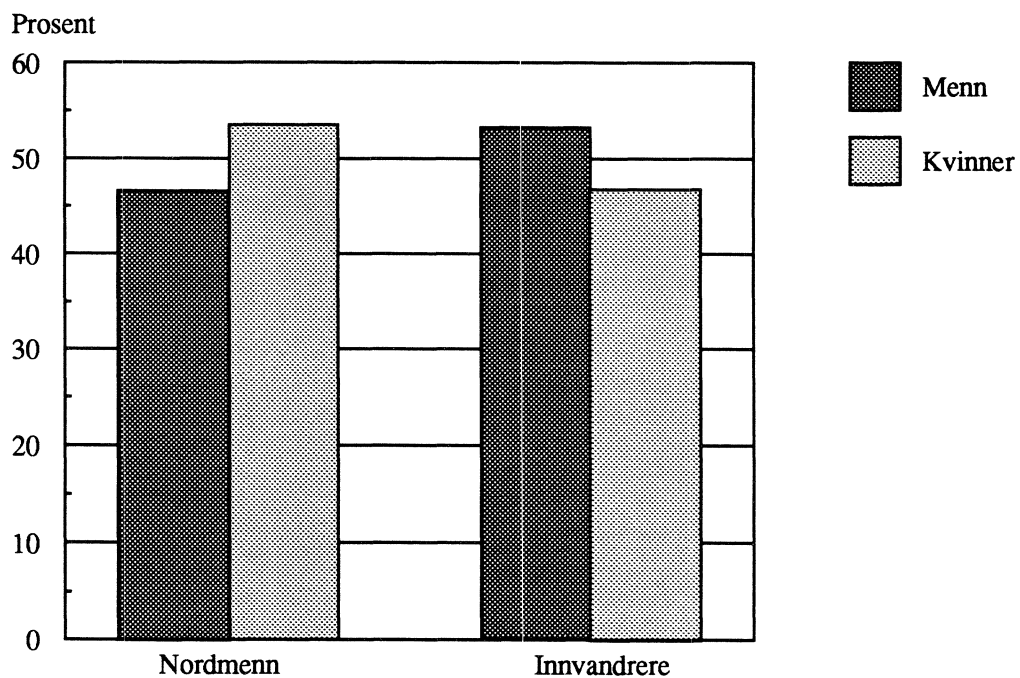
Figur 5.2 (forts.). Innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og aldersgruppe. Prosent

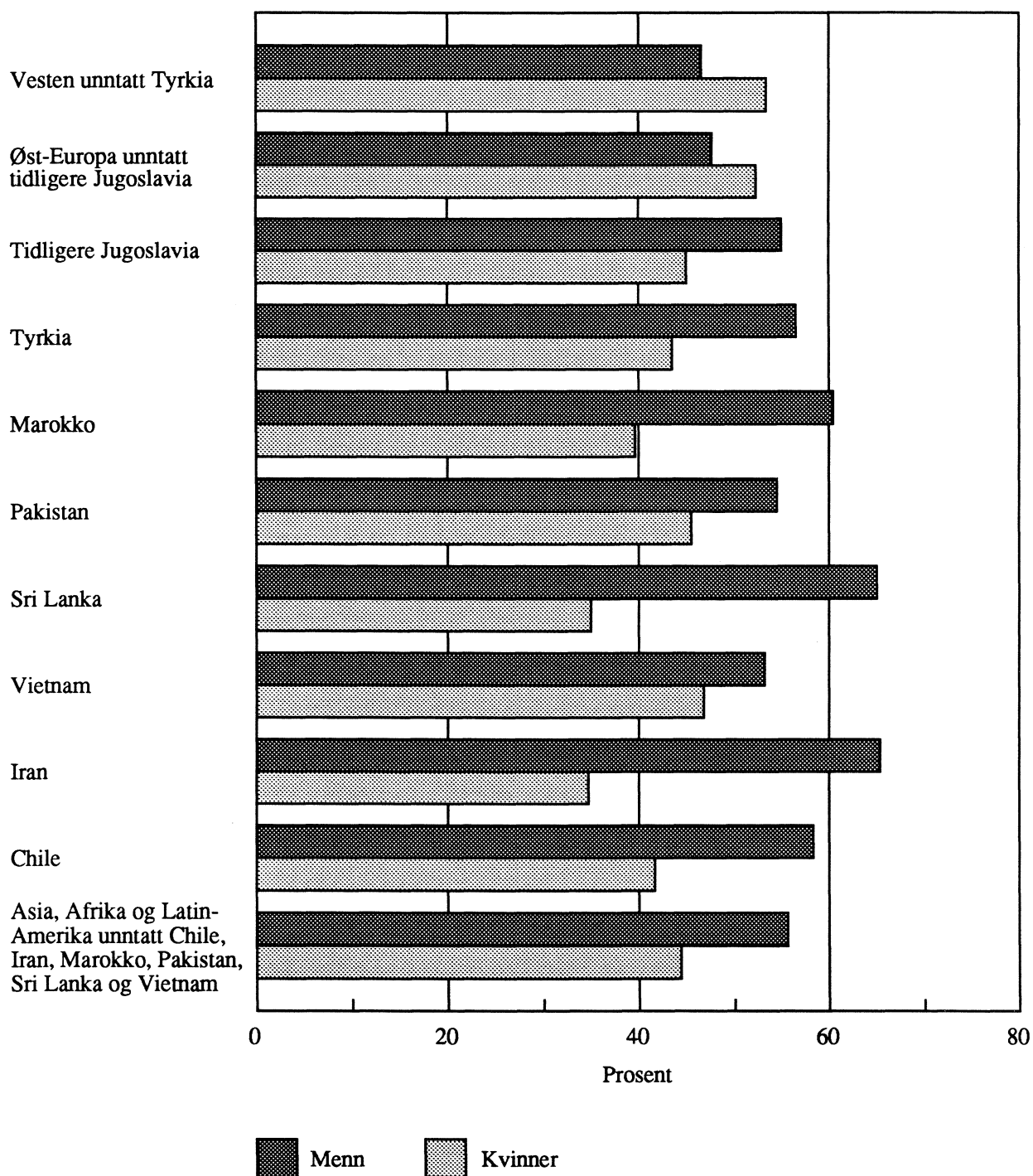
Figur 5.2 (forts.). Innvandrere (1. og 2. generasjon) i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og aldersgruppe. Prosent

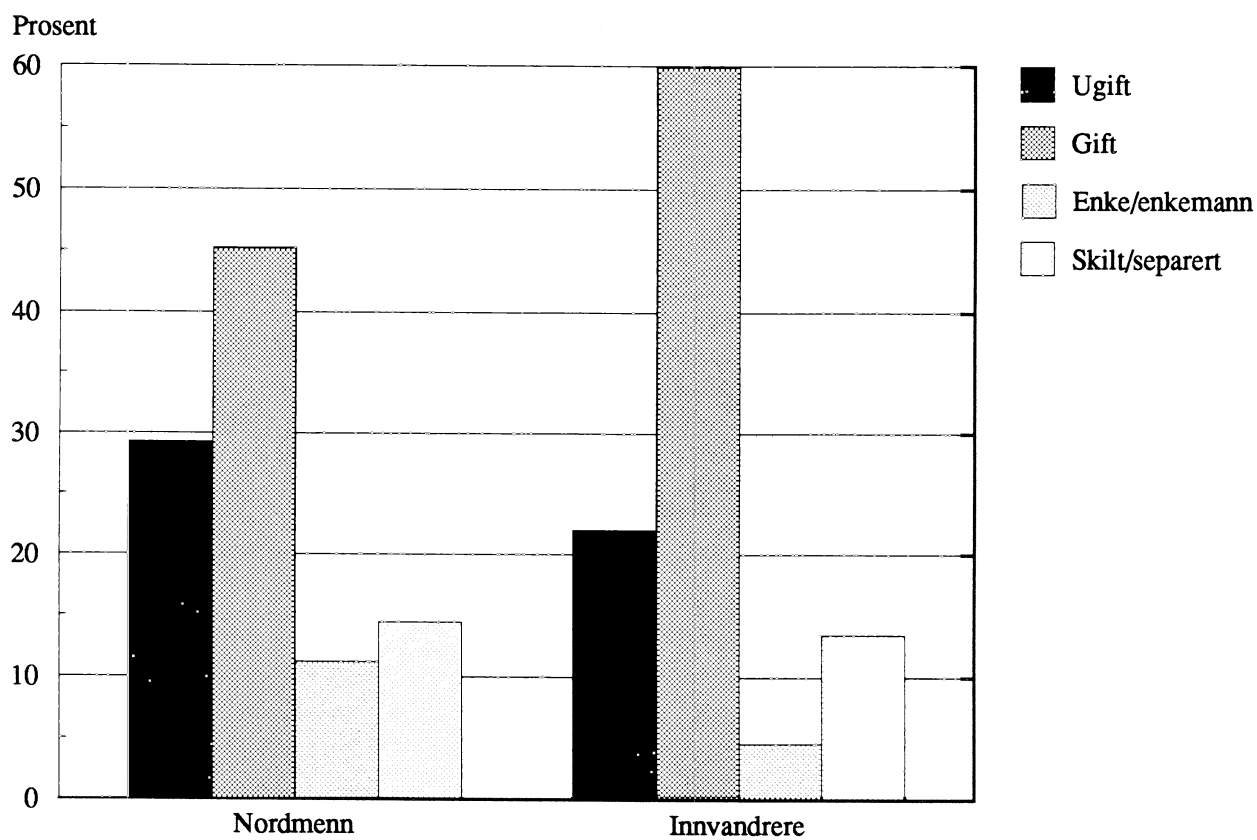
Figur 5.3. Nordmenn og innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter kjønn. Prosent

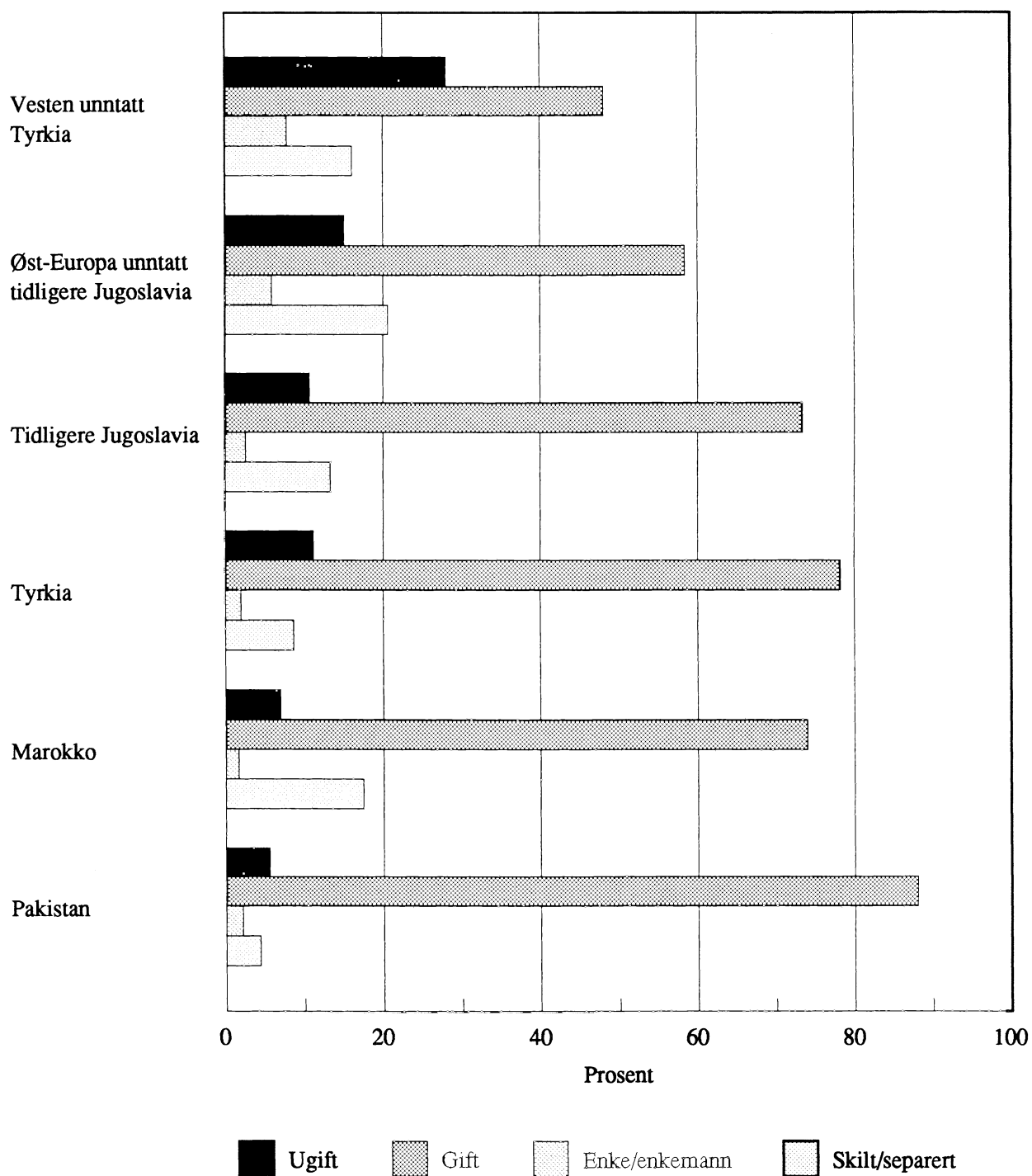
Figur 5.4. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og kjønn. Prosent

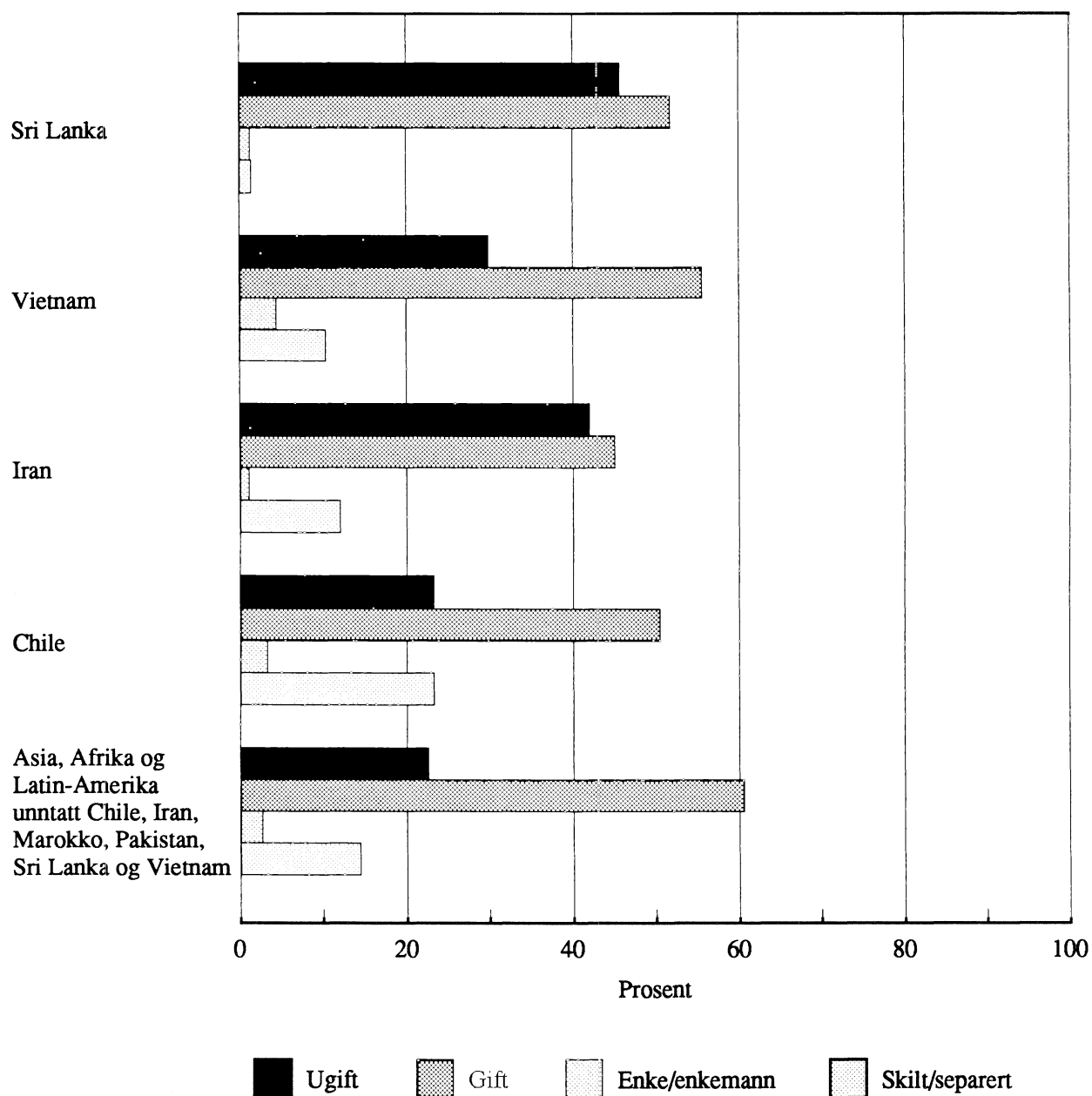
Figur 5.5. Nordmenn og innvandrere 25 år og eldre i Oslo pr. 1.1.1993 etter sivil status. Prosent

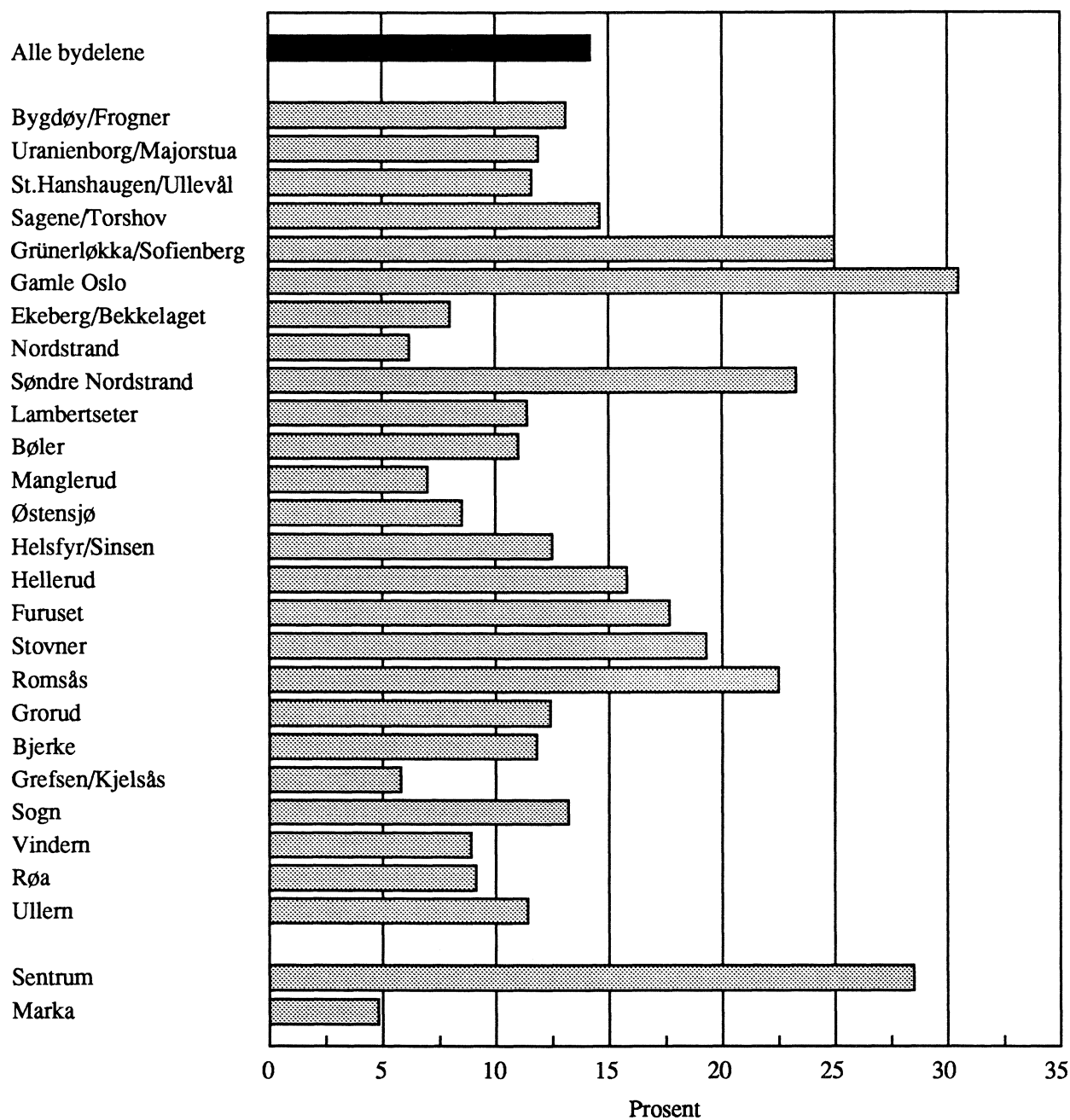
Figur 5.6. Innvandrere 25 år og eldre i Oslo pr. 1.1.1993 etter landsbakgrunn og sivil status. Prosent

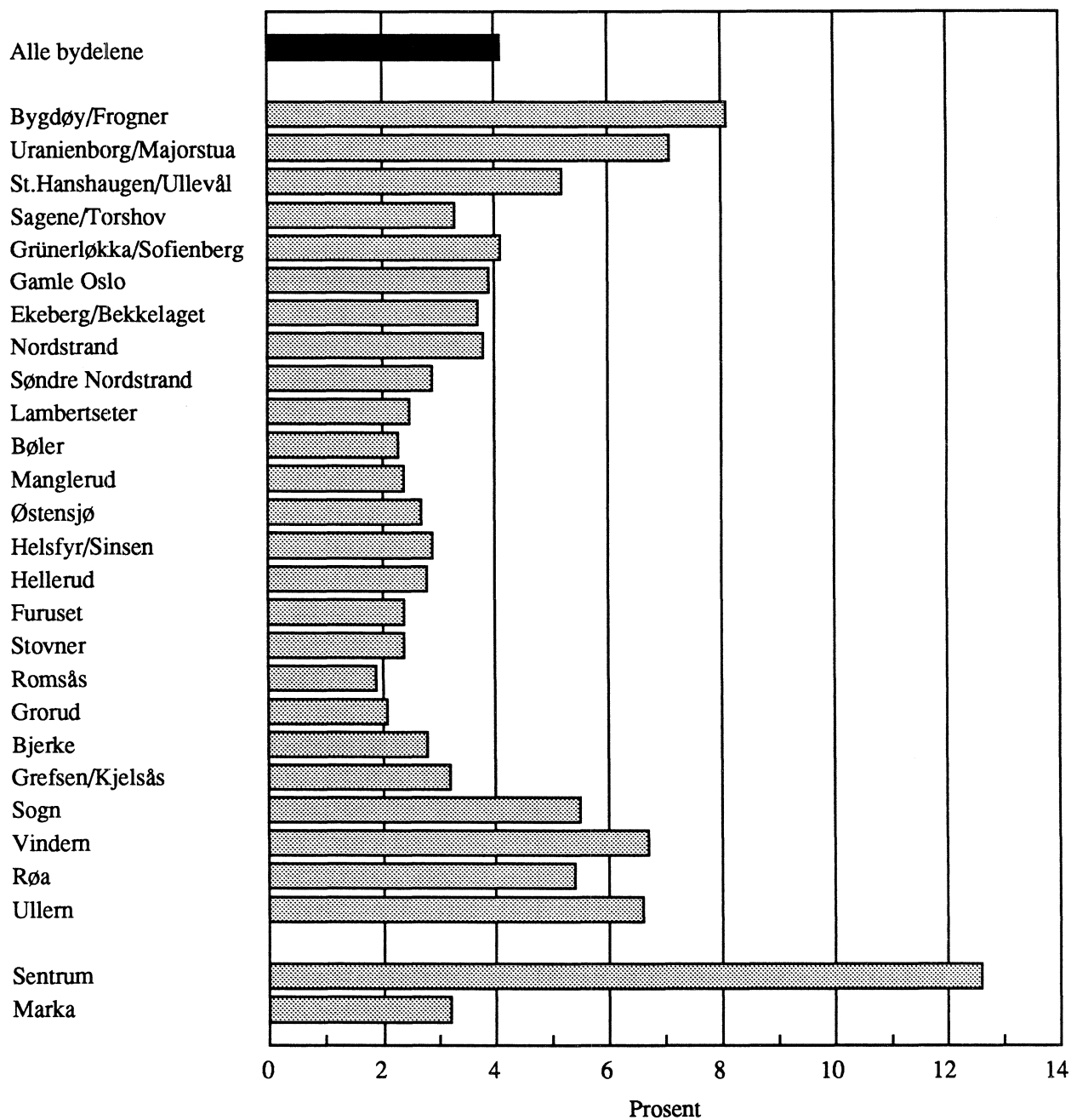
Figur 5.6 (forts.). Innvandrere 25 år og eldre i Oslo pr. 1.1.1993 etter landsbakgrunn og sivil status.
Prosent

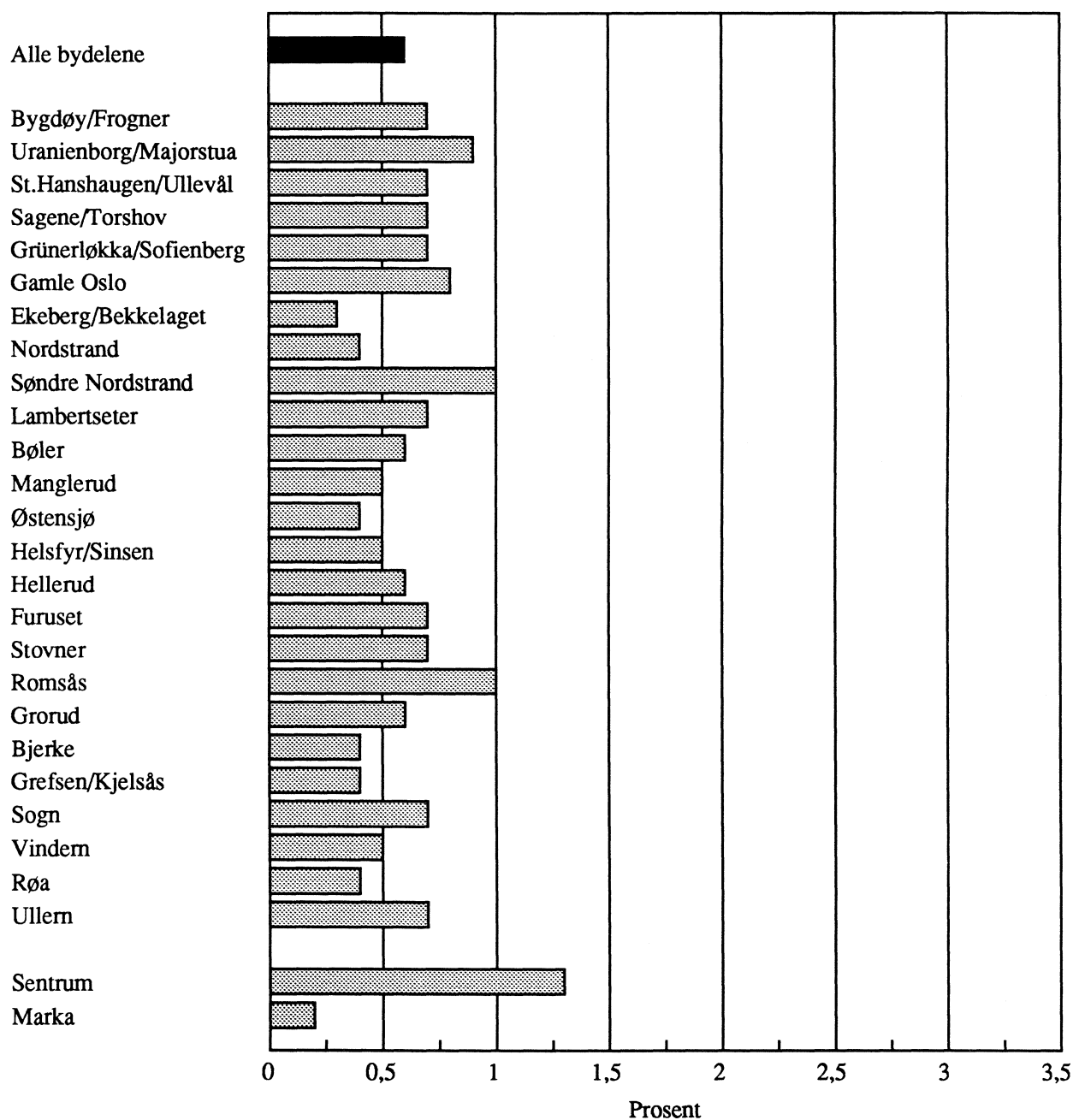
Figur 5.7. Andel innvandrere av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

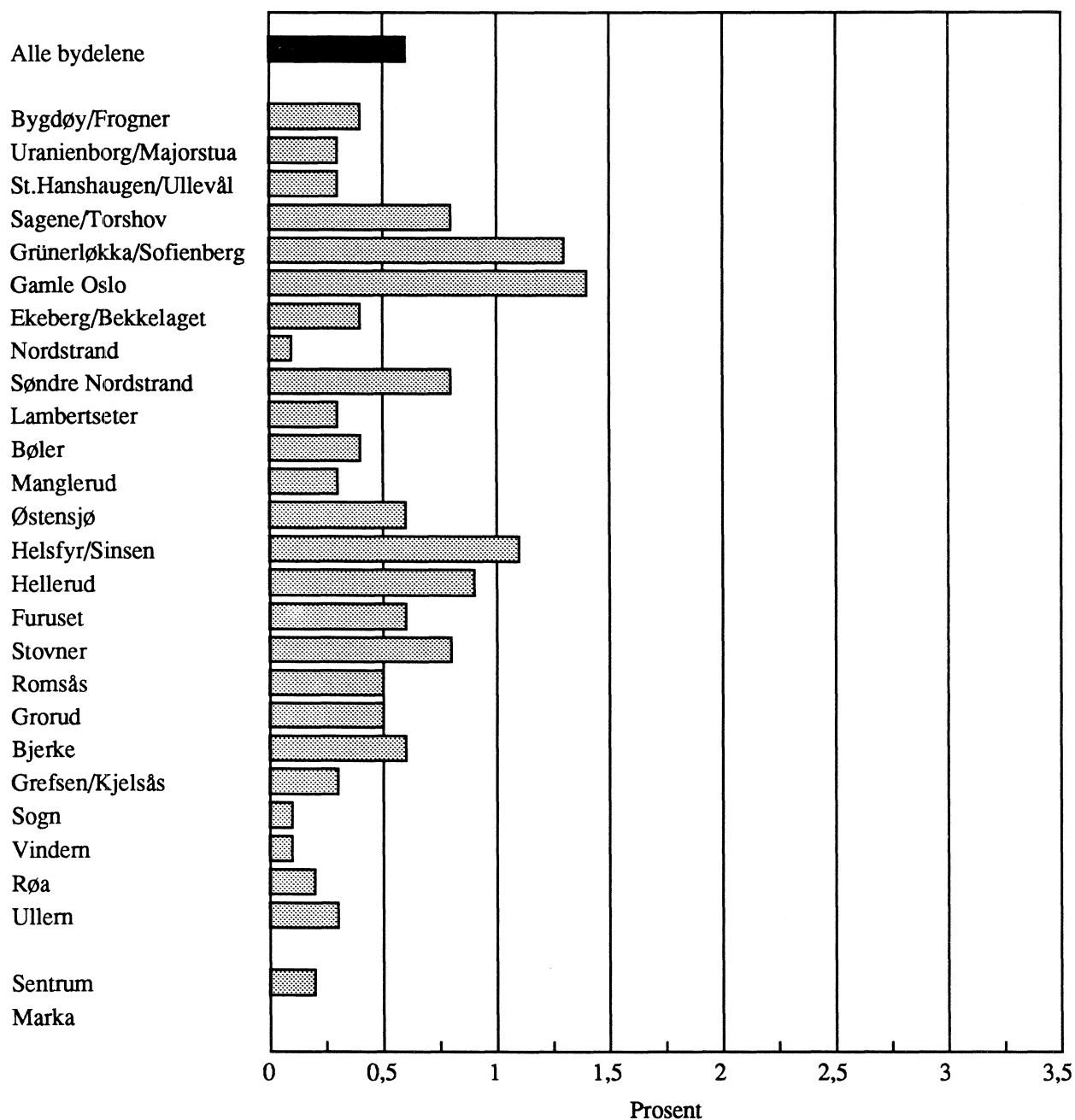
Figur 5.8. Andel innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

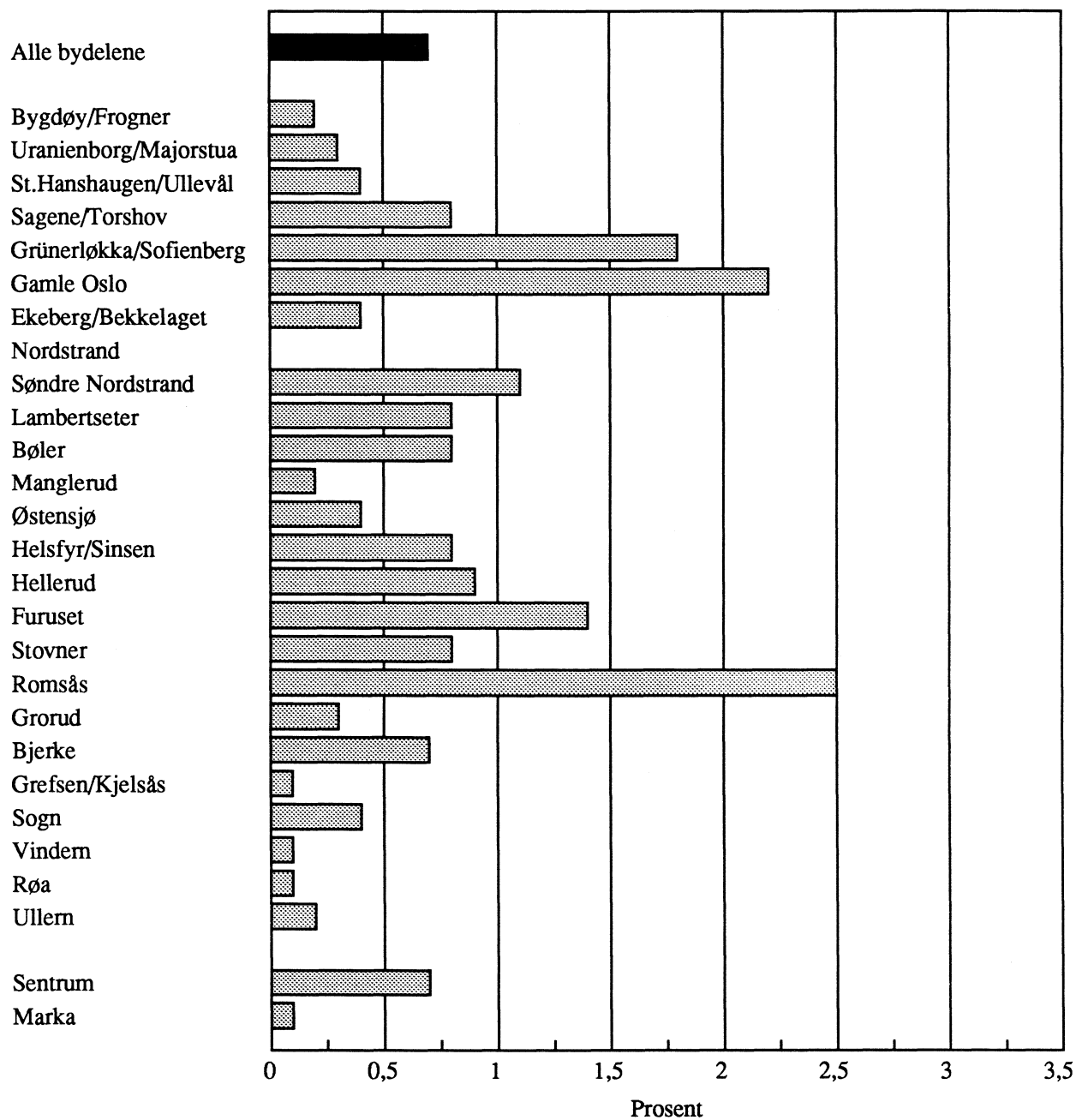
Figur 5.9. Andel innvandrere fra Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

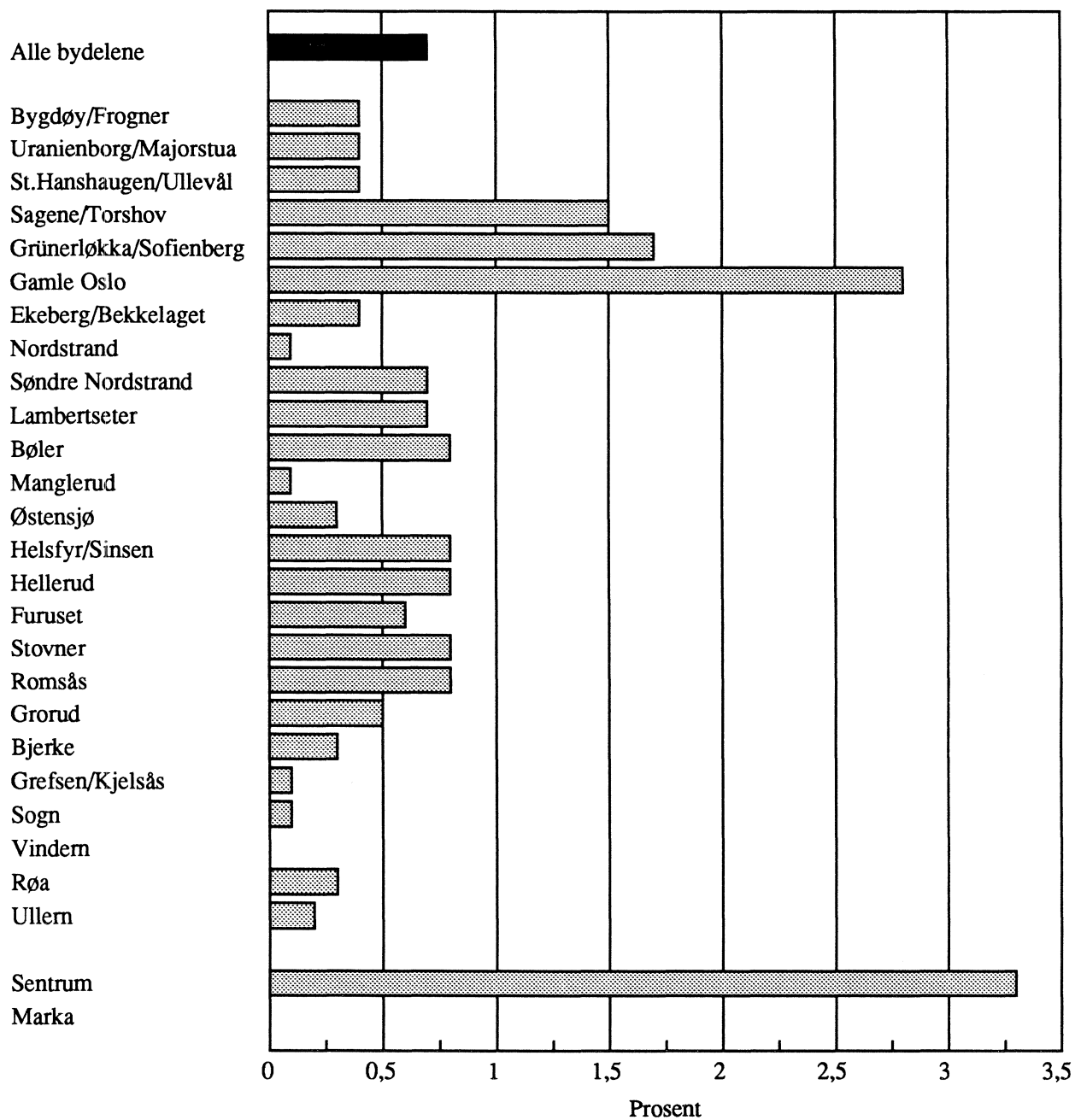
Figur 5.10. Andel innvandrere fra tidligere Jugoslavia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

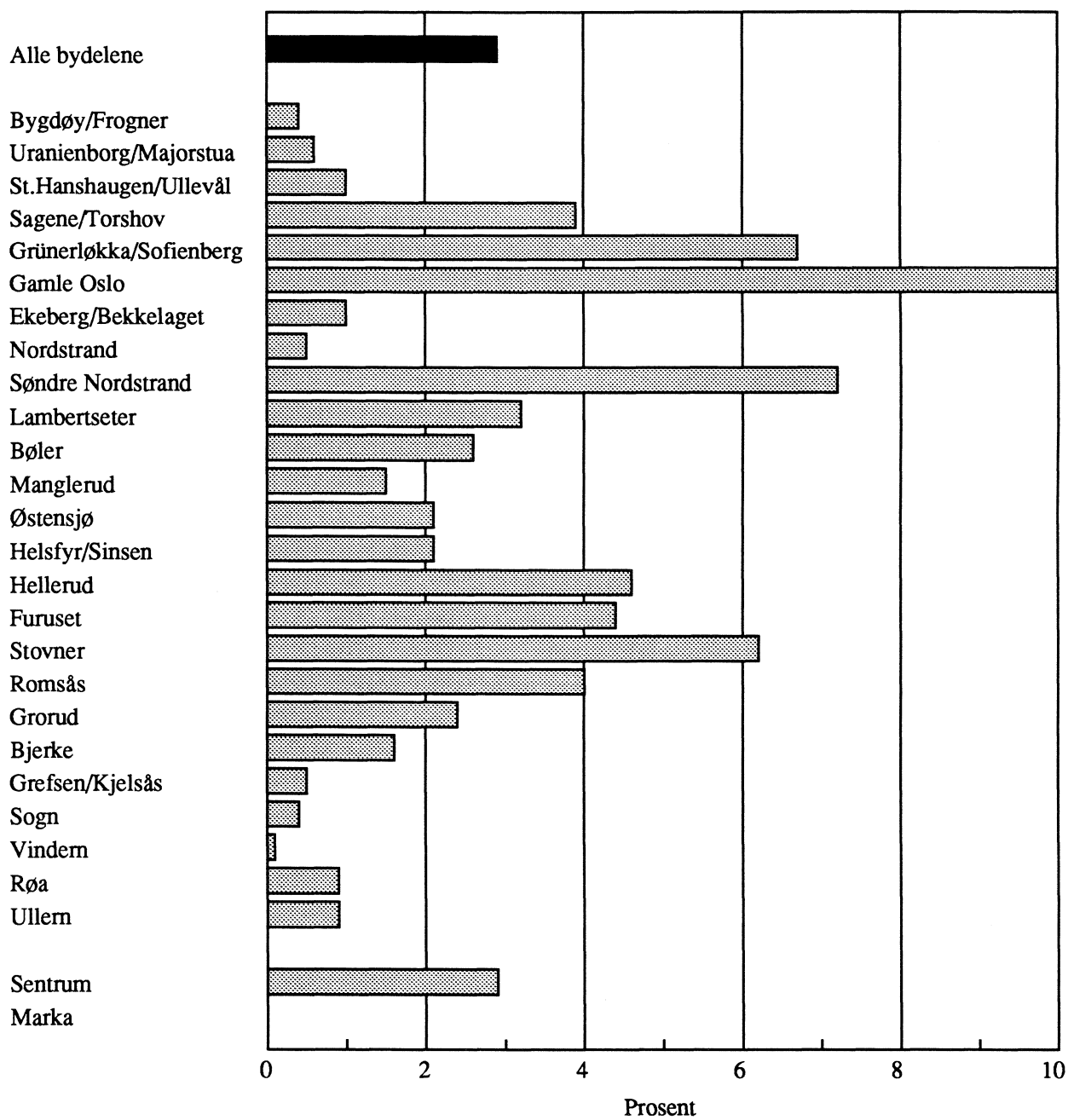
Figur 5.11. Andel innvandrere fra Tyrkia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

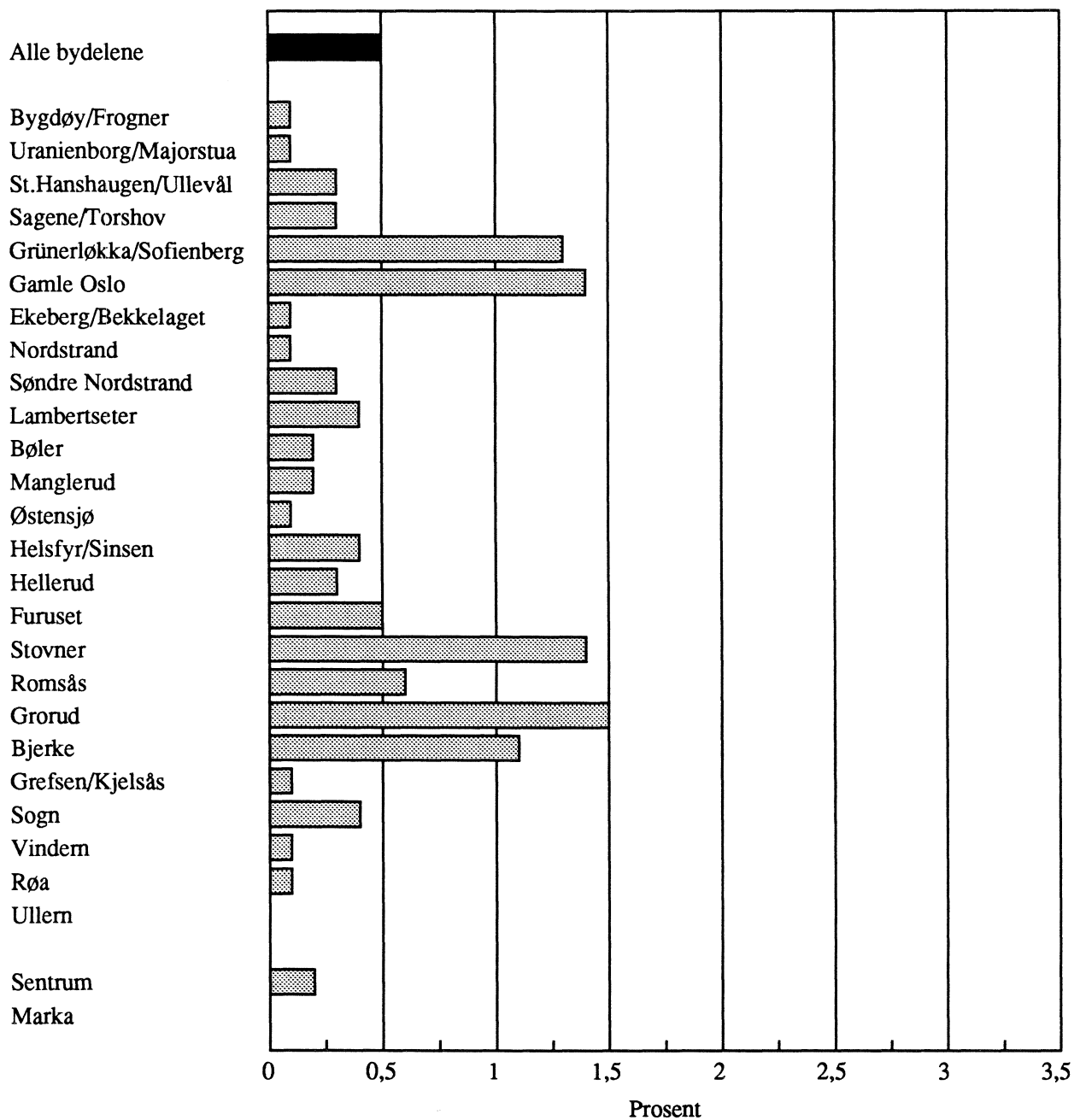
Figur 5.12. Andel innvandrere fra Marokko av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

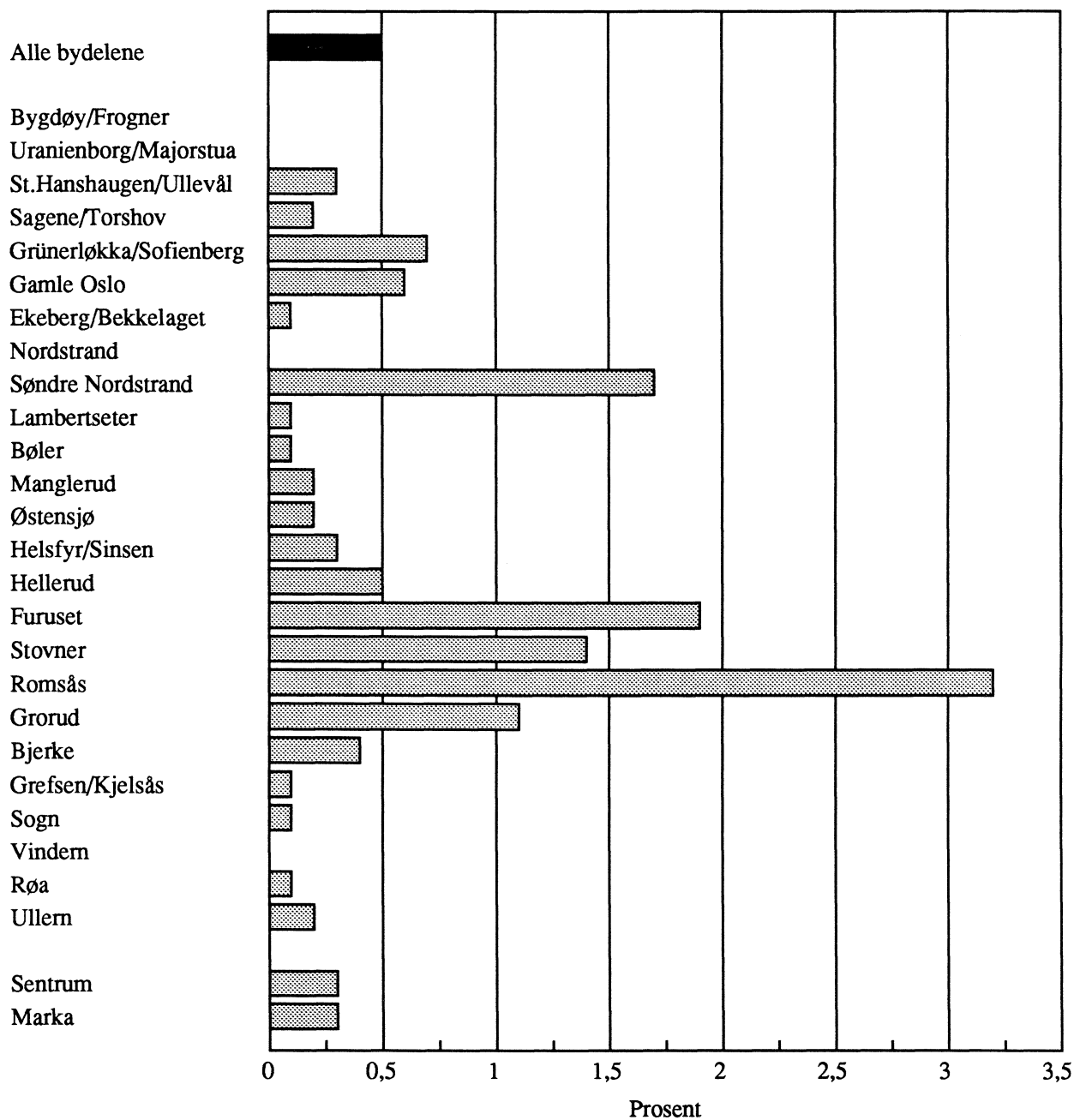
Figur 5.13. Andel innvandrere fra Pakistan av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

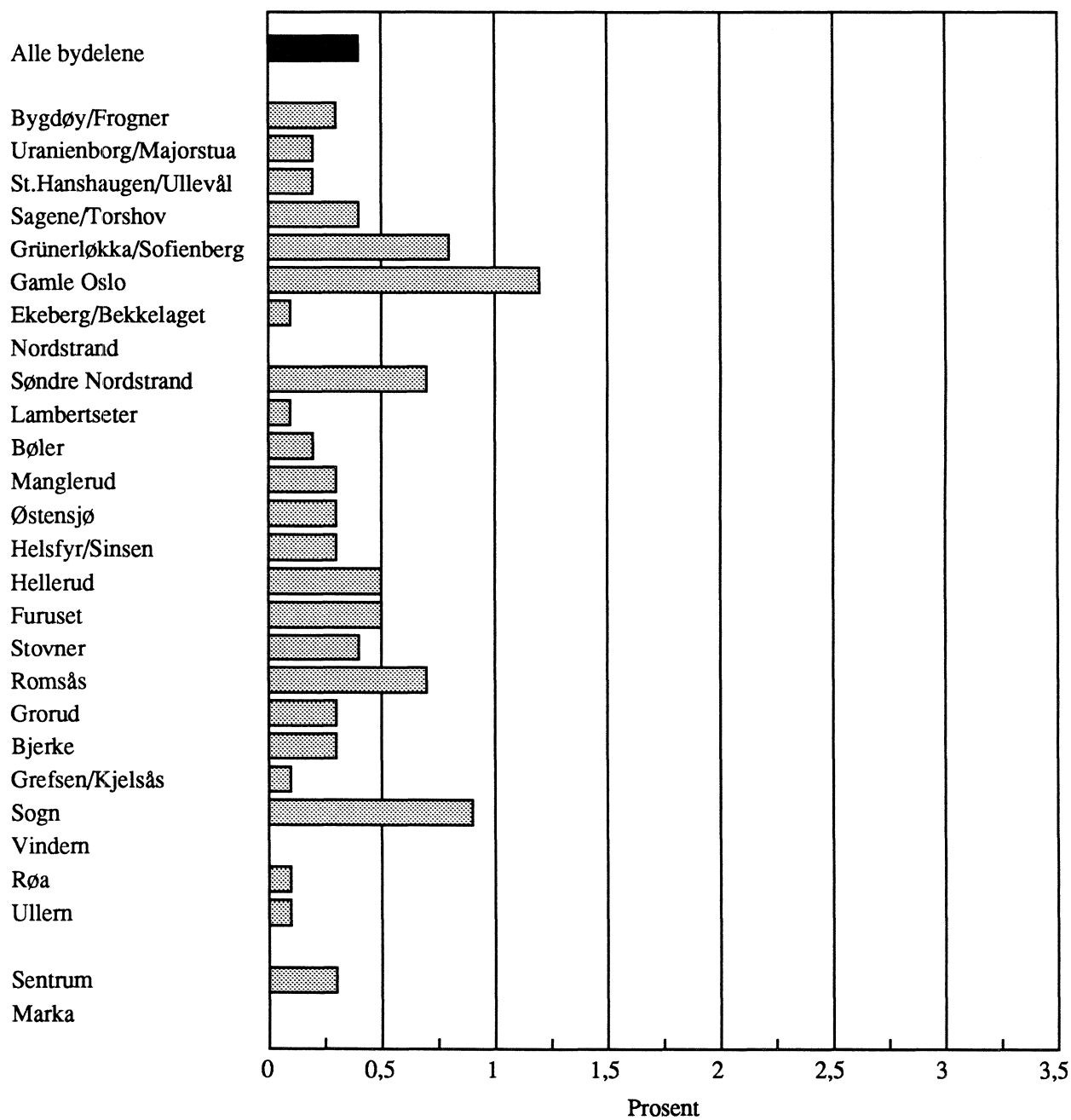
Figur 5.14. Andel innvandrere fra Sri Lanka av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

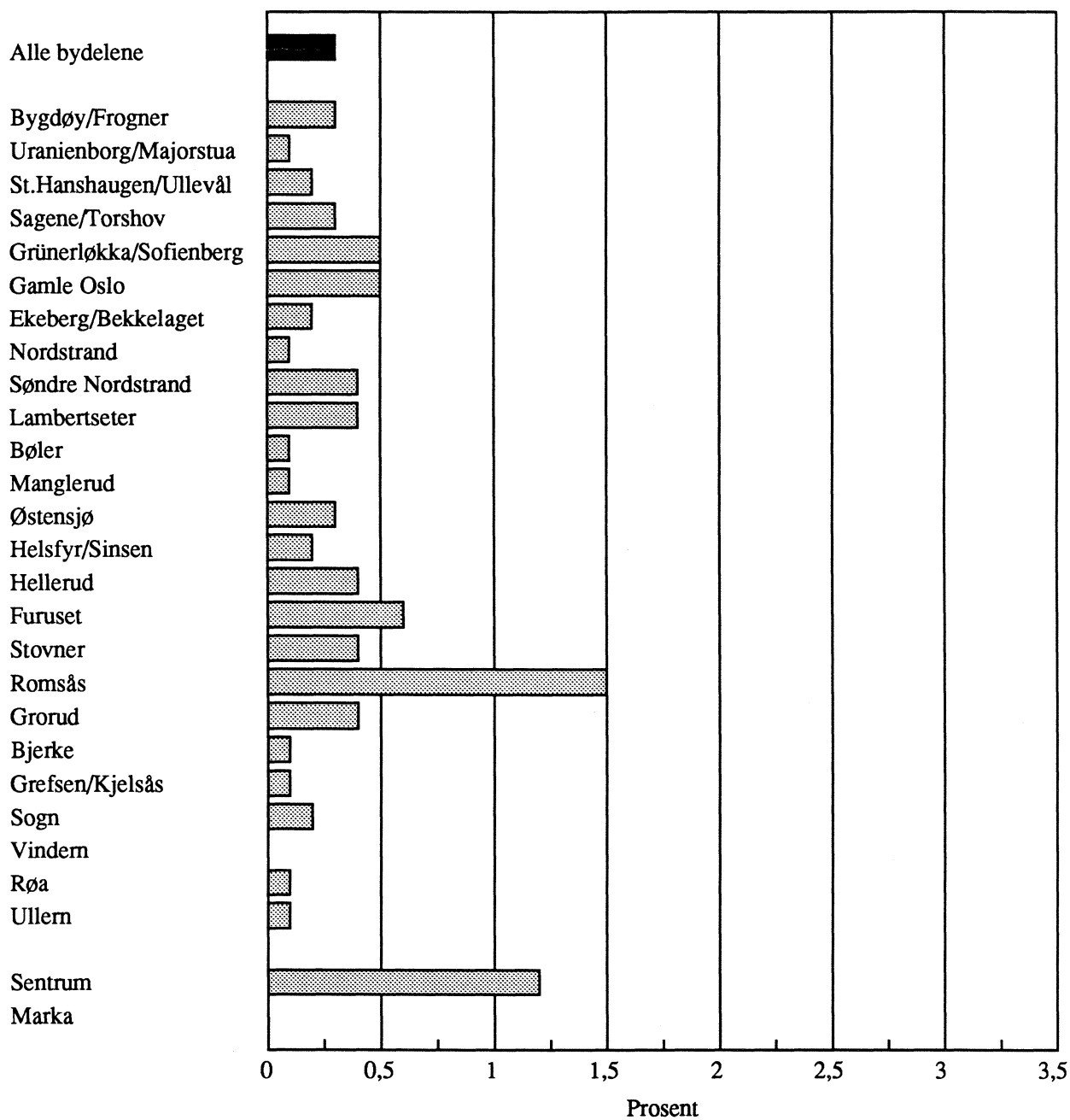
Figur 5.15. Andel innvandrere fra Vietnam av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

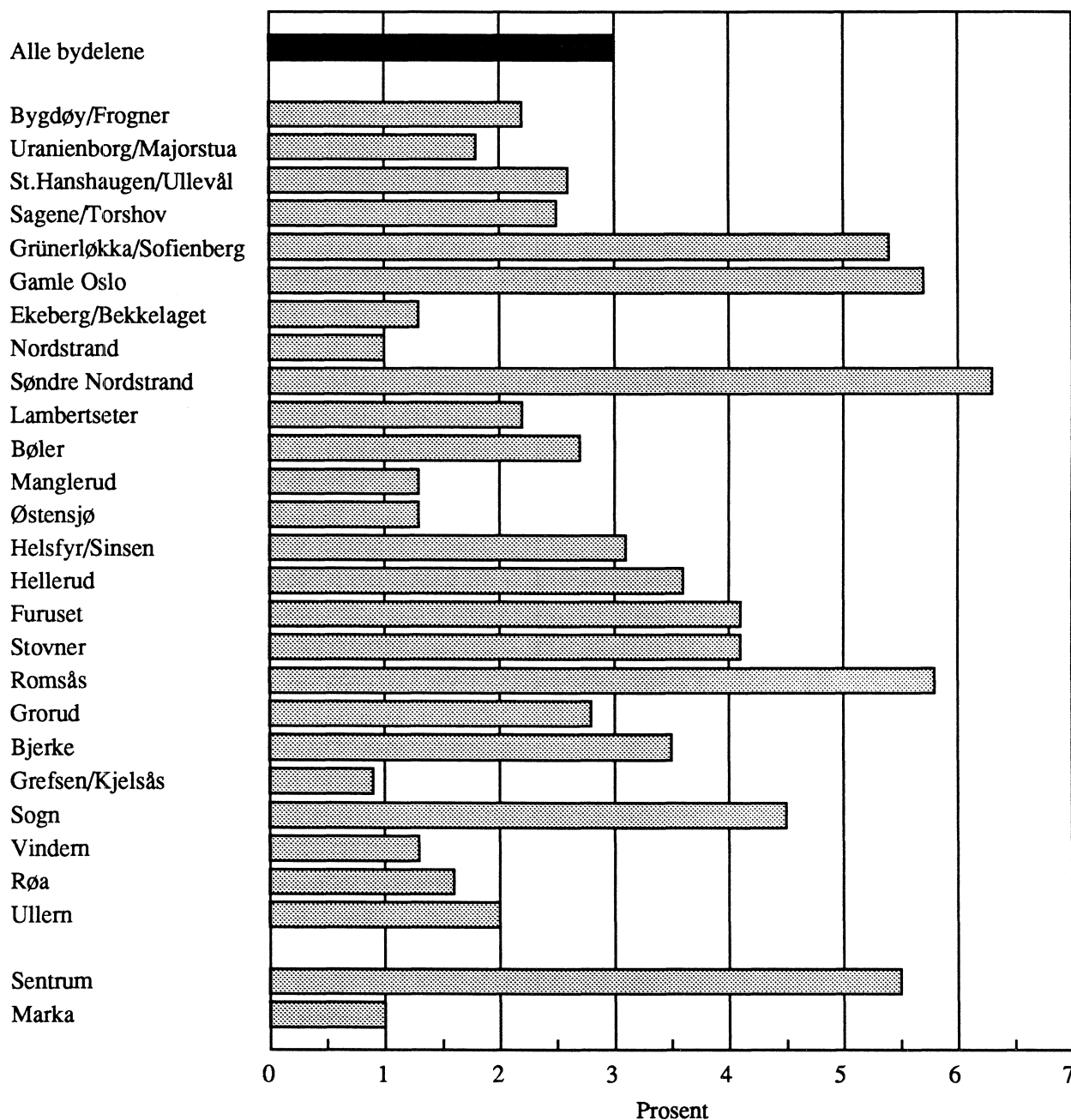
Figur 5.16. Andel innvandrere fra Iran av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

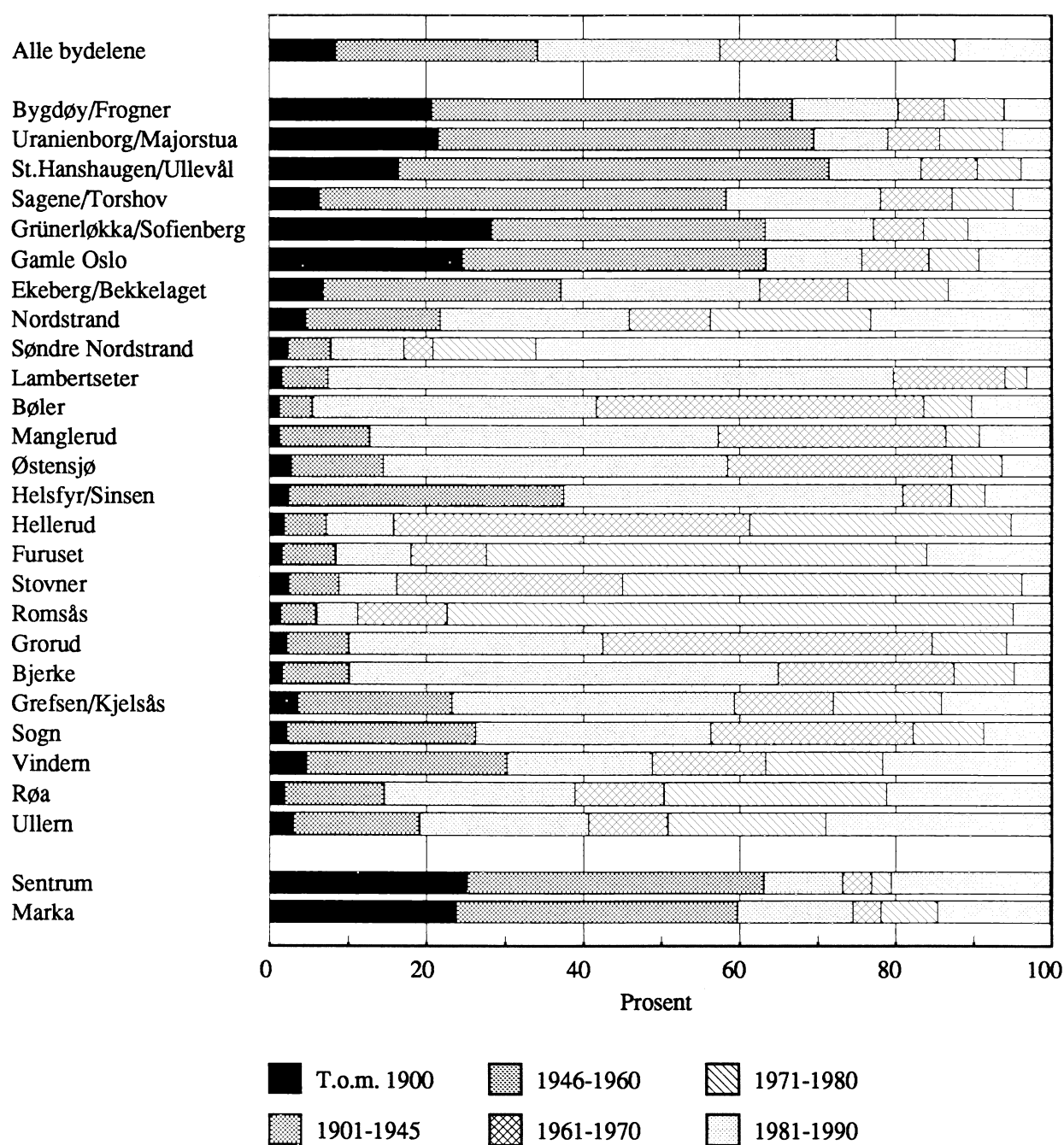
Figur 5.17. Andel innvandrere fra Chile av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

Figur 5.18. Andel innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

Figur 5.19. Boliger etter byggeår og bydel i Oslo. Prosent

Kilde: Statistisk årbok for Oslo 1992, tabell 4.21 (egne prosentueringer)

6. Empiri fra Oslo, dynamisk

Et av spørsmålene som har vært stilt i debatten om innvandrerkonsentrasjoner, er hvor permanent bosettingen i de innvandrer-tette bydelene er. Er det f.eks. slik at innvandrere som har vært i landet en stund, etter hvert flytter fra de innvandrer-tette områdene til andre bydeler og til slutt fordeler seg i byen på liknende måte som nordmenn? Dersom dette er tilfelle, er det kanskje noe mindre grunn til å frykte at etniske bokonsentrasjoner betyr et varig hinder for integrering av innvandrere enn om de blir boende på samme plass permanent.

For å teste dette empirisk har vi delt innvandrerbefolkningen i Oslo i to etter oppholdsvarighet. De som har vært i Norge i fem år eller mer, er holdt atskilt fra de som har kortere oppholdsvarighet. Tabell 6.1 viser at fem år er et høvelig sted å sette skillet ettersom ingen av innvandrergruppene ved denne oppdelingen blir for små til å inngå i de senere beregningene.

Tabell 6.1. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter landbakgrunn og oppholdsvarighet. Prosent

Landbakgrunn	Oppholdsvarighet			N
	Alle	5 år og over	Under 5 år	
Vesten unntatt Tyrkia	100	75,6	24,4	19 271
Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia	100	70,0	30,0	3 004
Tidligere Jugoslavia	100	67,4	32,6	2 671
Tyrkia	100	59,1	40,9	3 343
Marokko	100	63,0	37,0	3 134
Pakistan	100	71,0	29,0	13 696
Sri Lanka	100	54,6	45,4	2 194
Vietnam	100	57,8	42,2	2 545
Iran	100	37,8	62,2	1 672
Chile	100	69,5	30,5	1 345
Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam	100	51,9	48,1	14 292
Alle	100	65,2	34,8	67 167

Vårt neste trekk er i to "omganger" å beregne dissimilaritetsindeksen for hver av innvandre-masjonalitetene, for de relativt nyankomne og for de som har vært i landet i lengre tid. Når det gjelder nordmenn, er det ikke innført noe skille i "oppholdsvarighet". For dem er det bosettingen pr. 1.1.1993 for hele gruppen som inngår i alle beregningene. I stedet for å presentere to matriser av typen tabell 5.1, tar vi ut bare de verdiene i hver matrise som gjelder nordmenn i forhold til innvandrere. Indeksverdiene viser hvor stor forskjell det er i bosettingsmønsteret mellom nordmenn og innvandrere med henholdsvis kort og lang oppholdsvarighet i Norge. Tabell 6.2 viser resultatet.

Tabell 6.2. Dissimilaritetsindeks mellom nordmenn og innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og landbakgrunn

Landbakgrunn	Oppholdsvarighet		B - A
	A. 5 år og over	B. Under 5 år	
Vesten unntatt Tyrkia	15	28	13
Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia	14	19	5
Tidligere Jugoslavia	28	33	5
Tyrkia	34	39	5
Marokko	34	37	3
Pakistan	40	42	2
Sri Lanka	42	44	2
Vietnam	52	48	-4
Iran	36	38	2
Chile	31	34	3
Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam	23	27	4
Alle innvandrere	18	23	5

Gjennomgående er mønsteret at dissimilariteten er noe høyere for innvandrere med kort enn for innvandrere med lang oppholdsvarighet. Betrakter vi alle innvandrere under ett, er indeksen fem poeng høyere for de senest ankomne. Dette innebærer at andelen som må flytte for å være bosatt i byen på samme måte som nordmenn, er fem prosentpoeng høyere for de senest ankomne. Forskjellen er i forventet retning, men ikke særlig stor.

Tabell 6.2 viser at forskjellen i bosettingsmønsteret i forhold til nordmenn - avhengig av oppholdsvarighet - er størst for innvandrere fra Vesten. Forskjellen er på hele 13 poeng. For alle de andre gruppene varierer den fra to til fem poeng. De vietnamesiske innvandrerne representerer et avvik idet deres differanse er negativ. Det betyr at de senest ankomne er bosatt mindre avvikende i forhold til nordmenn enn de tidligst ankomne. For alle de andre innvandrerne er differansen positiv. Det betyr at de senest ankomne er mest segregert.

Det er verdt å merke seg at den største forskjellen i dissimilaritet mellom innvandrere med kort og lang oppholdstid nettopp er å finne i den gruppen som i utgangspunktet er mest lik oss selv. Dette styrker oppfatningen om at den opprinnelige etnisk-kulturelle avstanden mellom to folkegrupper virker inn på tempoet i assimilering- eller integreringsprosessen (Andersson-Brolin 1984). Er avstanden i utgangspunktet stor, går også integrasjonen - her målt som nedbygging av bostedssegregasjon - langsommere.

Selvsagt kan vi ikke fastslå sikkert at tidlig ankomne innvandrere har lavere segregasjonsgrad i forhold til nordmenn fordi de i løpet av tiden i Oslo har flyttet fra innvandreretette til mindre innvandreretette bydeler. I prinsippet kan de ha bodd på samme plass hele tiden. Segregasjonsgraden

kan være lavere fordi de tidligst ankomne hadde et annet boligmarked å forholde seg til enn de senest ankomne. Bare ved hjelp av data fra to tidspunkter kan vi avgjøre dette med sikkerhet.

Erfaring fra tidligere forskning gjør det imidlertid mest nærliggende å tolke observasjonene som uttrykk for bosettingsendringer som har funnet sted i løpet av perioden innvandrerne har vært i landet. Nedgangen i dissimilaritet blir i så fall ikke noen indikator på at de periodespesifikke betingelsene ved første bosetting i Oslo har endret seg.

Det bør også bemerkes at det er året for ankomst til Norge som benyttes som mål på oppholdsvarighet, ikke ankomståret til Oslo. Mange innvandrere kan ha hatt en oppholdsperiode i en annen norsk kommune før de flyttet til Oslo. Dette er trolig ikke svært avgjørende. Tilpasning til det norske samfunnet også utenfor Oslo vil sannsynligvis virke inn på preferanser og handlingsmuligheter ved senere boligetablering i hovedstaden.

Etter disse innledende merknadene går vi over til å se mer konkret på hvordan innvandrere med minst fem års oppholdstid er bosatt i Oslo i forhold til innvandrere som har kommet senere, alt med utgangspunkt i data pr. 1.1.1993 på bydelsnivå.

Dataene som ligger til grunn for figur 6.1-6.13 er presentert på en annen måte enn det ble gjort i figur 5.7-5.18. Mens figurene i kapittel 5 viser andelen innvandrere av totalbefolkningen i hver bydel, fordeles nå innvandrerpopulasjonene på bydelene (én nasjonalitet om gangen). Settet med 27 stolper summerer således til 100 prosent. For hver bydel presenteres to sett stolper, ett for dem som kom til landet (eller ble født) i løpet av de siste fem årene, og ett for dem med lengre oppholdsvarighet.

Selvsagt er heller ikke den norske befolkningen jevnt fordelt over bydelene. Noen bydeler er f.eks. mye mindre enn andre (eks. Romsås). Fordelingen av innvandrerne over bydelene må derfor sammenliknes med fordelingen av nordmenn (figur 6.13). Det er dette som er gjort i dissimilaritetsindeksene i tabell 6.2. Det er viktig å presisere at observasjonene som følger framfor alt må betraktes som et råmateriale som først gir mening når de tolkes og bearbeides videre i hovedprosjektet. Det samme gjelder for øvrig for selve framstillingen i resten av dette kapitlet.

Figur 6.1 viser fordelingen på bydelene av *alle innvandrerne* under ett - etter oppholdsvarighet. Figuren viser at de senest ankomne innvandrere er mer konsentrert til Grünerløkka/Sofienberg og Gamle Oslo i indre øst og de nye drabantbyene Søndre Nordstrand og Romsås i ytre sone enn mer etablerte innvandrere. Nevnte bydeler er bydeler som allerede tar opp i seg en større andel av innvandrerpopulasjonen enn av nordmenn (jfr. figur 6.13)¹.

I de indre og ytre vestlige bydelene, samt Ekeberg/Bekkelaget, Nordstrand og de gamle drabantbyene i sør-øst er andelen nykommere lavere enn andelen innvandrere som har vært i landet i minst fem år. Dette er bydeler der innvandrere allerede er underrepresentert i forhold til nordmenn.²

Både økt konsentrasjon til bydeler der innvandrerne allerede er overrepresentert og økt uttynning i bydeler der de allerede er underrepresentert, gir pluss-tilskudd til dissimilaritetsindeksen for de senest ankomne. I noen bydeler bosetter imidlertid de senest ankomne innvandrere seg på en måte som bidrar til å utjevne forskjellen mellom nordmenn og innvandrere. Det er f.eks. tilfelle i de tre "nye"

drabantbyene Hellerud, Furuset og Stovner, der innvandrere i utgangspunktet er overrepresentert i forhold til nordmenn, og der færre av nykommerne ønsker seg.

Situasjonen i bydel Sogn er også slik at den bidrar til å redusere dissimilaritetsindeksen for de senest ankomne. I denne bydelen er innvandrerne i utgangspunktet underrepresentert i forhold til nordmenn. Nykommere blant innvandrerne bosetter seg her imidlertid i større grad enn etablerte innvandrere, trolig fordi de er mer tilbøyelige til å begynne som studenter.

Nedenfor tar vi for oss hver enkelt innvandrergruppe. Nyankomne innvandrere fra **Vesten** bosetter seg i større omfang i bydelene i indre sone og i Sogn og Vindern enn innvandrere med lengre "fartstid" i Norge (figur 6.2). Dette er områder hvor denne type innvandrere allerede er overrepresentert i forhold til nordmenn (særlig i indre vest og Vindern). I de nye og de gamle drabantbyene, der vestlige innvandrere i utgangspunktet er underrepresentert, er det enda færre av nykommerne som bosetter seg. Begge disse forhold tilspisser forskjellen mellom nordmenns og vestlige innvandreres bosetting, og det er få trekk i bildet som bidrar til å utjevne forskjellen. Det er derfor dissimilaritetsindeksen for de med kortest botid er hele 13 poeng høyere enn for dem som har vært bosatt her i minst fem år.

Nylig ankomne innvandrere fra **Øst-Europa** bosetter seg i større grad i indre vestlige sone og i Gamle Oslo enn øst-europeiske innvandrere med lengre botid i Norge (figur 6.3). En større andel bosetter seg også i bydel Sogn. Likeledes er det færre av de nylig ankomne innvandrerne som slår seg ned på Nordstrand, Østensjø, i de nyere drabantbyene (med unntak av Søndre Nordstrand) og i de tre vestligste bydelene i ytre sone. Den samlede virkningen av dette er at forskjellen i forhold til nordmenns bosetting øker. I andre bydeler bidrar imidlertid tilsiget av nyere innvandrere til å utjevne forskjellen, f.eks. i Grefsen/Kjelsås der andelen øker (og de fra før er underrepresentert) og på Grünerløkka/Sofienberg og Sagene/Torshov der andelen minsker (og de fra før er overrepresentert).

Når det gjelder innvandrere fra det **tidligere Jugoslavia**, er de senest ankomne betydelig mer konsentrert til Gamle Oslo, Søndre Nordstrand og Stovner enn de som kom til landet for minst fem år siden (figur 6.4). Jugoslavene er allerede overrepresentert i disse områdene. Likeledes kommer det færre nye innvandrere fra tidligere Jugoslavia til bydeler som Uranienborg/Majorstua, St.Hanshaugen/Ullevål, Nordstrand, Bøler, Grorud og Bjerke, der de fra før er underrepresentert. Begge disse forholdene bidrar til å øke dissimilaritetsindeksen for jugoslaver vis-à-vis nordmenn. I andre bydeler virker imidlertid bosettingen av nye innvandrere i motsatt retning. I Helsfyr/Sinsen, der jugoslaver med minst fem års oppholdsvarighet fra før er overrepresentert i forhold til nordmenn, er andelen nykommere vesentlig lavere, og i Bygdøy/Frogner og Ullem, der de i utgangspunktet er underrepresentert, er andelen nykommere høyere. Dette gjør at segregasjonsgraden i forhold til nordmenn bare går opp med fem poeng når nylig ankomne innvandrere fra tidligere Jugoslavia sammenliknes med dem som har vært i landet i minst fem år.

For **tyrkerne** er situasjonen at bydelene Gamle Oslo, Furuset og Romsås huser en betydelig større andel av de senest ankomne innvandrerne enn av dem som har vært i landet lenger (figur 6.5). Tyrkiske innvandrere er i utgangspunktet overrepresentert i de nevnte bydelene. Tilsvarende er de underrepresentert i indre og ytre vestlige bydeler. I alle unntatt én av disse vestlige bydelene (Sogn) er andelen tyrkiske nykommere lavere enn andelen tyrkere med minst fem års oppholdsvarighet. At nykommerandelen er større i Østensjø (der de fra før av er underrepresentert) og lavere på

Sagene/Torshov og Søndre Nordstrand (der de fra før er overrepresentert), bidrar imidlertid til at segregasjonsgraden for tyrkere jamført med nordmenn bare er fem poeng høyere for nylig ankomne innvandrere enn for dem som har vært her lenger.

Innvandrere fra **Marokko** som kom til Norge i løpet av de siste fem år, bosetter seg i større omfang i Gamle Oslo, men også på Helsefyr/Sinsen og Bøler, enn marokkanske innvandrere som kom hit tidligere (figur 6.6). I disse områdene er de allerede overrepresentert. Tilsvarende bosetter de seg sjeldnere i områder som Uranienborg/Majorstua og Røa, der de fra før er underrepresentert. Men det forekommer også at andelen nykommere går ned på steder hvor de i utgangspunktet er overrepresentert (Søndre Nordstrand, Sagene/Torshov, Grünerløkka/Sofienberg). Dette gjør at dissimilaritetsindeksen for de senest ankomne bare blir svakt høyere (3 poeng) enn for dem som har vært her lenge.

Pakistanere med mindre enn fem års oppholdstid i Norge er noe sterkere konsentrert til Oslo indre øst (særlig Gamle Oslo) og til Søndre Nordstrand enn pakistanske innvandrere som har vært her lenger (figur 6.7). Særlig i bydelen Furuset, der de i utgangspunktet er overrepresentert, er imidlertid andelen pakistanske nykommere vesentlig lavere.

Innvandrere fra **Sri Lanka** som har kommet hit i løpet av de siste fem årene, har bosatt seg i bydelene Gamle Oslo og Stovner i større grad enn tidligere ankomne lankesere (figur 6.8). Dette blir imidlertid langt på veg oppveiet av at færre nykommere bosetter seg på Furuset, Romsås og Grorud.

Når det gjelder **vietnamesere**, er andelen nykommere større enn andelen etablerte på Grünerløkka/Sofienberg og i Gamle Oslo (figur 6.9). Det blir imidlertid mer enn oppveiet av at færre av nykommerne bosetter seg på Søndre Nordstrand og Furuset. Særlig på Furuset, der konsentrasjonen av vietnamesere i utgangspunktet er høy, er nedgangen betydelig. Dette gjør at vietnamesere som nylig har kommet til landet, har et bosettingsmønster som er mindre forskjellig fra nordmenns enn det vietnamesere som har vært her i minst fem år, har (jfr. det negative fortegnet på differansen mellom dissimilaritetsindeksene i tabell 6.2).

Iranske innvandrere med kort oppholdstid i landet konsentreres i langt sterkere grad til Grünerløkka/Sofienberg, Gamle Oslo og Stovner enn det iranske innvandrere som har vært her i minst fem år, gjør (figur 6.10). Effekten av dette reduseres av at andelen som søker seg til Sagene/Torshov, Søndre Nordstrand, Furuset og Sogn, til gjengjeld er mindre.

Andelen nylig ankomne **chilenere** er høyere på Grünerløkka/ Sofienberg, Ekeberg/Bekkelaget, Lambertseter, Helsefyr/Sinsen, Hellerud og Stovner enn andelen chilenerne som har vært her i minst fem år (figur 6.11). I utgangspunktet er chilenerne underrepresentert i forhold til nordmenn i enkelte av disse bydelene (Ekeberg/Bekkelaget og Helsefyr/Sinsen) slik at økningen her bare bidrar til å utjevne forskjellen i bosetting vis-à-vis nordmenn. Sammen med at andelen nykommere på Grorud går ned, der chilenerne fra før er overrepresentert, bidrar dette til at chilenske nykommere i Norge bare er svakt mer segregert i forhold til nordmenn enn chilenerne som har vært her lenger.

Når det gjelder innvandrere fra den øvrige delen av verden, dvs. resten av landene i **Asia, Afrika og Latin-Amerika**, er nykommer-andelen først og fremst større i Gamle Oslo, men også på Grünerløkka/Sofienberg og Sogn (figur 6.12). Det bidrar til at forskjellen i forhold til nordmenn øker. At færre av de senest ankomne bosetter seg i indre vest der de fra før er underrepresentert, bidrar i

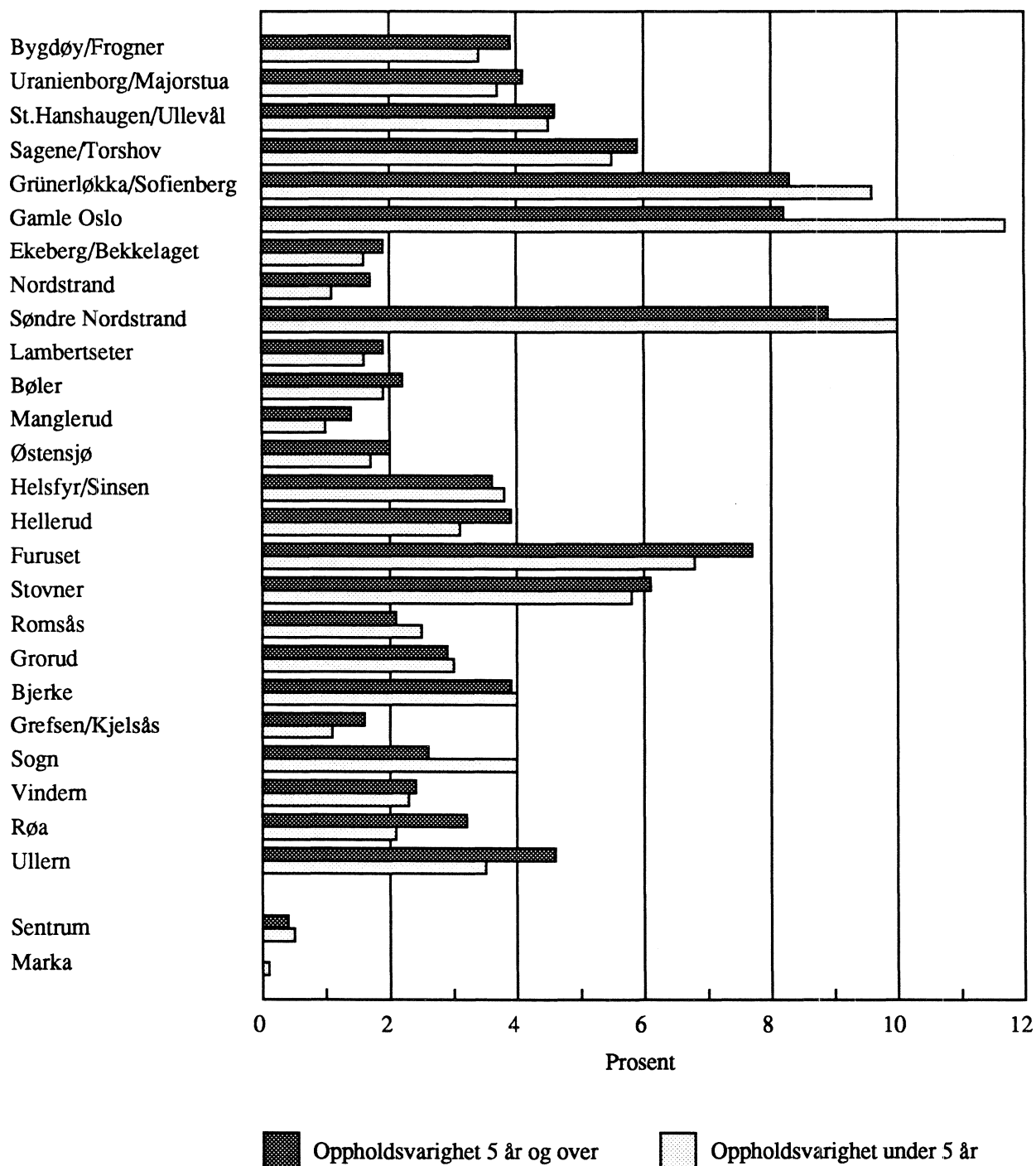
samme retning. Deler av dette kompenseres ved at nykommer-andelen er lavere på Hellerud, Furuset, Stovner og Bjerke.

Noter

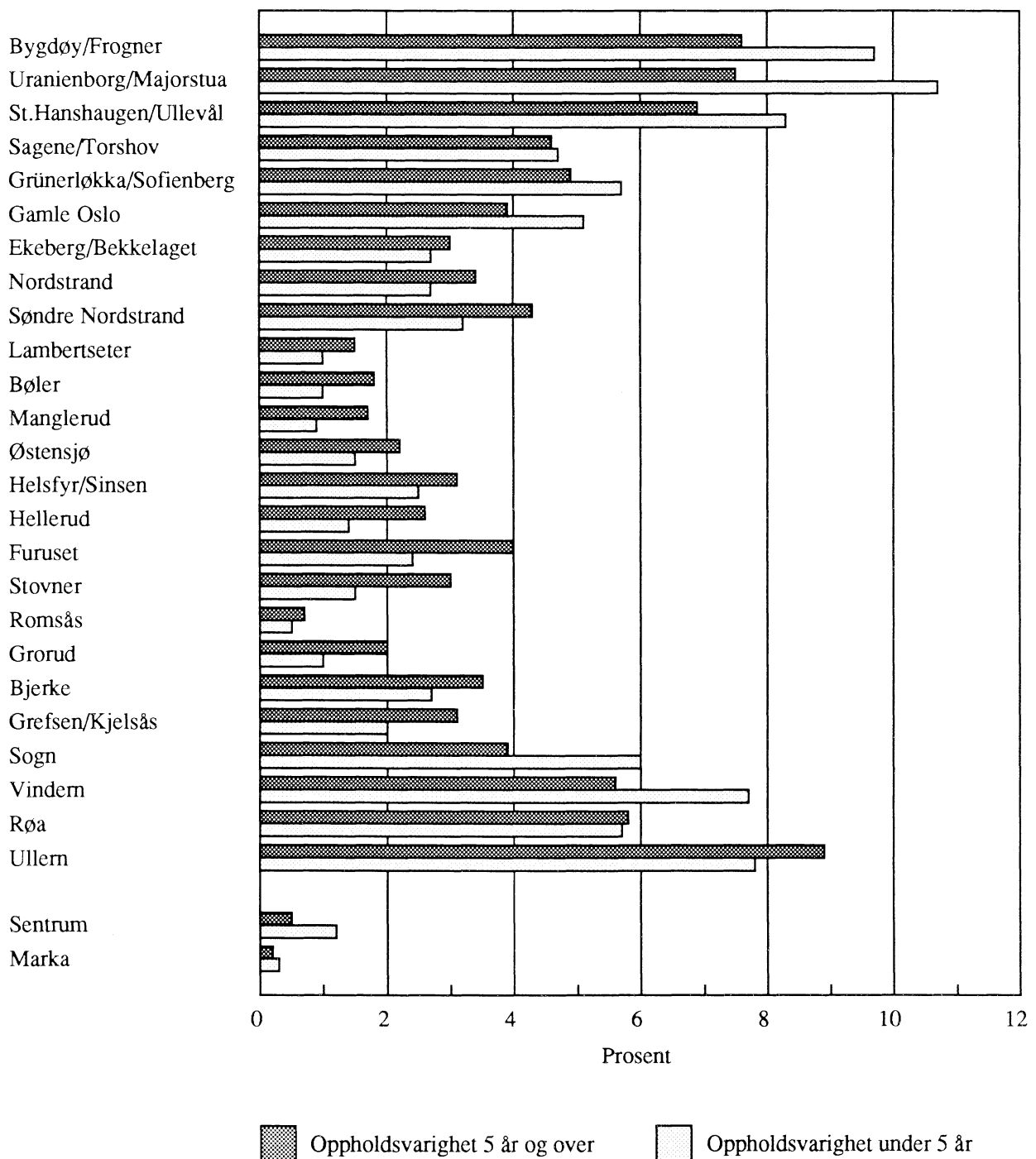
¹ Bydelen Gamle Oslo rommer f.eks. 8,2 prosent av innvandrene med mer enn 5 års oppholdstid, mens bare 3,5 prosent av nordmennene i Oslo er bosatt her. Innvandrene er her altså "overrepresentert" i forhold til nordmenn.

² Med dette menes at bydelens andel av Oslos innvandrere med minst fem års oppholdsvarighet, er lavere enn bydelens andel av Oslos nordmenn. Det er altså "utgangssituasjonen" før de senest ankomne innvandrene bosetter seg, som kommenteres.

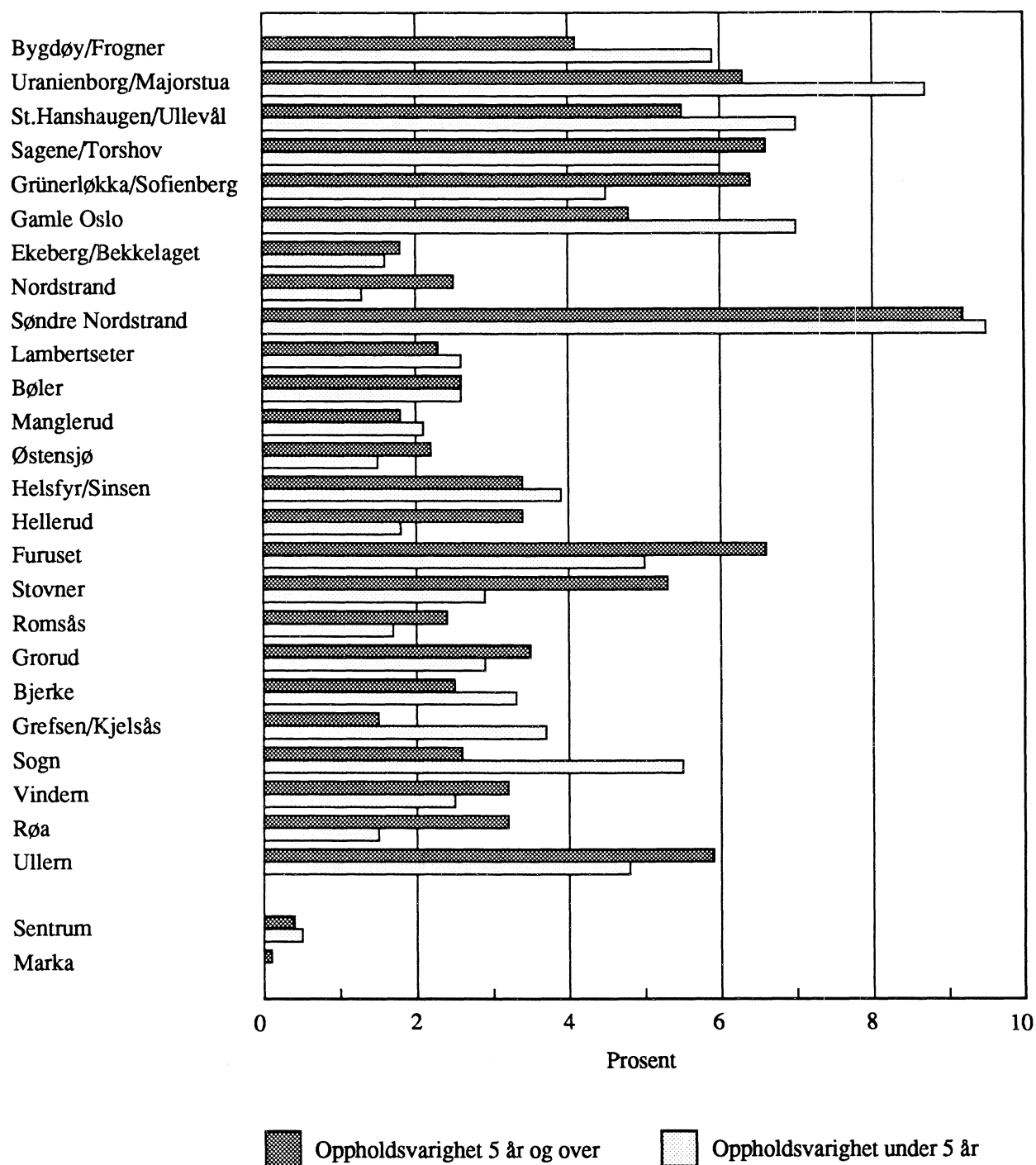
Figur 6.1. Innvandrere i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

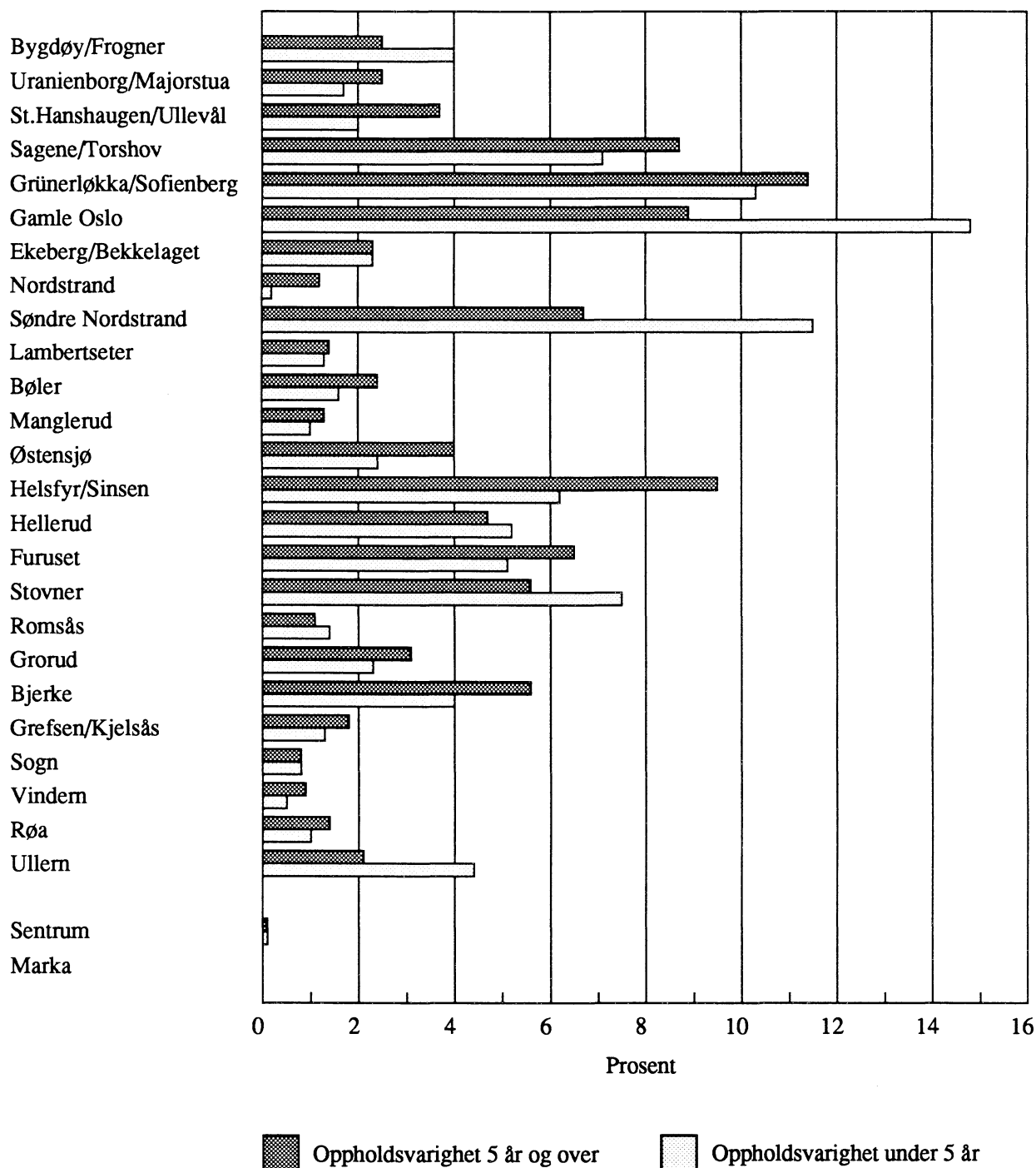
Figur 6.2. Innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

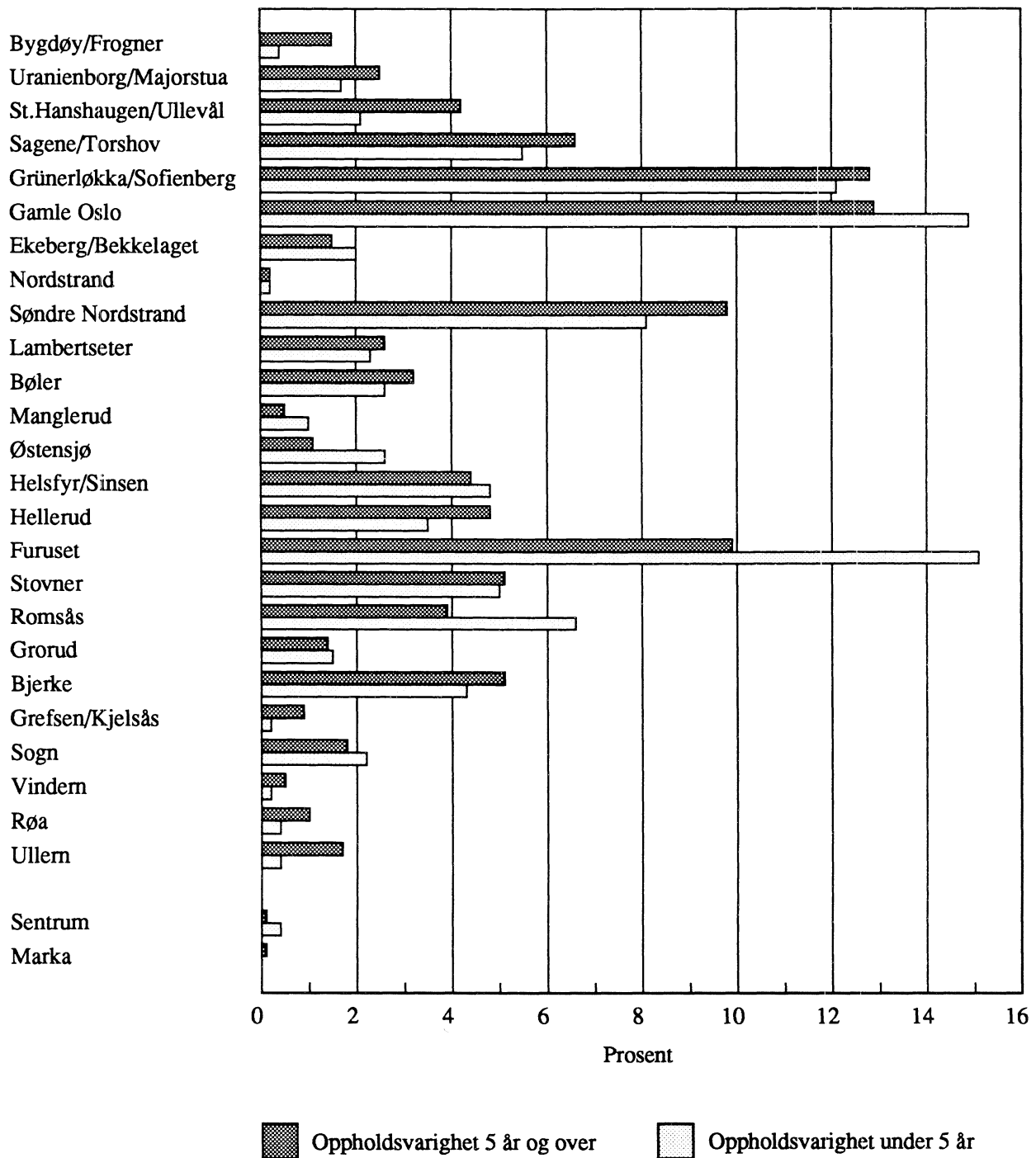
Figur 6.3. Innvandrere fra Øst-Europa unntatt tidligere Jugoslavia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

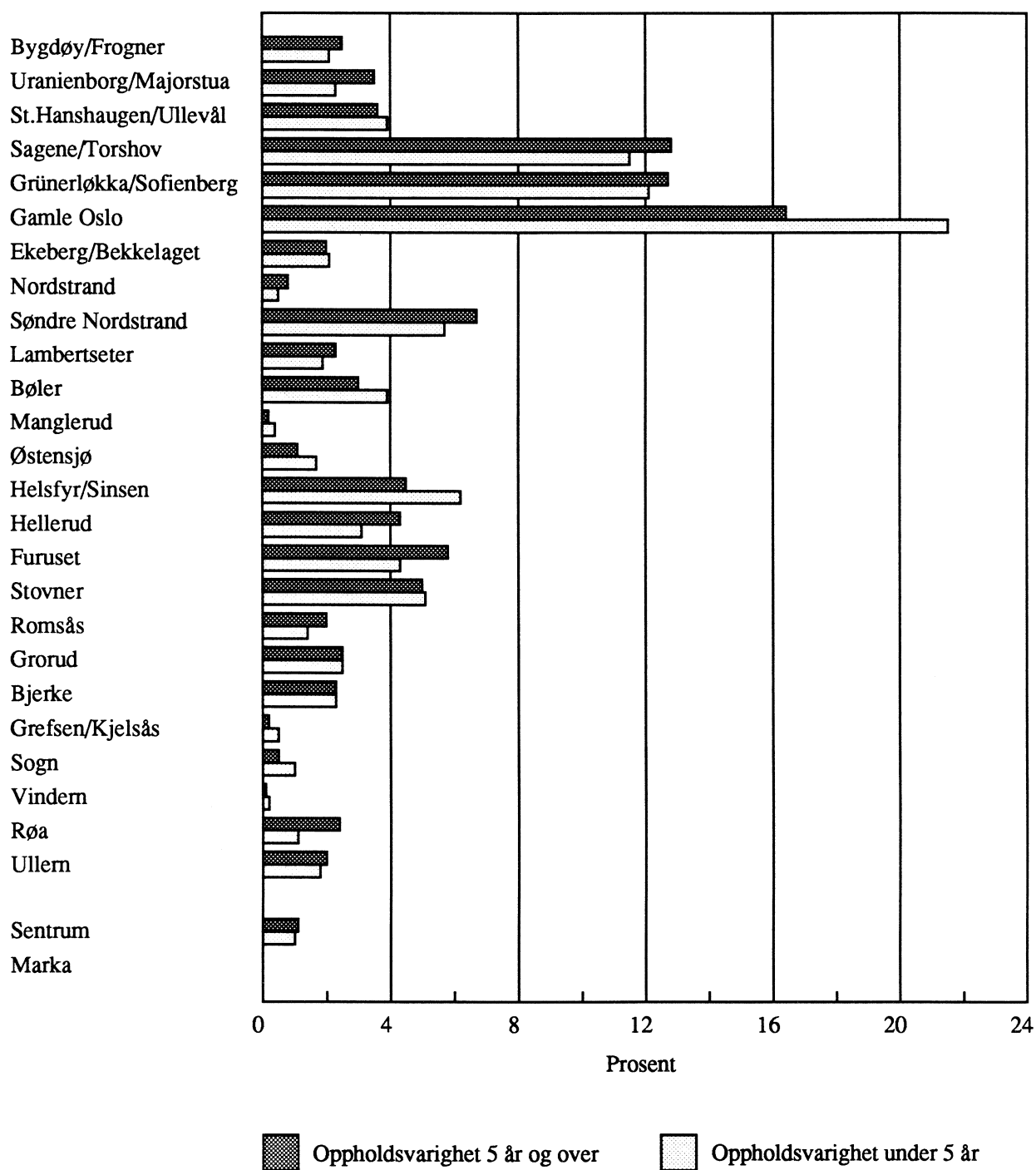
Figur 6.4. Innvandrere fra tidligere Jugoslavia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel.
Prosent

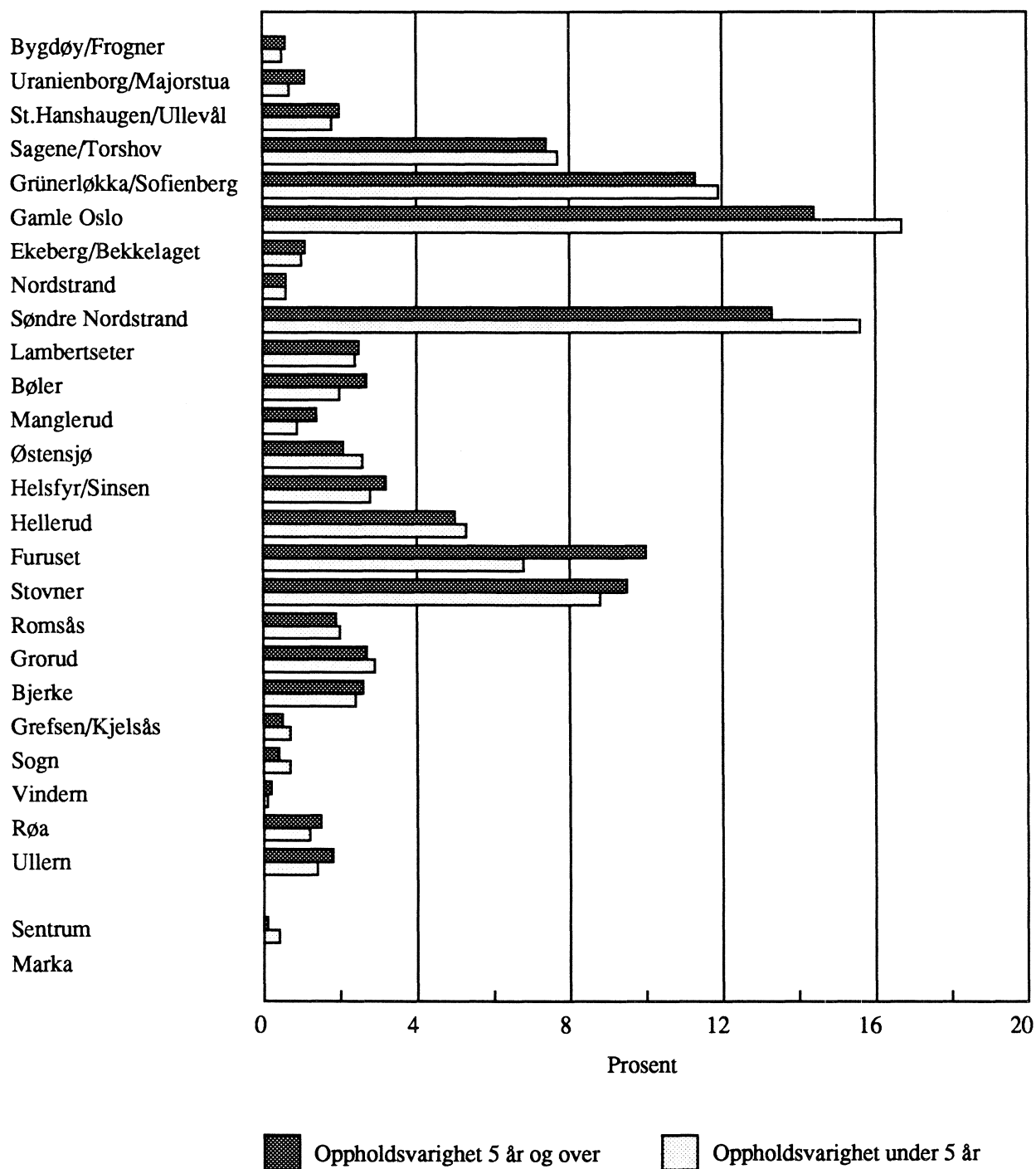
Figur 6.5. Innvandrere fra Tyrkia i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

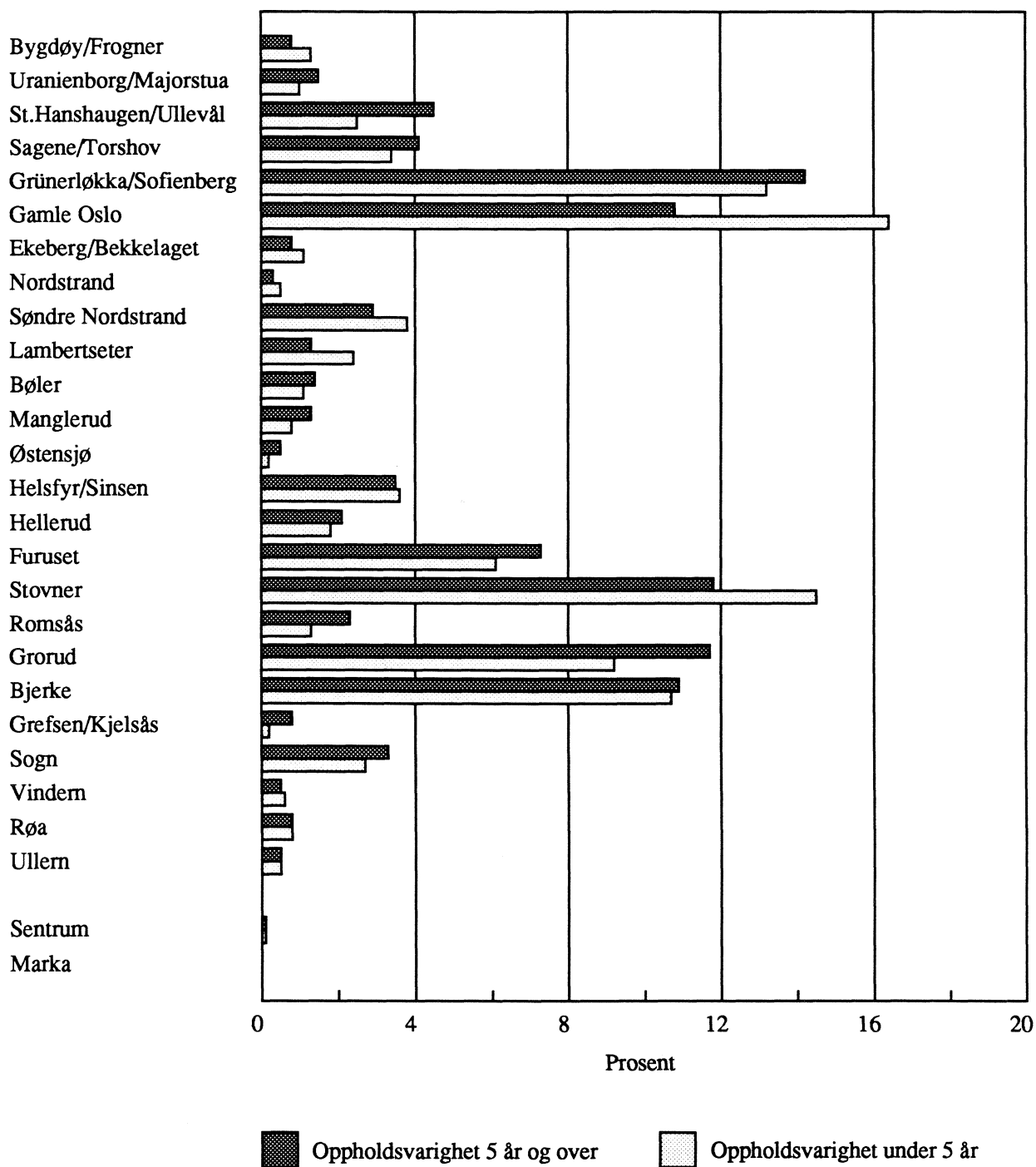
Figur 6.6. Innvandrere fra Marokko i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

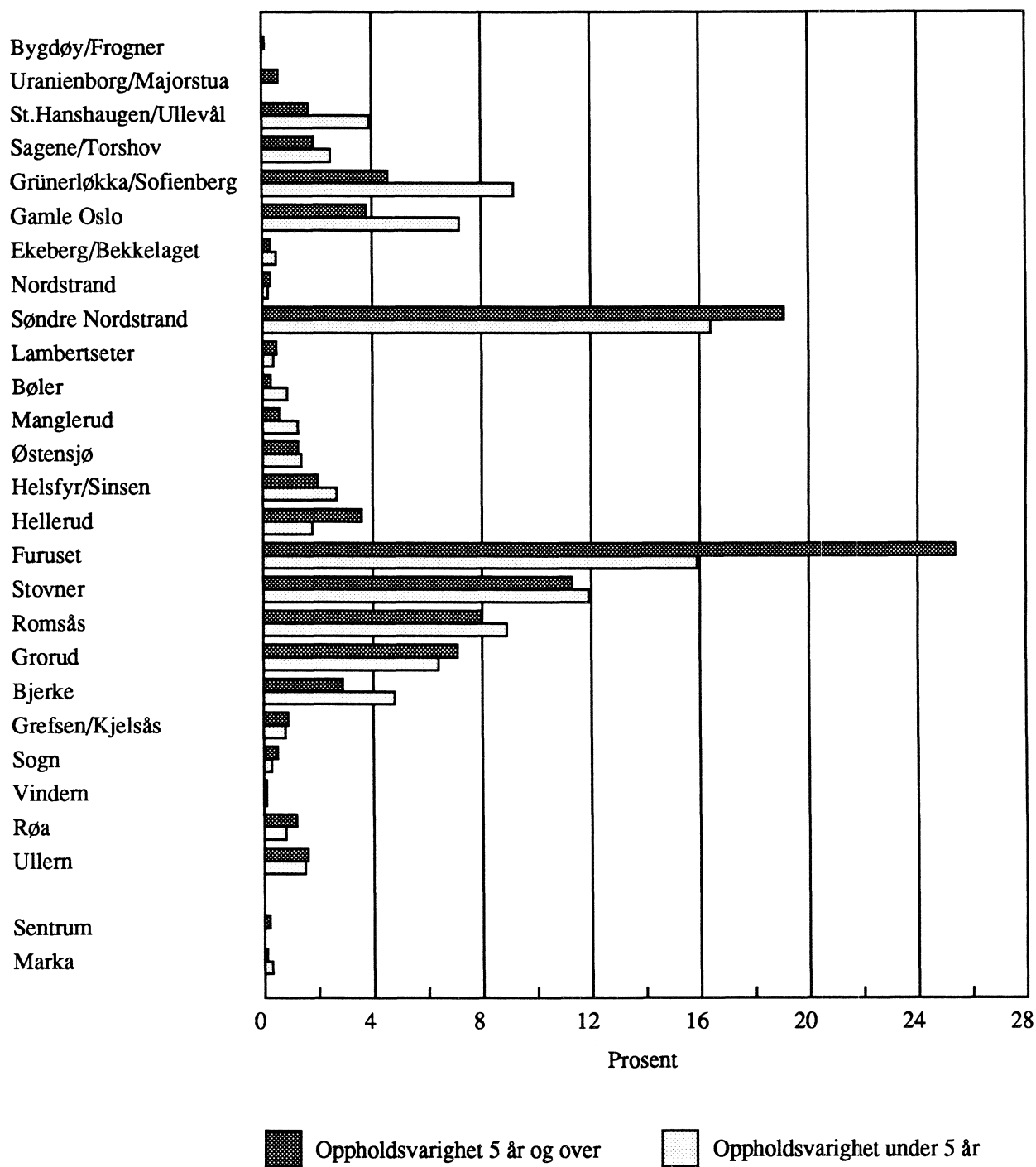
Figur 6.7. Innvandrere fra Pakistan i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

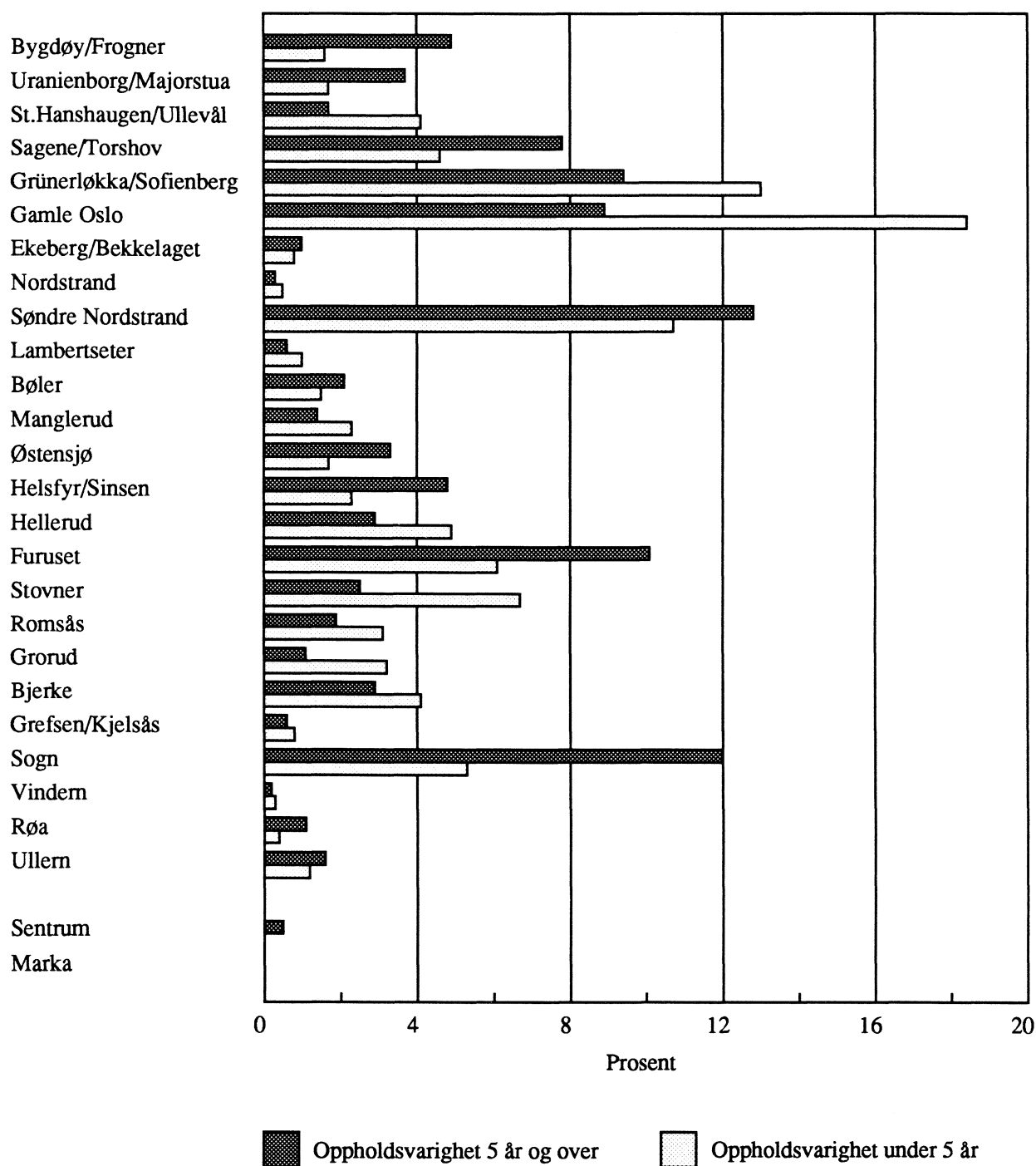
Figur 6.8. Innvandrere fra Sri Lanka i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

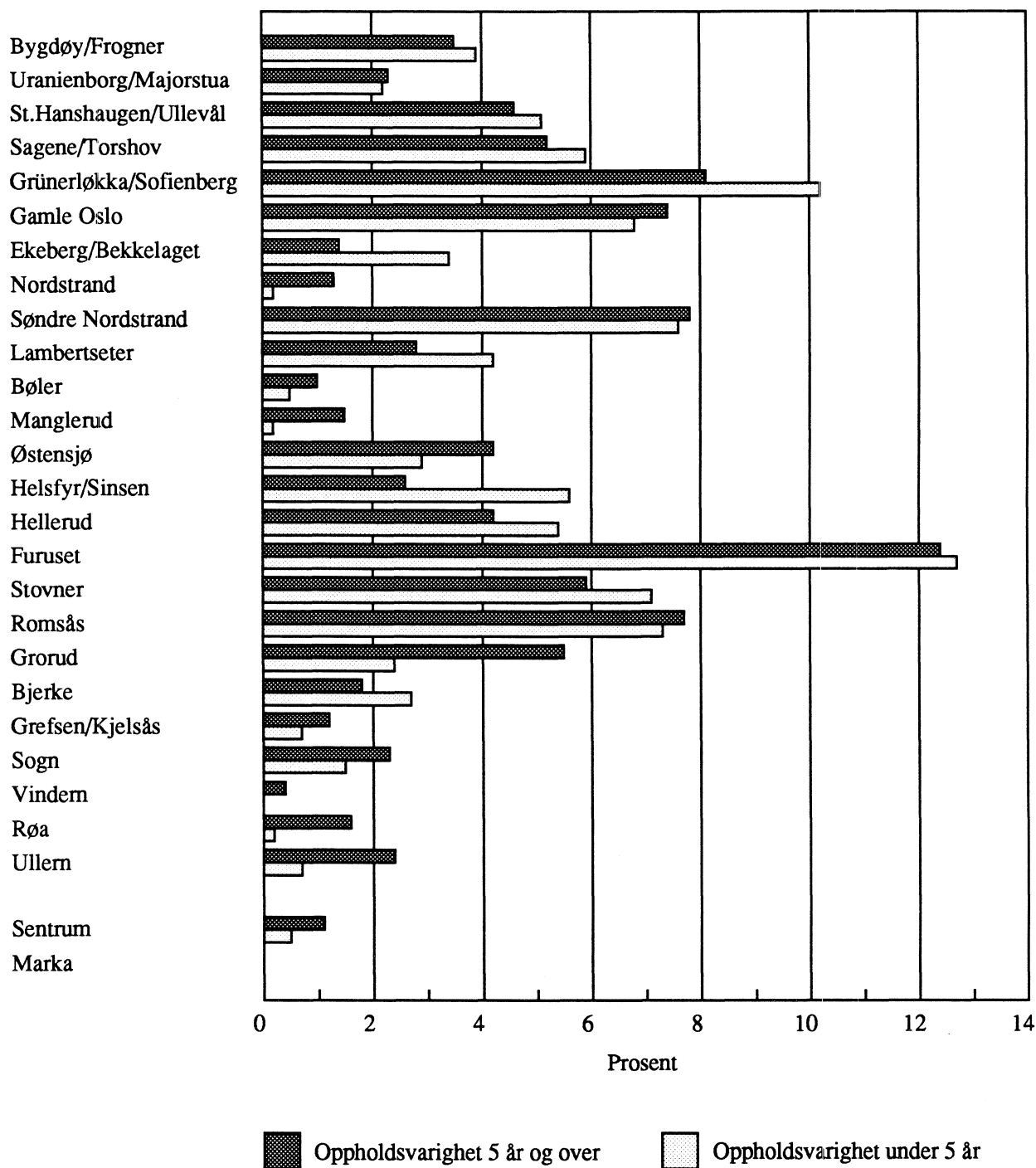
Figur 6.9. Innvandrere fra Vietnam i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

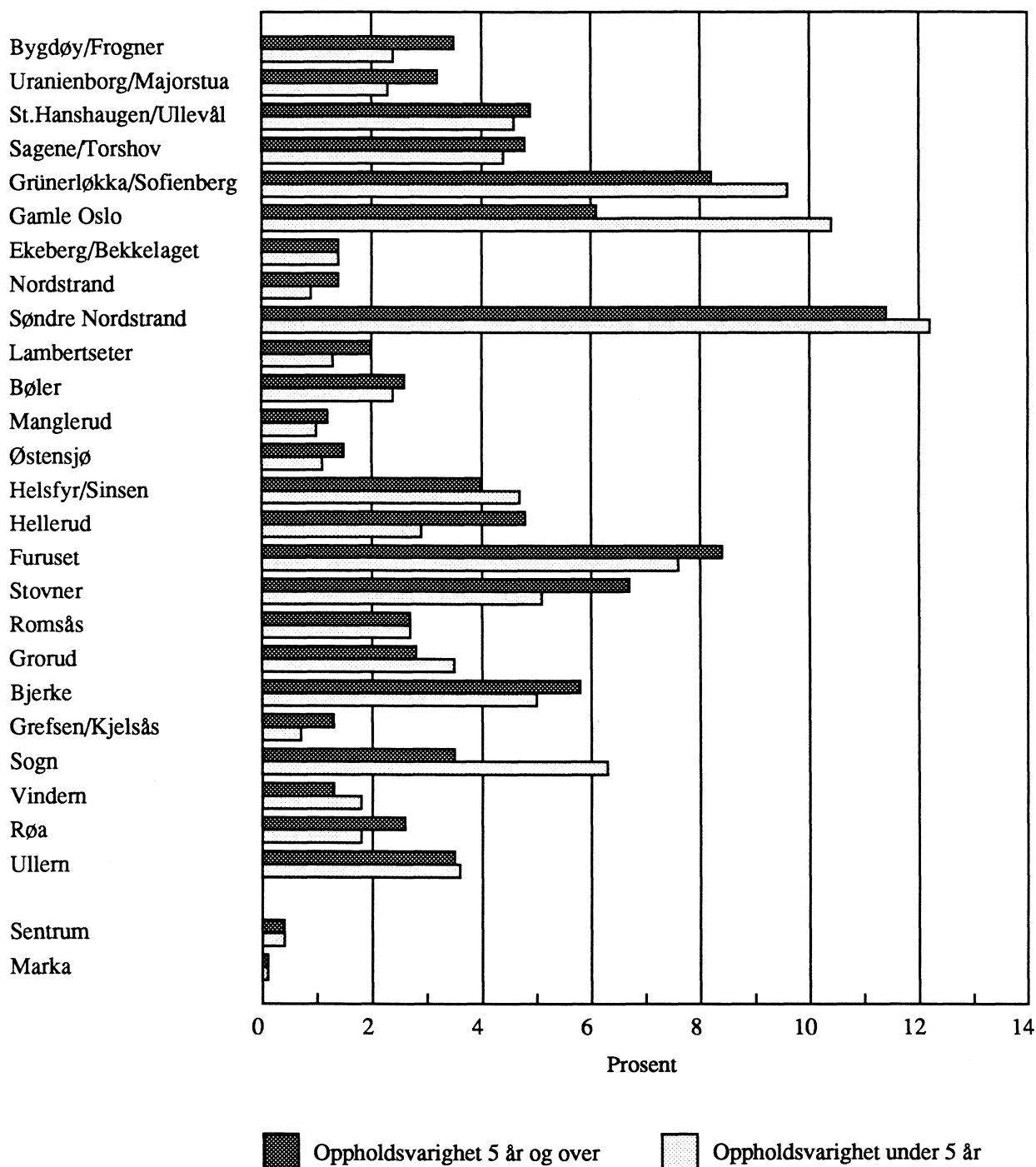
Figur 6.10. Innvandrere fra Iran i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

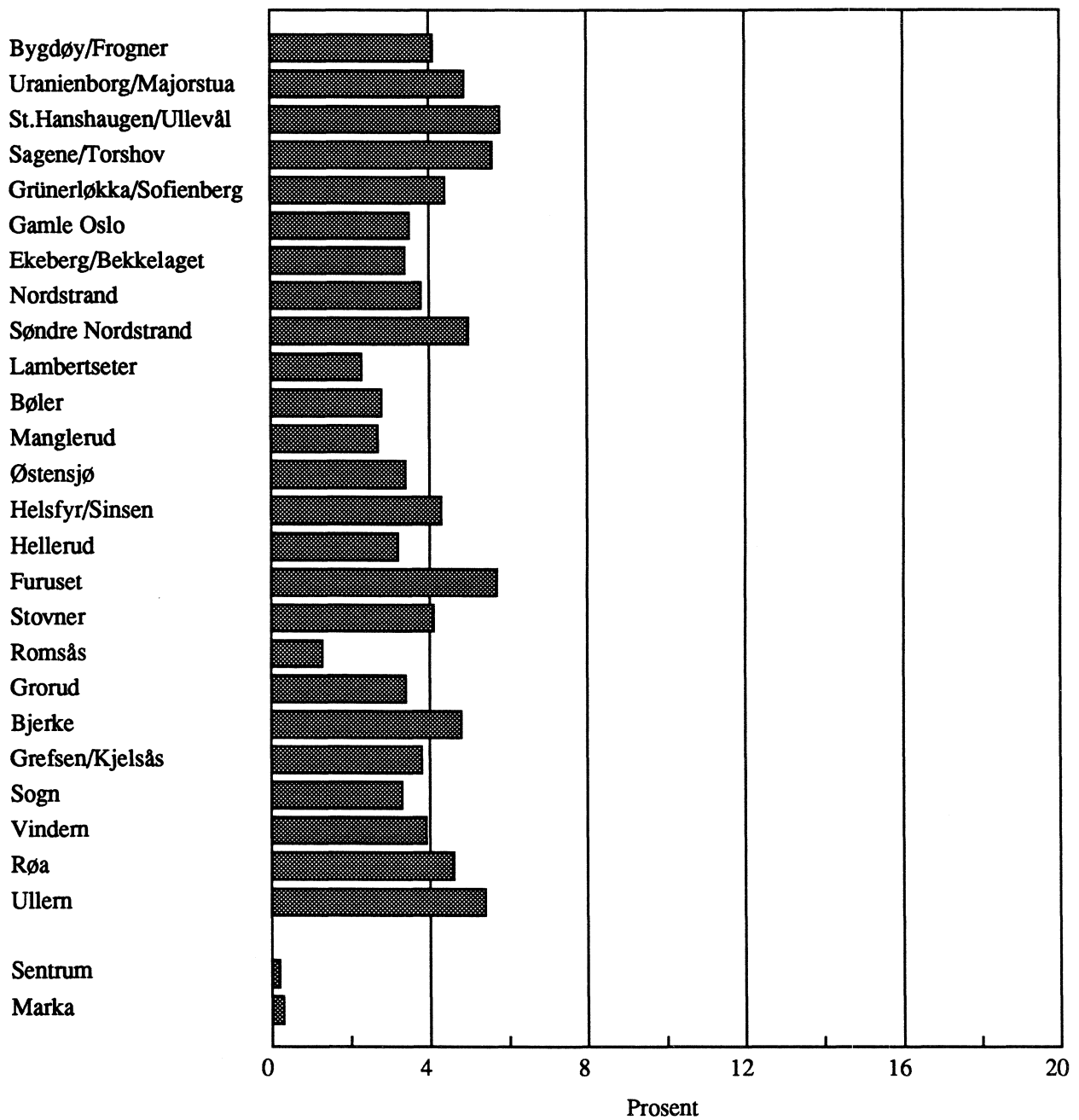
Figur 6.11. Innvandrere fra Chile i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

Figur 6.12. Innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika unntatt Chile, Iran, Marokko, Pakistan, Sri Lanka og Vietnam i Oslo pr. 1.1.1993 etter oppholdsvarighet og bydel. Prosent

Figur 6.13. Nørdmenn i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

7. Sosioøkonomiske og demografiske karakteristika ved bydelene

I de foregående kapitlene har vi nøydd oss med å omtale Oslos bydeler med referanse til beliggenhet og boligmassens alder. I dette kapitlet skal vi benytte tilgjengelig statistikk fra Oslo kommune til å beskrive forskjeller mellom bydelene av sosioøkonomisk og demografisk art. Deretter knytter vi en forbindelse tilbake til kapittel 5 og ser i hvilken grad innslaget av innvandrere i bydelene føyer seg etter eksisterende sosioøkonomiske og demografiske skillelinjer.

Vi begynner med en oversikt over *inntektsfordelingen* i kommunen. Figur 7.1 viser andelen i aldersgruppen 30-66 år i hver bydel som har en bruttoinntekt på over 200 000 kroner. Figuren viser at de høyeste andelen er lokalisert til indre og ytre vest og til de to bydelene sør for sentrum, Ekeberg/Bekkelaget og Nordstrand. De laveste andelen er å finne i indre øst og i de to høyst forskjellige drabantbyene Lambertseter og Romsås. Andelen med inntekt over 200 000 er dobbelt så høy på Vindern (50,7 prosent) som på Romsås (24,4 prosent) og i Gamle Oslo. I så måte bekreftes kjente forestillinger om sosioøkonomiske ulikheter mellom byens vest og øst.

Figur 7.2 viser andelen av befolkningen over 16 år med fullført *utdanning* på universitets-/høyskolenivå. Igjen er de høyeste andelen å finne i indre og ytre vest. De laveste andelen fins i noen av de nyere drabantbyene i nordøst, Furuset, Stovner og Romsås, foruten Grorud og Lambertseter. Faktisk er forskjellen mellom ytterpunktene her enda større enn for inntekt. Mens under 15 prosent av befolkningen på Romsås, Stovner og Lambertseter har høyere utdanning, er andelen tre ganger så høy i ytre vest.

Andelen *arbeidsledige* er stor i indre øst (figur 7.3). I bydelene Grünerløkka/Sofienberg og Gamle Oslo er vel 8 prosent av befolkningen i alder 16-66 år arbeidsledige. Barstad (1993a og b), som opererer med en noe annen avgrensning av arbeidsstokken, finner at arbeidsløsheten i de nevnte bydelene er om lag dobbelt så høy som landsgjennomsnitt. Høye andeler arbeidsledige forekommer også på Romsås, Hellsfyr/Sinsen og Uranienborg/Majorstua. I ytre vest (til og med Sogn) er andelen arbeidsledige ikke over 2,5 prosent.

Andelen av befolkningen som er "direkte berørt" av *sosialhjelp* (formulering benyttet i Oslo-statistikken uten nærmere definisjon), er også betydelig i indre øst - om lag tre ganger så høy som i indre vest (figur 7.4) og om lag tre ganger landsgjennomsnitt¹ (Barstad 1993a og b). Den desidert høyeste andelen er likevel å finne på Romsås der nærmere hver fjerde innbygger er direkte berørt av sosialhjelp (tall fra 1991). De laveste andelen forekommer i ytre vest og i bydelene Ekeberg/Bekkelaget og Nordstrand (under 5 prosent).

Figur 7.5 viser andel menn i alder 50-66 år med *uførepensjon*. Nok en gang er det de tre bydelene i indre øst som topper statistikken - med Sagene/Torshov (43,3 prosent) som en klar nummer én. Deretter følger de to eldste drabantbyene, Lambertseter og Hellsfyr/Sinsen, på henholdsvis fjerde og femte plass. Lavest andel mannlige uførepensjonister har de tre vestligste bydelene i ytre sone (hvorav Vindern med 6,7 prosent), foruten Bygdøy/Frogner og Nordstrand. I mange drabantbyer ligger nivået ellers bemerkelsesverdig jevnt på vel 20 prosent.

Også **dødeligheten** er høyest i indre øst (figur 7.6). På Grünerløkka/Sofienberg døde vel 60 av 1000 menn i alder 60-74 år i 1990/1991. På Romsås var dødeligheten like høy som i de to andre bydelene i indre øst, vel 49 av 1000. Lavest er dødeligheten i de to sørligste bydelene og i deler av ytre vest (Vindern: 17 av 1000).

Hvor stor andel av barna under 18 år som blir **klienter hos barnevernet**, framgår av figur 7.7. Bydelsprofilen har to topper, én for indre øst, der særlig Sagene/Torshov "utmerker" seg (5,1 prosent), og én for de nyere drabantbyene i nordøst, Furuset, Stovner og Romsås. Helsfyr/Sinsen kommer også relativt høyt på statistikken. De laveste andelene er å finne på Nordstrand og i ytre vest, der andelen barnevernsklienter er under 1 prosent.

Fordelingen av **enslige kvinnelige forsørgere** i alder 20-49 år med barn 0-16 år følger et noe annet mønster (figur 7.8). De høyeste andelene forekommer på Romsås (18,2 prosent) og Furuset og i de sør-østlige drabantbyene Lambertseter, Bøler og Søndre Nordstrand. Lave andeler er å finne i indre vest og deler av ytre vest. Uranienborg/Majorstua og Vindern er de to bydelene med lavest andel (5,4 prosent).

De to neste figurene dreier seg om aldersfordelingen i bydelene. Figur 7.9 viser andelen **barn i alder 0-6 år** i befolkningen. Størst er andelen i de tre nye drabantbyene Søndre Nordstrand (15,8 prosent), Furuset og Romsås og i to bydeler i ytre vest, Vindern og Ullem. Lavest er den i indre vest (herunder Uranienborg/Majorstua: 4,9 prosent), på Sagene/Torshov og Helsfyr/Sinsen.

Andelen **eldre i alder 80 år og over** er høyest i nøyaktig de samme områdene hvor andelen barn er lavest: indre vest, Sagene/Torshov og Helsfyr/Sinsen (8,8 prosent) (figur 7.10). Den absolutt laveste andelen eldre er å finne på Søndre Nordstrand (0,6 prosent), men det er også lave andeler eldre i de øvrige nye drabantbyene.

Figur 7.11 viser andelen av befolkningen over 25 år som er **gift**. De høyeste andelene forekommer på Vindern (65,1 prosent), Furuset og i de tre bydelene Ekeberg/Bekkelaget, Nordstrand og Søndre Nordstrand. De laveste andelene er å finne i indre sone, unntatt bydel Bygdøy/Frogner. Sagene/Torshov er den bydelen som har relativt færrest gifte (27,2 prosent).

De tre siste kjennemerkene karakteriserer boligmassen i bydelene. Figur 7.12 viser hvor stor andel av innbyggerne som "**bor trangt**", dvs. bor i ett-roms leilighet med én eller flere andre eller i to-roms leilighet med to eller flere medlosjerende. Trangboddheten er størst i indre øst (herunder 9,2 prosent på Sagene/Torshov), i bydelen St.Hanshaugen/Ullevål i indre vest og i den eldste drabantbyen Helsfyr/Sinsen. Færrest bor trangt i de to øvrige indre vestlige bydelene, på Nordstrand (2,2 prosent), Ullem og Bøler.

Det er også betydelige forskjeller mellom bydelene når det gjelder hvor stor andel av boligene som er **privateid** (figur 7.13). Størst er andelen i ytre vest, Ekeberg/Bekkelaget og Nordstrand. Lavest er den i indre øst, på Lambertseter, Helsfyr/Sinsen og på Romsås. Ytterpunktene er Vindern med 58,8 prosent privateide boliger og Romsås med bare 6,0 prosent.

Variasjonen mellom bydelene er naturligvis langt mindre når det gjelder andelen av boligene som er utstyrt med **bad og WC** (figur 7.14). I ingen av bydelene er andelen under 87,4 prosent

(Sagene/Torshov). De laveste andelene er å finne i indre sone (øst og vest) med unntak av Bygdøy/Frogner. Høyest er andelene på Bøler, Hellerud, Furuset, Romsås og Røa med over 98 prosent.

Korrelasjonsanalyse

Inntrykket etter denne gjennomgangen av karakteristika ved Oslos bydeler er at indre øst entydig utpeker seg som et problemområde. Noen av de nyere drabantbyene kommer også ofte dårlig ut. Ytre vest framstår på den annen side som et gunstig området. Hva som kan variere, er f.eks. hvor indre vest og de eldste drabantbyene plasserer seg.

En måte å bringe klarhet i hvilke fordelinger som er mest like/ulike innbyrdes, er å beregne en koeffisient for sammenhengen (korrelasjonen) mellom dem. Pearsons r er her velegnet. Tabell 7.1. gjengir korrelasjonsmatrisen for alle fjorten karakteristika.

Mange av korrelasjonene er til dels meget høye. For å forenkle noe, skal vi nøye oss med å kommentere de aller sterkeste sammenhengene (alle statistisk signifikante på .001-nivå).

Matrisen viser f.eks. at arbeidsledighet, sosialhjelp, uførepensjonering og barnevernklienter korrelerer sterkt negativt med inntekt ($r = -.79$ til $-.88$).

Tilsvarende korrelerer utdanning negativt med sosialhjelp, uførepensjonering, barnevernklienter og enslige forsørgere ($r = -.62$ til $-.75$).

De enkelte problemene er på sin side innbyrdes korrelerte. Arbeidsledighet er f.eks. positivt korrelert med sosialhjelp, uførepensjonering, dødelighet, barnevernklienter og trangboddhet ($r = .77$ til $.86$). Sosialhjelp er positivt korrelert med uførepensjonering, dødelighet, barnevernklienter og enslige forsørgere ($r = .74$ til $.86$), mens uførepensjonering korrelerer positivt med dødelighet, barnevernklienter og trangboddhet ($r = .78$ til $.87$).

Dødelighet er negativt korrelert med andel gifte ($r = -.76$) og positivt korrelert med barnevernklienter og trangboddhet ($r = .74$ og $.80$).

Andel barn og andel eldre korrelerer negativt seg imellom ($r = -.86$). Ellers korrelerer disse variablene bare i beskjeden grad med andre karakteristika.

Andel privateide boliger korrelerer positivt med inntekt og utdanning ($r = .93$ og $.78$) og negativt med arbeidsledighet, sosialhjelp, uførepensjonering og enslige forsørgere ($r = -.72$ til $-.81$).

Dersom en bydel har en stor andel boliger med bad og WC, er sannsynligheten stor for at området også har en høy andel gifte ($r = .78$).

Tabell 7.1. Korrelasjonsmatrise for karakteristika ved Oslos bydeler. Pearsons r

Variabel ¹	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Inntekt		.87 (***)	-.80 (***)	-.88 (***)	-.88 (***)	-.71 (***)	-.79 (***)	-.70 (***)	-.04	.04	.49 (*)	-.64 (***)	.93 (***)	.24
2. Utdanningsnivå			-.56 (**)	-.68 (***)	-.62 (***)	-.43 (*)	-.63 (***)	-.75 (***)	-.16	.30	.12	-.32	.78 (***)	-.09
3. Arbeidsledighet				.81 (***)	.86 (***)	.83 (***)	.80 (***)	.32	-.10	.12	-.70 (***)	.77 (***)	-.72 (***)	-.57 (**)
4. Sosialhjelp					.78 (***)	.77 (***)	.86 (***)	.74 (***)	.22	-.15	-.47 (*)	.61 (**)	-.81 (***)	-.23
5. Uførepensjon						.82 (***)	.78 (***)	.37	-.17	.25	-.70 (***)	.87 (***)	-.81 (***)	-.60 (**)
6. Dødelighet							.74 (***)	.29	-.27	.35	-.76 (***)	.80 (***)	-.67 (***)	-.64 (***)
7. Barnevernklienter								.51 (**)	-.04	.10	-.59 (**)	.67 (***)	-.79 (***)	-.35
8. Enslige forsørgere									.55 (**)	-.55 (**)	.12	.08	-.64 (***)	.39
9. Barn 0-6 år										-.86 (***)	.63 (***)	-.23	.14	.53 (**)
10. Eldre 80 år og over											-.73 (***)	.39	-.10	-.68 (***)
11. Gifte												-.74 (***)	.59 (**)	.78 (***)
12. Trangbodde													-.57 (**)	-.72 (**)
13. Privateide boliger														.17
14. Boliger med bad og WC														

¹ Variablene er nærmere definert i overskriftene til figur 7.1 - 7.14

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Det er viktig å huske at ingen av disse korrelasjonene er etablert på individnivå. Alle gjelder såkalt aggregert nivå. Det innebærer at det ikke trenger å være de samme personene som hver for seg har egenskapene som korrelerer. Når f.eks. dødelighet for menn i alder 60-74 år korrelerer med andel barnevernklienter av barn under 18 ($r=.74$), er det åpenbart at sammenhengen ikke er på individplan. Korrelasjonen forteller bare at det er stort samsvar mellom i hvilke bydeler dødeligheten er høy/lav og i hvilke bydeler barnevernklientene er mange/få. Andre ganger kan det utvilsomt foreligge sammenhenger på individnivå, f.eks. når inntektsnivå og andel privateide boliger i bydelene korrelerer ($r=.93$). Kunne vi undersøke korrelasjonene på individnivå, ville vi så å si uten unntak finne at de er lavere enn på aggregert nivå.

Faktoranalyse

Det er lett å miste oversikten når en har å gjøre med så mange variabler som vi har i dette kapitlet. En framgangsmåte er da å benytte en såkalt faktoranalyse. Faktoranalysen rendyrker et fåtall felleskomponenter (eller faktorer) som sammenfatter variasjonen i datamaterialet. Gjennom en prosedyre som kalles "varimax rotasjon" gjøres faktorene innbyrdes ukorrelerte. Hensikten er å gripe maksimalt forskjellige dimensjoner i dataene.

I vårt tilfelle produserer metoden en løsning med to faktorer. Til sammen forklarer de to faktorene om lag 84 prosent av variansen i datamaterialet. Tabell 7.2 viser i hvor sterk grad de enkelte variablene "lader" på de to faktorene.

Tabell 7.2. Faktoranalyse for karakteristika ved Oslos bydeler. Innførslene er faktorladninger fra varimax rotasjon

Variabel ¹	Faktor nr.	
	1	2
Inntekt	-.97	-.02
Utdanningsnivå	-.81	-.33
Arbeidsledighet	.86	-.31
Sosialhjelp	.95	.08
Uførepensjon	.89	-.35
Dødelighet	.79	-.46
Barnevernklienter	.88	-.14
Enslige forsørgere	.70	.64
Barn 0-6 år	.08	.83
Eldre 80 år og over	-.06	-.92
Gifte	-.53	.80
Trangbodde	.70	-.54
Privateide boliger	-.91	.06
Boliger med bad og WC	-.29	.86
Eigenvalue	8.0	3.8

¹ Variablene er nærmere definert i overskriftene til figur 7.1 - 7.14.

Ved å sammenlikne størrelsen på faktorladningene er det mulig å danne seg en oppfatning om hva faktorene representerer, dvs. å "døpe" dem. Tabellen viser at inntekt, utdanningsnivå og privateide boliger har sterke negative ladninger på den første faktoren, mens arbeidsledighet, sosialhjelp, uførepensjonering, dødelighet, barnevernklienter, enslige forsørgere og trangboddhet har sterke positive ladninger på samme faktor. Det faller naturlig å betrakte denne faktoren som en kombinert "ressurs- og problemfaktor" eller ganske enkelt som en "sosioøkonomisk faktor". På den andre faktoren lader de fire variablene, barn, eldre, gifte og boliger med bad og WC. Barn og eldre lader selvsagt med motsatte fortegn på faktorladningene. I mangel av noe bedre betegner vi denne faktoren en "demografisk faktor".

Vi merker oss at de fleste variablene lader sterkt på bare én av faktorene. Noen få lader likevel forholdsvis sterkt på begge. Det gjelder framfor alt enslige forsørgere, som både lader på den sosioøkonomiske faktoren og også nokså sterkt på den demografiske. Det forteller at variabelen har et sosioøkonomisk aspekt (inntektssvikt) såvel som et demografisk (barn).

Vi benytter innsikten som faktoranalysen har gitt oss til å konstruere to enkle additive indekser, én for hver faktor. Hver enkeltvariabel får bare lov til å inngå i én av indeksene. Variablene barn, eldre, gifte og boliger med bad og WC inngår i den demografiske indeksen, mens de øvrige variablene inngår i den andre. For at alle enkeltvariablene skal telle noenlunde likt i den indeksen de inngår i, er hver enkeltvariabel standardisert², dvs. brakt til å variere mellom 0 og 100, før den er tatt inn i samleindeksen. Samleindeksene (eller faktorene) er deretter igjen standardisert.

På denne måten får hver bydel en verdi på den sosioøkonomiske og den demografiske faktoren. Faktorene inndeles i intervaller, den sosioøkonomiske i fem og den demografiske i tre. Grensene mellom intervallene er dels diktert ut fra ønsket om å lage jevnstore grupper, dels ut fra hensynet til ikke å skille fra hverandre to bydeler som ligger tett opp til hverandre på skalaen. Grensene er således trukket i "mellomrommene" mellom naturlige klynger av bydeler på skalaen.

Resultatet er grafisk framstilt i figur 7.15 og 7.16. Figur 7.15 viser fordelingen av bydelene på *den sosioøkonomiske faktoren*. Jo høyere indeksverdi, jo større er problemene og jo mindre er ressursene. Indre øst og drabantbyen Romsås havner i den vanskeligst stilte gruppen. Neste gruppe omfatter de to eldste drabantbyene Hellsfyr/Sinsen og Lambertseter og de øvrige drabantbyene i nordøst, Grorud, Stovner og Furuset. Den sosioøkonomiske "midtgruppen" av bydeler strekker seg fra Bjerke i nord, via Hellerud, Østensjø, Manglerud, Bøler til Søndre Nordstrand i sør. Nest "øverste" gruppe består av de tre bydelene i indre vest, samt Ekeberg/Bekkelaget og Grefsen/Kjelsås. Øverst på skalaen faller de fire vestligste bydelene i ytre sone og Nordstrand.

I figur 7.16 er bydelene fordelt på *den demografiske faktoren*. Høy indeksverdi betyr at bydelen har mange barn, få gamle, mange gifte og en moderne boligmasse. Med en omskrivning kan en kanskje si at det har noe med tilgang til "lys og luft" å gjøre? Vi noterer at flere av bydelene fra nest laveste skikt på den sosioøkonomiske faktoren, kommer i øverste skikt på denne faktoren. Det gjelder de nyere drabantbyene Romsås, Stovner og Furuset. Samtidig havner bydelene i indre vest, som var i nest øverste sosioøkonomiske gruppe, nederst på den demografiske faktoren.³ Områder som faller i øverst skikt på begge faktorene, er Nordstrand og de tre vestligste bydelene i ytre sone. Områder som faller nederst på begge faktorene, er bydelene i indre øst.

Innvandrere

Vi har dermed fullført den sosioøkonomiske og demografiske beskrivelsen av Oslos bydeler med utgangspunkt i offentlig statistikk. Det gjenstår å knytte dette sammen med fordelingen av innvandrere på bydelsnivå. Vi beregner derfor korrelasjonen mellom andelen innvandrere i hver bydel og fordelingen av de øvrige karakteristika over bydelene. Dette gir oss kunnskap vi vil gå videre med i hovedprosjektet.

Fra kapittel 5 husker vi at innvandrere fra Vesten er den innvandrerguppen som atskiller seg mest fra de øvrige innvandrergruppene i sin bosetting. Vi fant at forklaringen på dette er at gruppen er spesielt sterkt representert i byens indre og ytre vest. Ettersom gruppen også er stor (omfatter over 1/4 av Oslos innvandrere), er det god grunn til å beregne egne korrelasjoner for denne gruppen for seg og for resten av innvandrerguppen.

Tabell 7.3 viser korrelasjonene mellom de sosioøkonomiske og demografiske karakteristika ved bydelene i Oslo og henholdsvis (1) fordelingen av innvandrere fra Vesten og (2) fordelingen av innvandrere fra alle øvrige land. I tabellen er det også en kolonne for korrelasjoner med alle innvandrere samlet.

Tabell 7.3. Korrelasjoner mellom andel innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia og fra alle øvrige land og andre karakteristika¹ ved Oslos bydeler. Pearsons r

	Alle innvandrere ²	Innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia ³	Innvandrere fra alle øvrige land ⁴
Inntekt	-.64***	.69***	-.77***
Utdanningsnivå	-.38	.89***	-.58**
Arbeidsledighet	.77***	-.31	.79***
Sosialhjelp	.82***	-.49*	.88***
Uførepensjon	.60**	-.45*	.67***
Dødelighet	.57**	-.22	.59**
Barnevernklinter	.69***	-.39	.75***
Enslige forsørgere	.48*	-.73***	.63***
Barn 0-6 år	.35	-.36	.42*
Eldre 80 år og over	-.21	.44*	-.31
Gifte	-.42*	-.17	-.34
Trangbodde	.54**	-.21	.56**
Privateide boliger	-.54**	.55**	-.64***
Boliger med bad og WC	-.24	-.22	-.16

¹ Variablene er nærmere definert i overskriftene til figur 7.1 - 7.14

² Andel innvandrere av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel, jfr. figur 5.7.

³ Andel innvandrere fra Vesten unntatt Tyrkia av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993 etter bydel, jfr. figur 5.8.

⁴ Andel innvandrere fra alle land (herunder Tyrkia) unntatt Vesten av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993, jfr. figur A i appendix

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tabellen viser først og fremst hvor misvisende det kan være å behandle alle innvandrere under ett, uten hensyn til opphavsland. Ikke uventet korrelerer fordelingen av innvandrere fra Vesten positivt med inntektsfordelingen, med andelen høyt utdannede og andelen privateide boliger på bydelsnivå. Tilsvarende korrelerer den negativt særlig med andelen enslige forsørgere.

Sammenhengen mellom fordelingen av innvandrere fra alle øvrige land og de sosioøkonomiske og demografiske variablene er langt på veg "omvendt". Inntekt, utdanning og privateide boliger korrelerer negativt, mens arbeidsledighet, sosialhjelp, uførepensjon, dødelighet, barnevernklienter, enslige forsørgere og trangboddhet korrelerer positivt.

Det negative fortegnet på korrelasjonen mellom innvandrerandel og andelen gifte (signifikant på .05 nivå for alle innvandrere under ett) minner om at heller ikke dette er sammenhenger på individnivå. Ettersom innvandrere oftere er gift enn nordmenn, må det negative fortegnet skyldes sivilstanden til nordmenn som bor i de samme bydelene som innvandrerne.

Fra andre kilder vet vi at innvandrere (særlig de såkalt fremmedkulturelle) oftere enn nordmenn har problemer på arbeidsmarkedet, har lav inntekt og mottar sosialhjelp, spesielt i den første tiden i landet (Østby 1993). Deler av de positive korrelasjonene ovenfor mellom status som innvandrer og forskjellige sosiale problem, må derfor kunne antas å stamme også fra (langt svakere) sammenhenger på individplan.

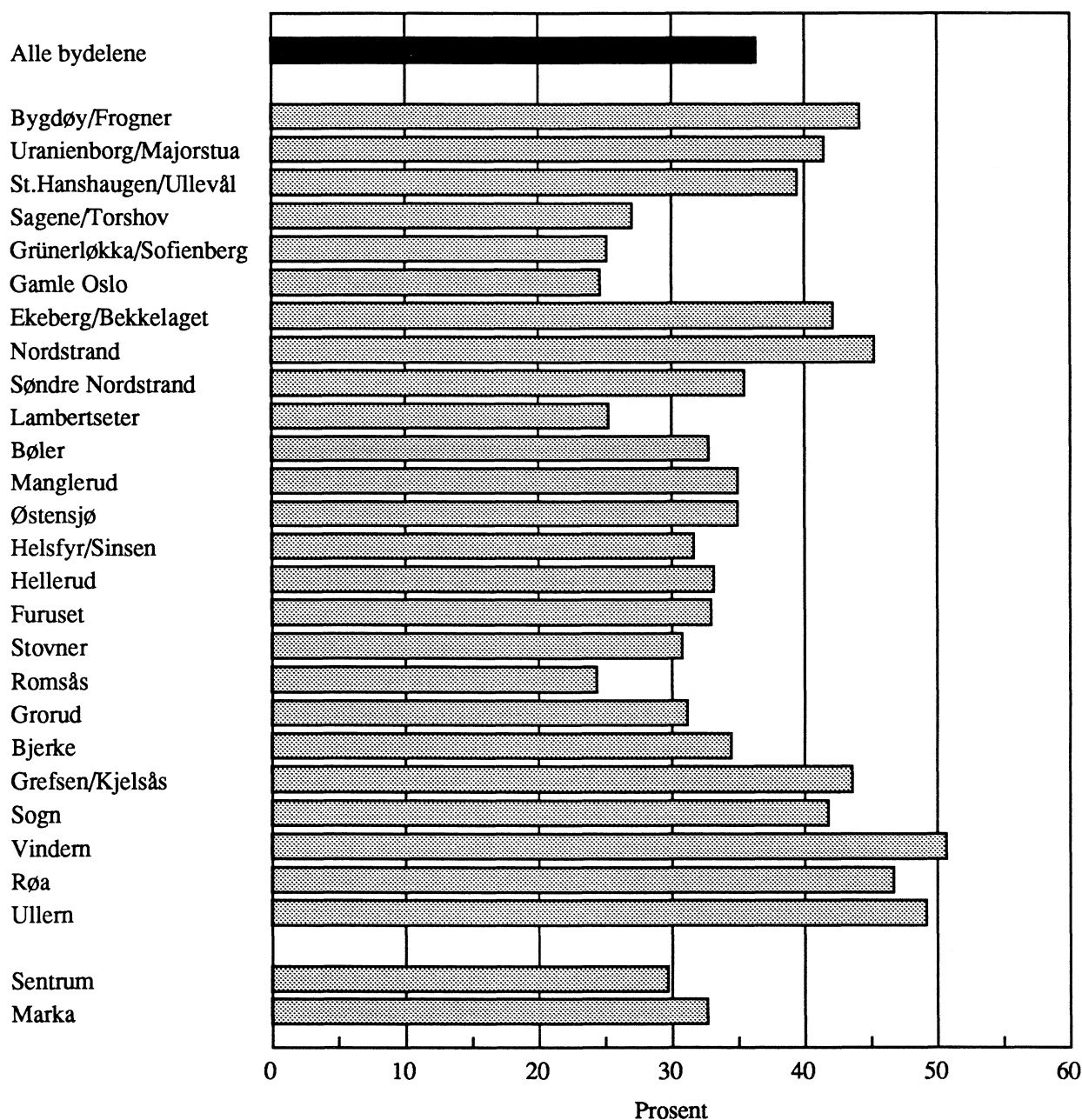
Noter

¹ Både Oslo-tallene og landsgjennomsnitt er i nevnte sammenlikning (Barstad 1993a og b) basert på definisjonen "sosialhjelpstilfeller pr. 100 innbyggere 16 år og eldre" og ligger systematisk noen prosentpoeng under våre.

² Standardiseringen skjer ved formelen $(x_i - x_{\min}) / (x_{\max} - x_{\min})$, der x_i er en verdi på variabelen, $x_{\max}$ er variabelens høyeste verdi og $x_{\min}$ er variabelens laveste verdi.

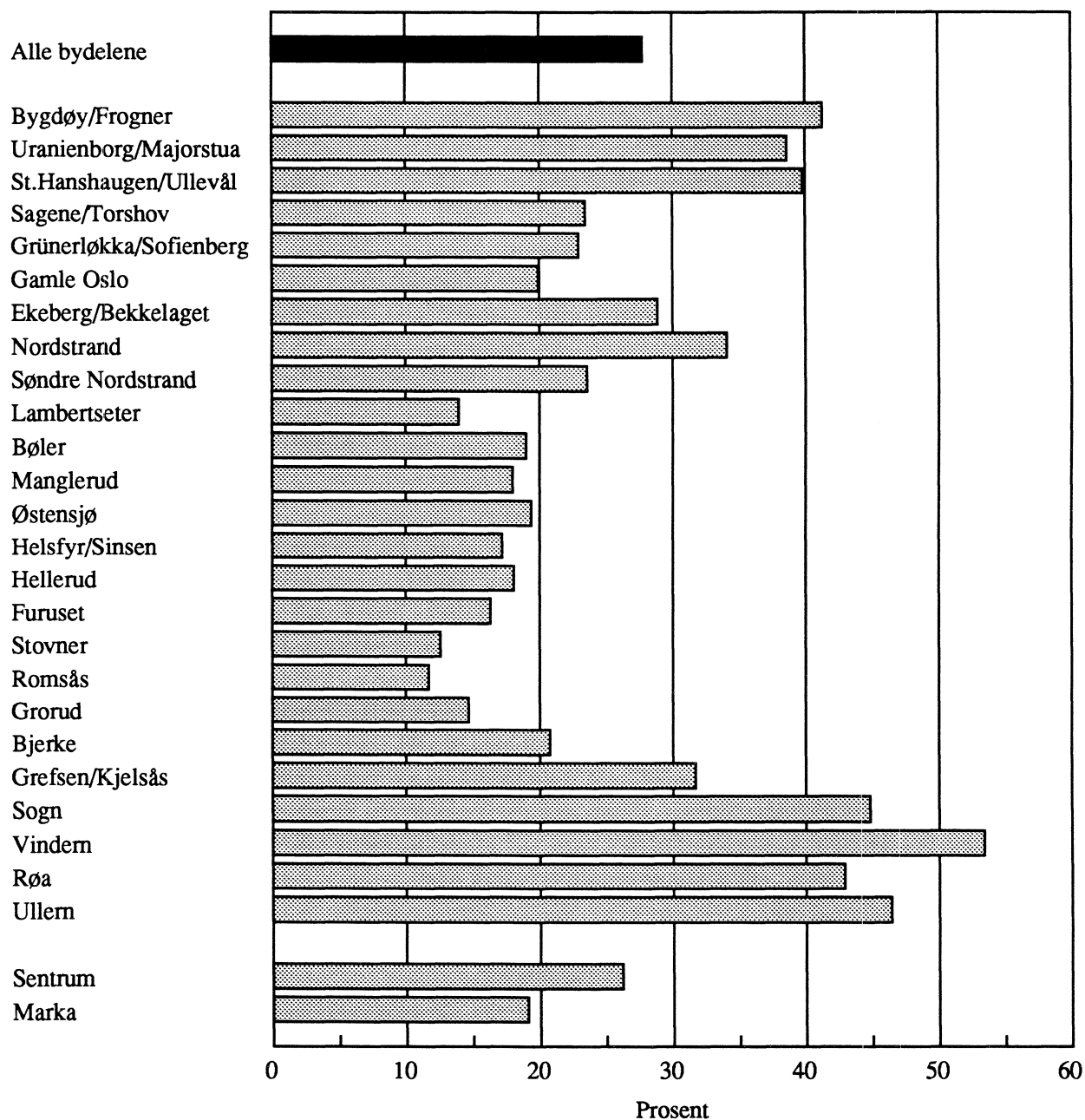
³ Vi innser at det er noe søkt å snakke om "høyt" og "lavt" på den demografiske faktoren. At boligstandard inngår i indeksen, gjør det imidlertid litt mer berettiget.

Figur 7.1. Andel i alderen 30-66 år med bruttoinntekt (toppskattgrunnlag) over 200 000 kroner i 1990 etter bydel. Gjelder bosatte i Oslo pr. 1.1.1992. Prosent

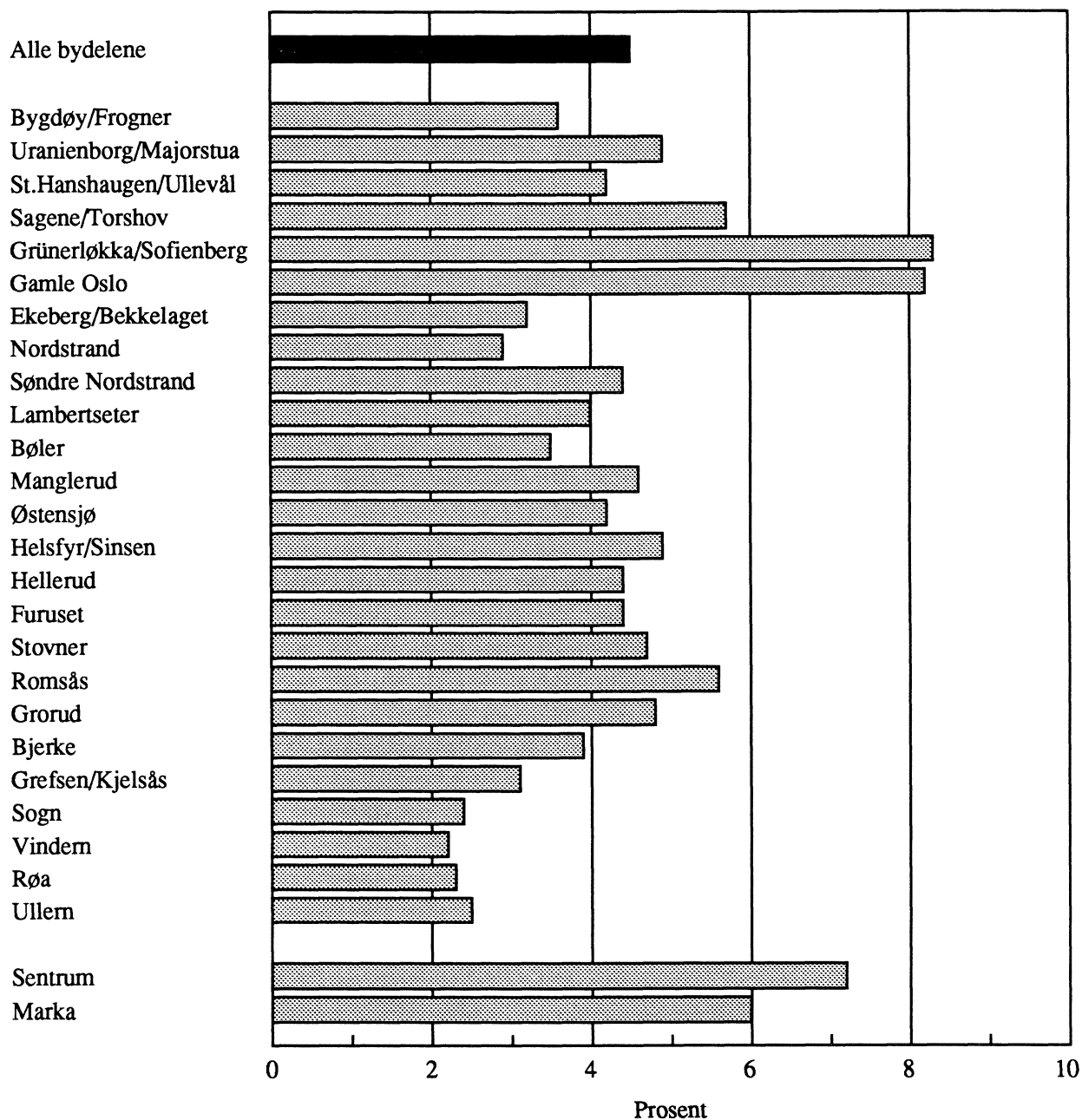
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 8

Figur 7.2. Utdanningsnivå for personer 16 år og over. Andel med høyeste fullførte utdanning på universitets-/høgskolenivå etter bydel. 1992. Prosent

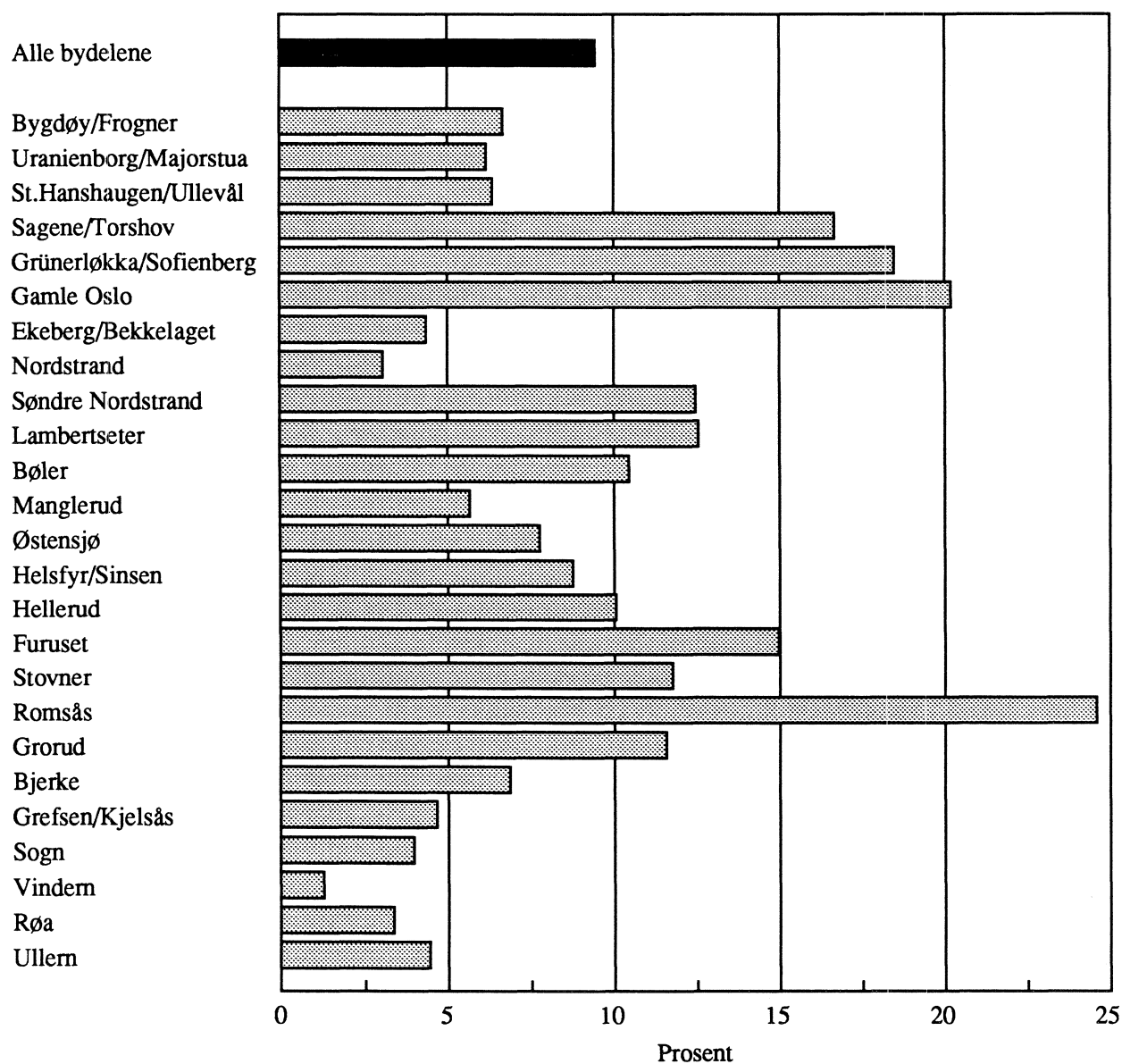
Kilde: Statistisk årbok for Oslo 1992, tabell 9.32

Figur 7.3. Andel arbeidsledige pr. 30.9.1992 av befolkningen 16-66 år etter bydel. Prosent

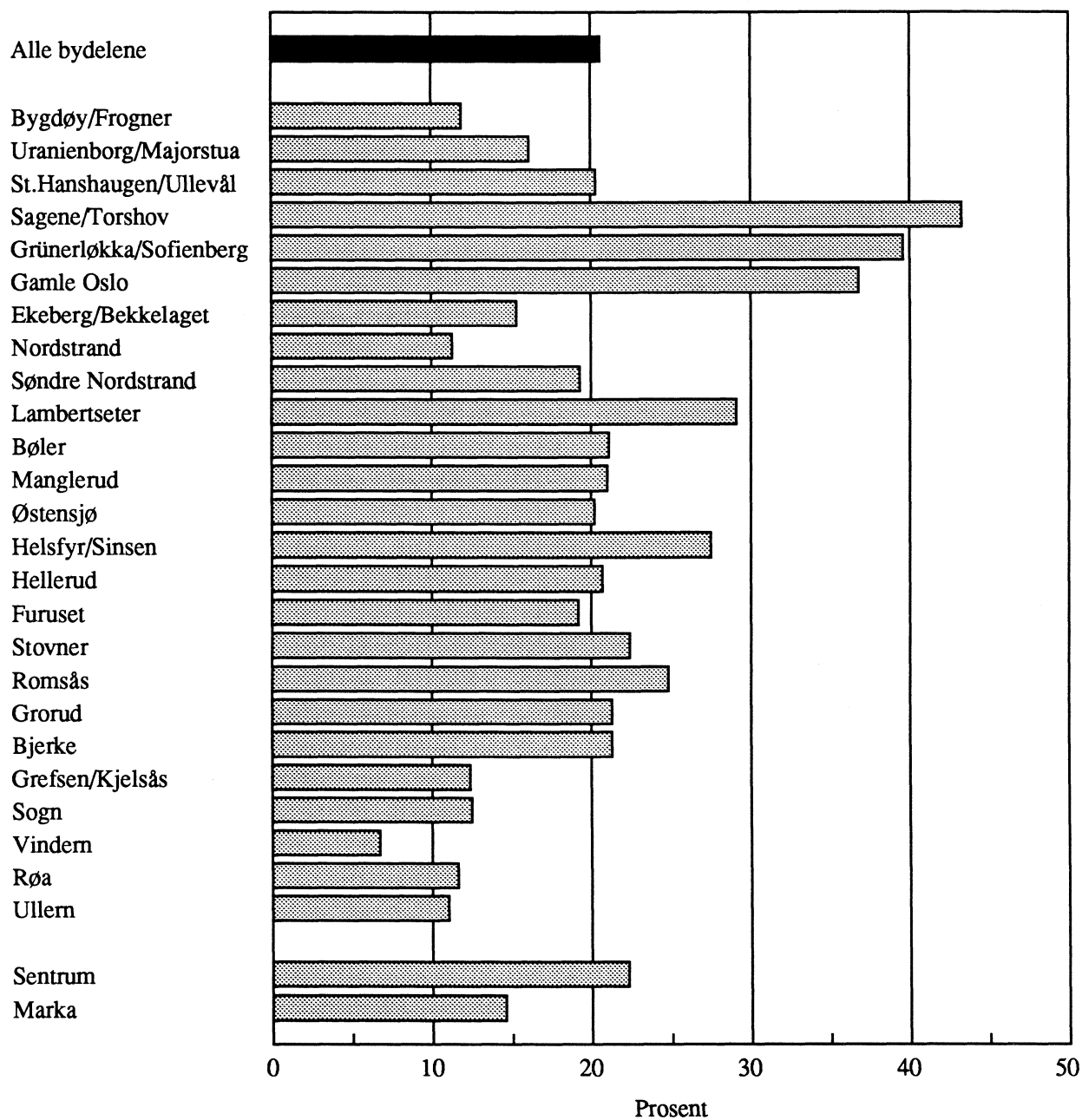
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 11

Figur 7.4. Andel av befolkningen som er direkte berørt av sosialhjelp etter bydel. 1991. Prosent

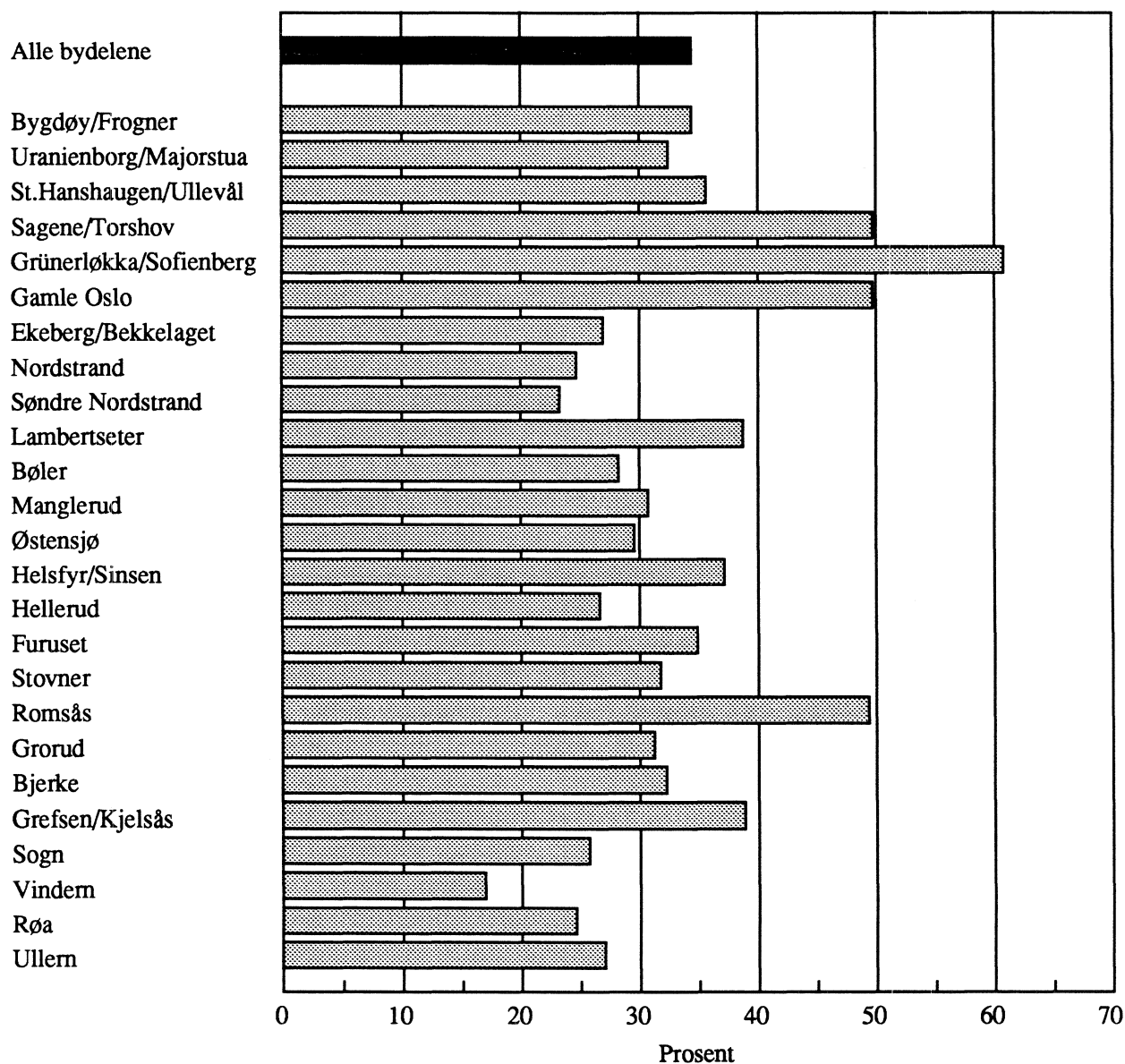
Kilde: Statistisk årbok for Oslo 1992, tabell 10.8

Figur 7.5. Andel menn 50-66 år med uførepensjon pr. 1.1.1992 etter bydel. Prosent

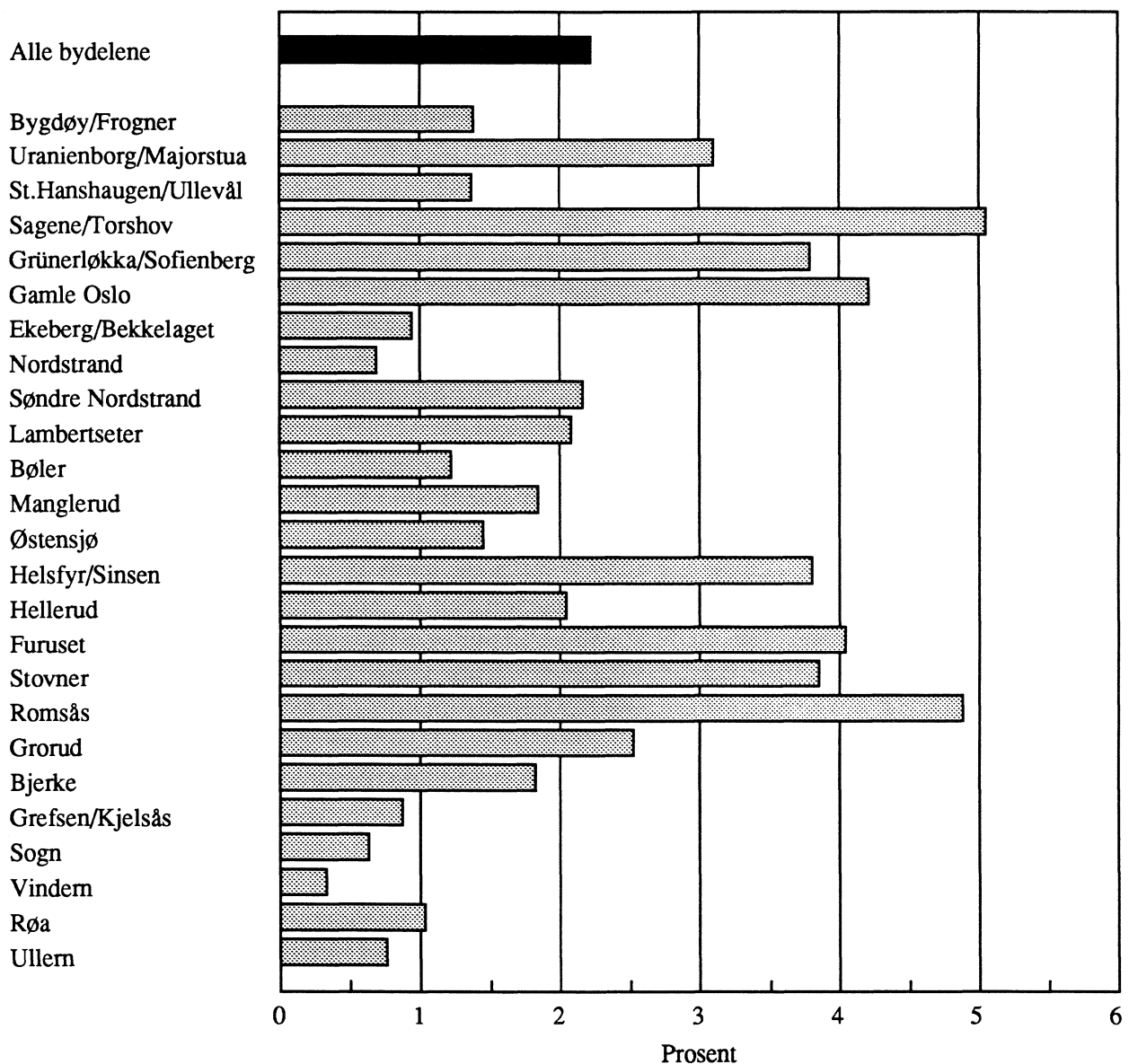
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 13

Figur 7.6. Døde menn pr. 1 000 menn i alderen 60-74 år for årene 1990 og 1991 (gjennomsnitt) etter bydel. Prosent

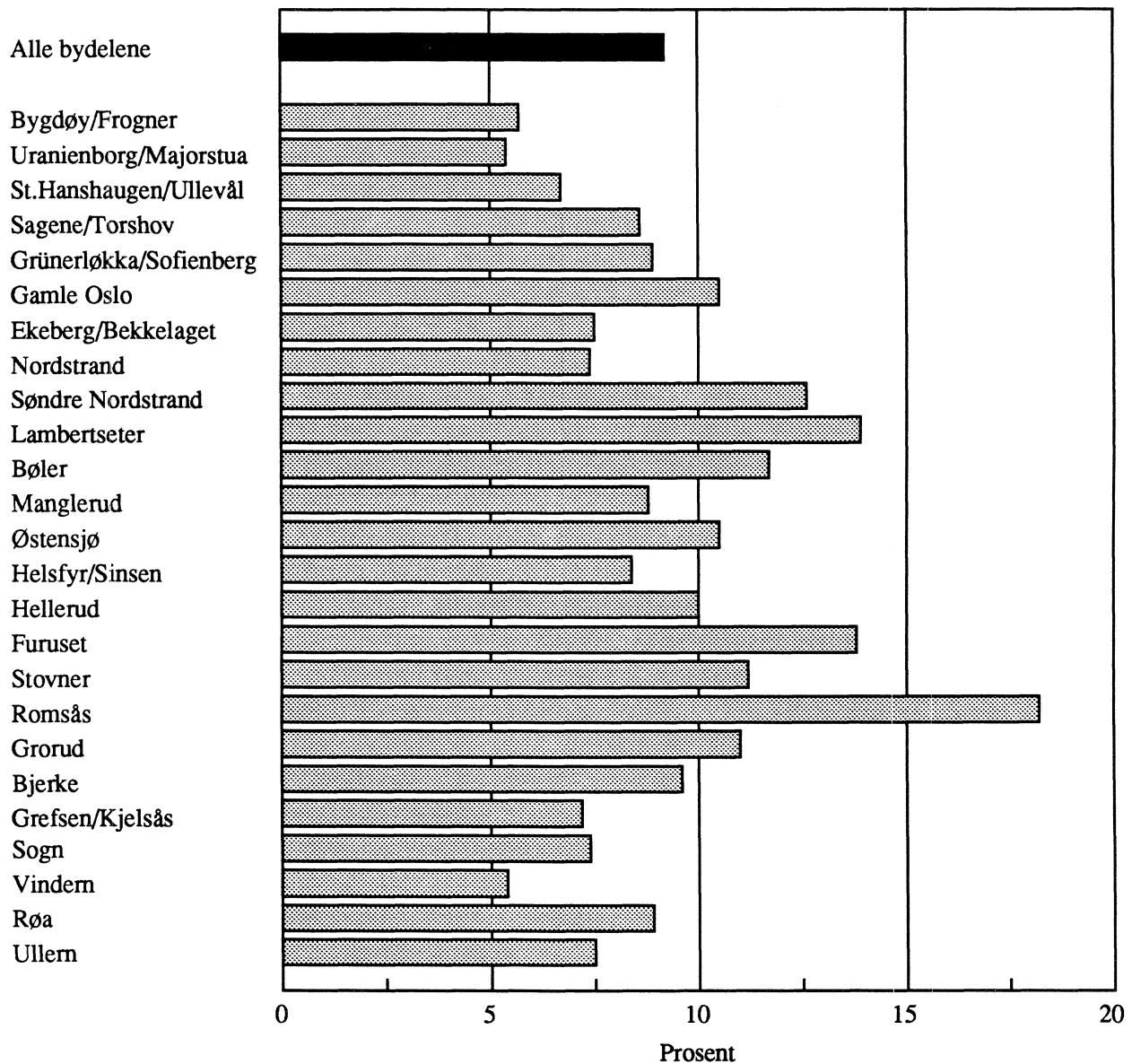
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 6

Figur 7.7. Andel barnevernklinter av barn under 18 år etter bydel. 1991. Prosent

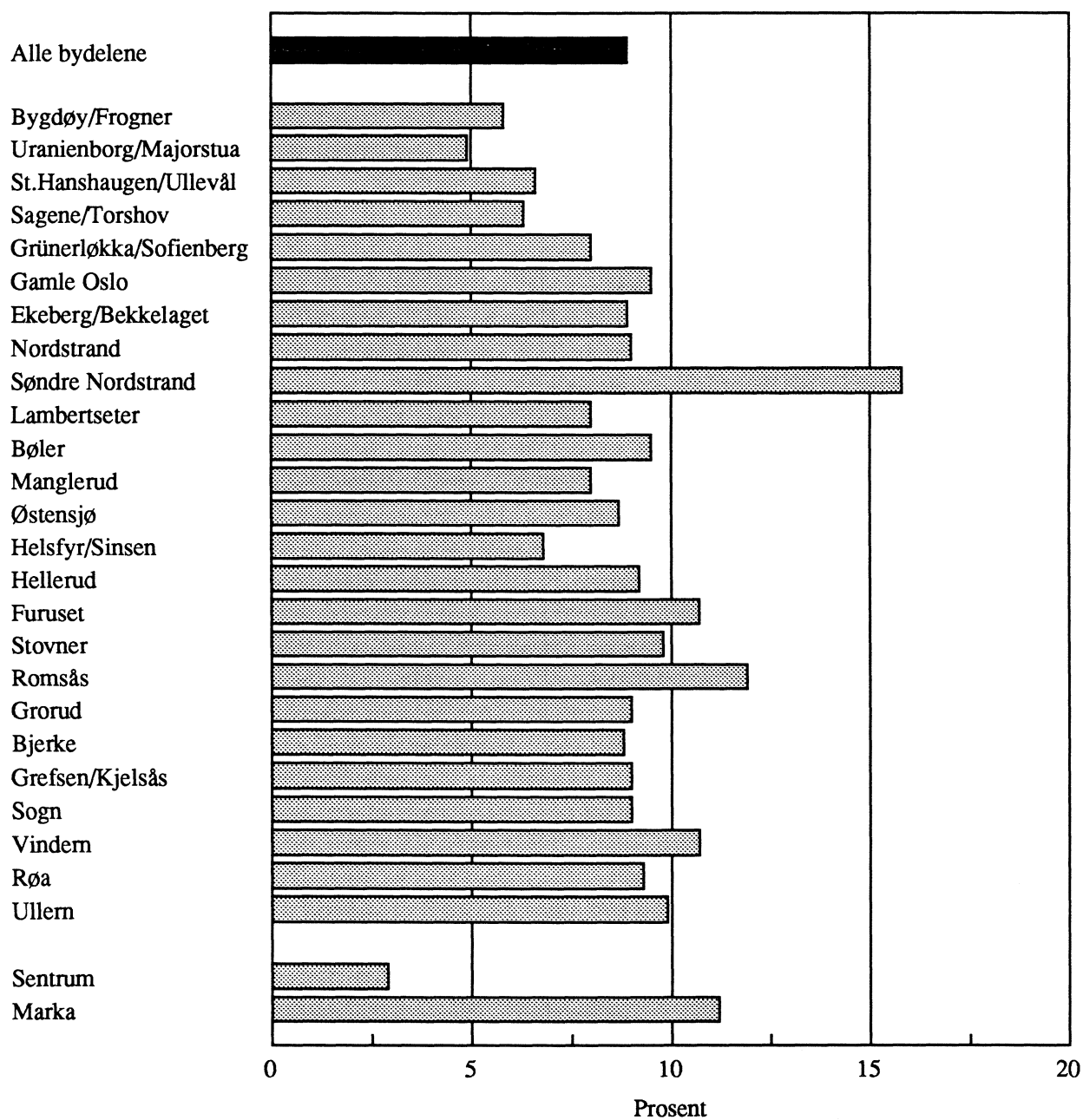
Kilde: Statistisk årbok for Oslo 1992, tabell 10.15

Figur 7.8. Andel enslige kvinnelige forsørgere i alder 20-49 år med barn 0-16 år av alle kvinner 20-49 år pr. 1.1.1992 etter bydel. Prosent

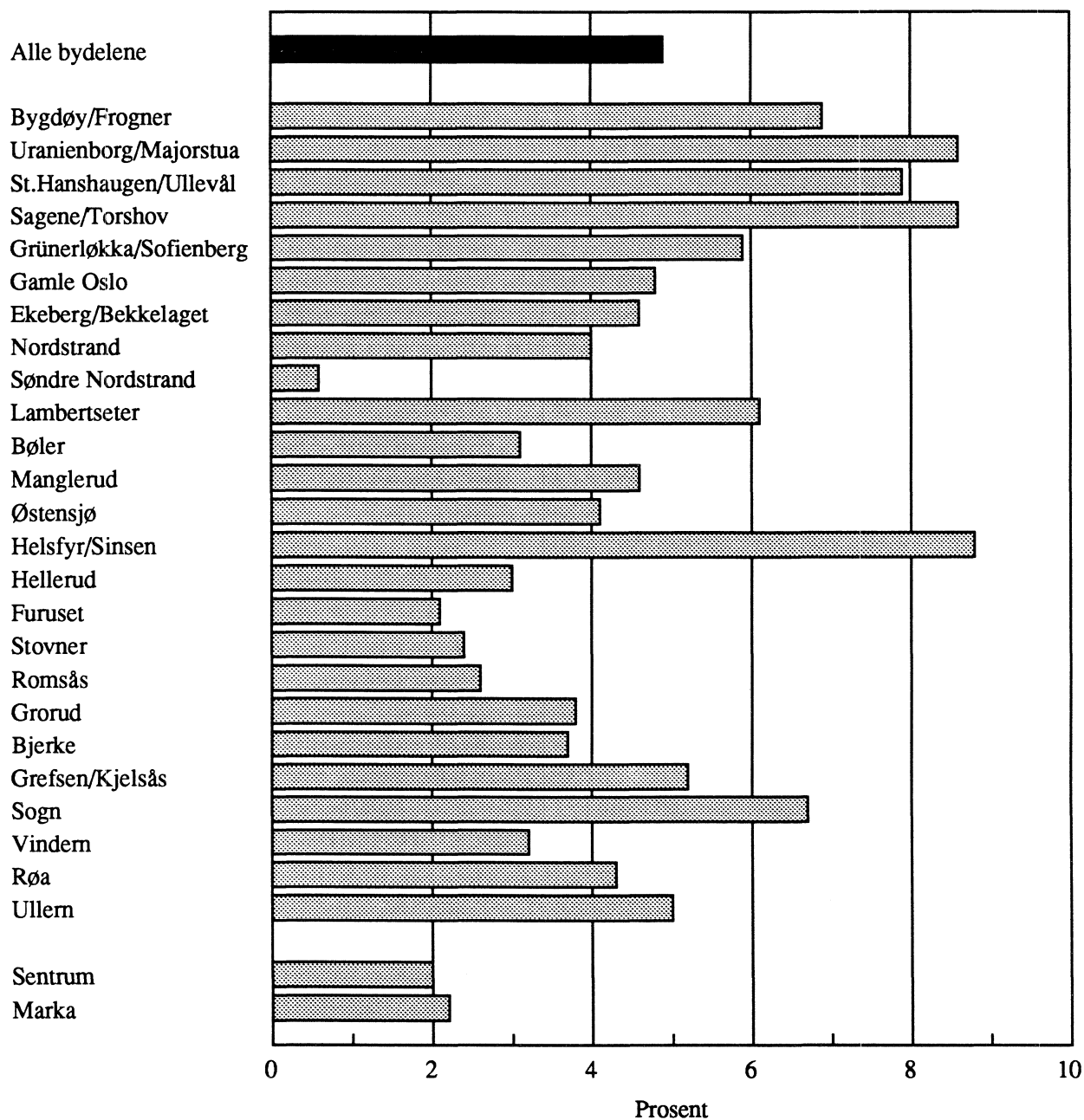
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 12B

Figur 7.9. Andel av befolkningen i alder 0-6 år pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

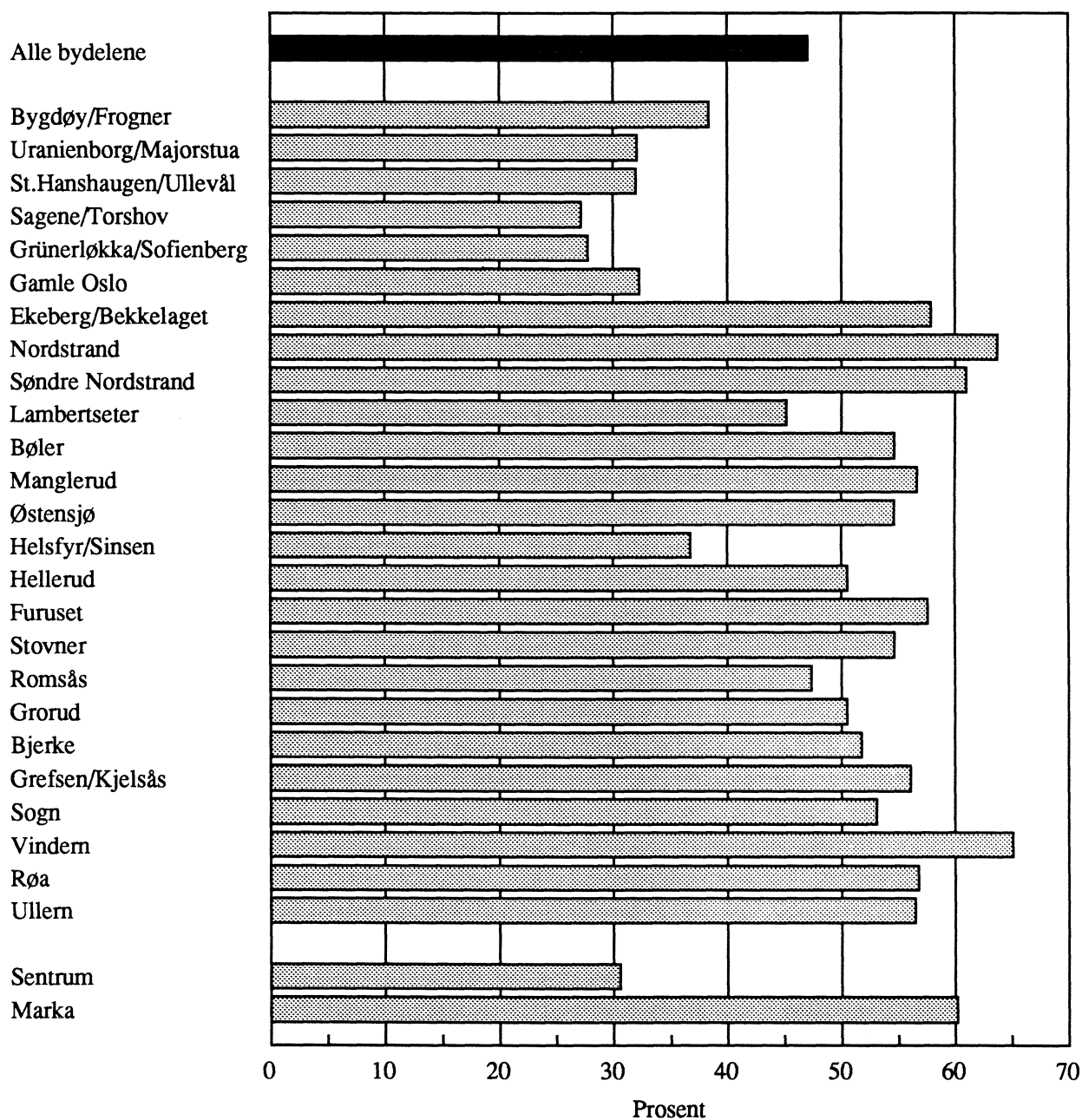
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 2/1993: Folkemengden i bydeler og roder 1.1.1993. Vedleggstabell 2b

Figur 7.10. Andel av befolkningen i alder 80 år og over pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

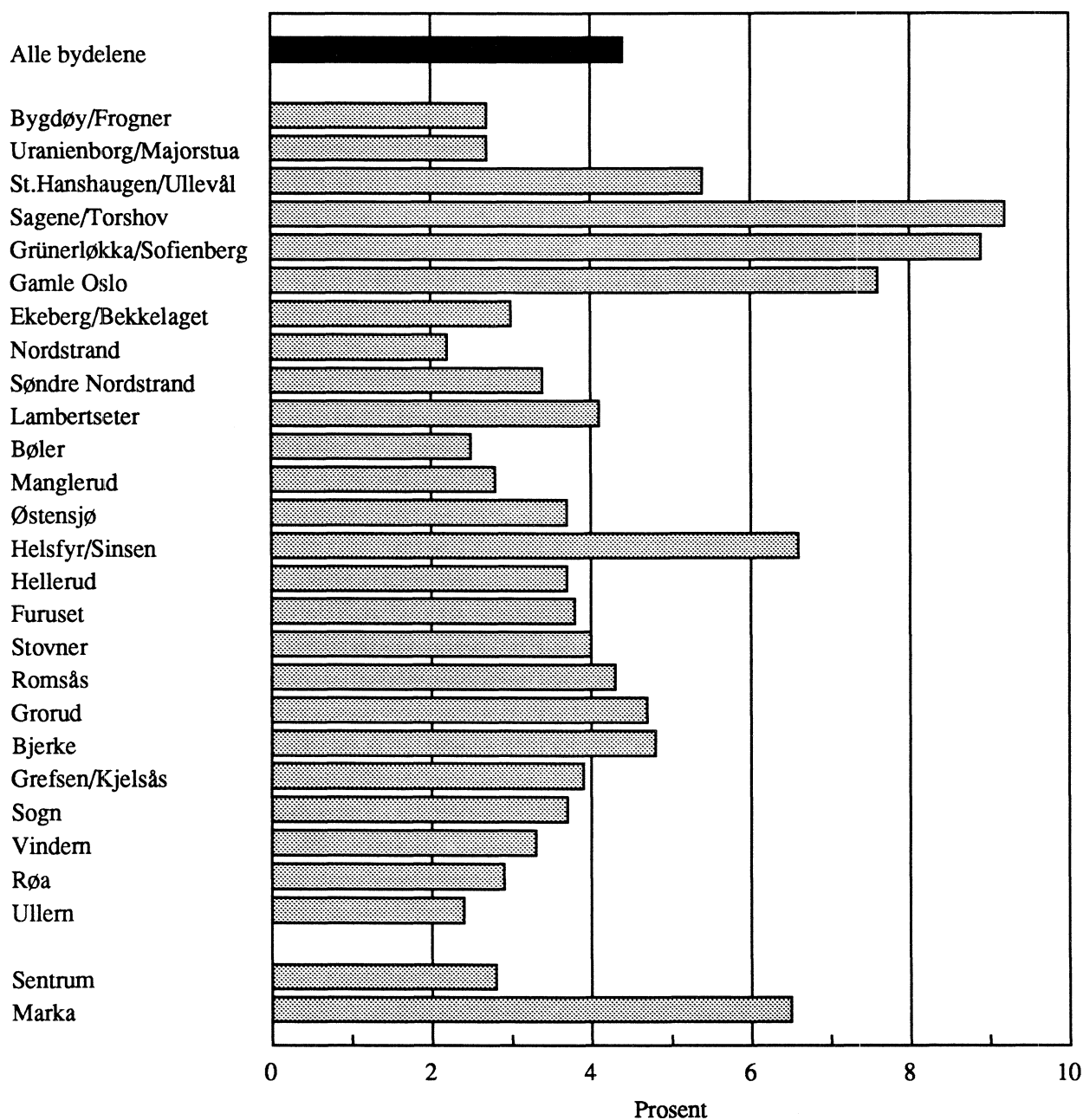
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 2/1993: Folkemengden i bydeler og roder 1.1.1993. Vedleggstabell 2b

Figur 7.11. Andel av befolkningen over 25 år som er gift pr. 1.1.1993 etter bydel. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistiksystemet

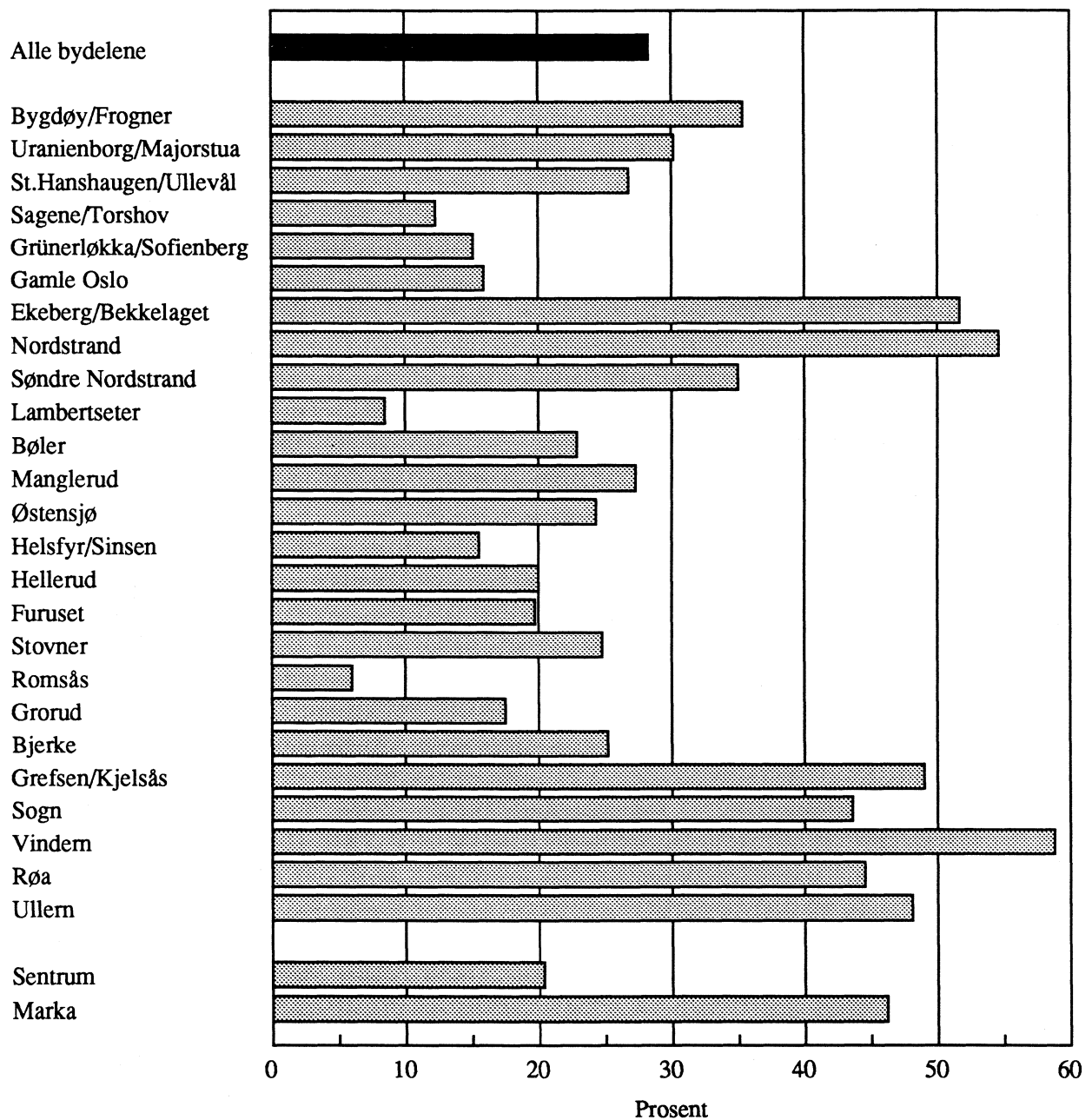
Figur 7.12. Andel personer som bor trangt¹ etter bydel. 1990. Prosent

¹ 2 eller flere personer i ett-roms leilighet og 3 eller flere personer i to-roms leilighet

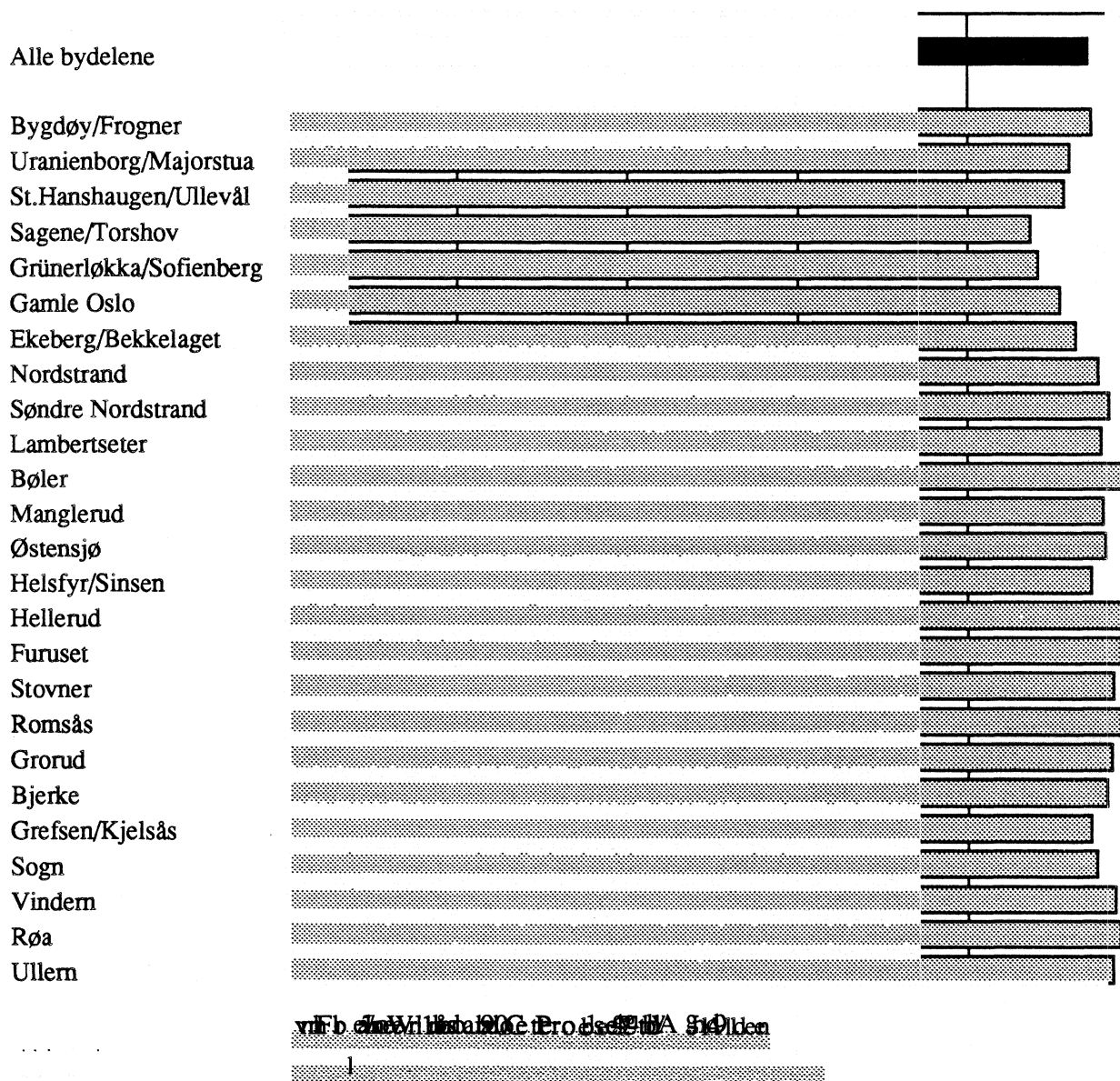
Kilde: Oslo-statistikken, Notat 7/1992: Sosioøkonomiske data for bydelene 1992. Tabell 18

Figur 7.13. Andel av boligene som er privateide etter bydel. 1990. Prosent

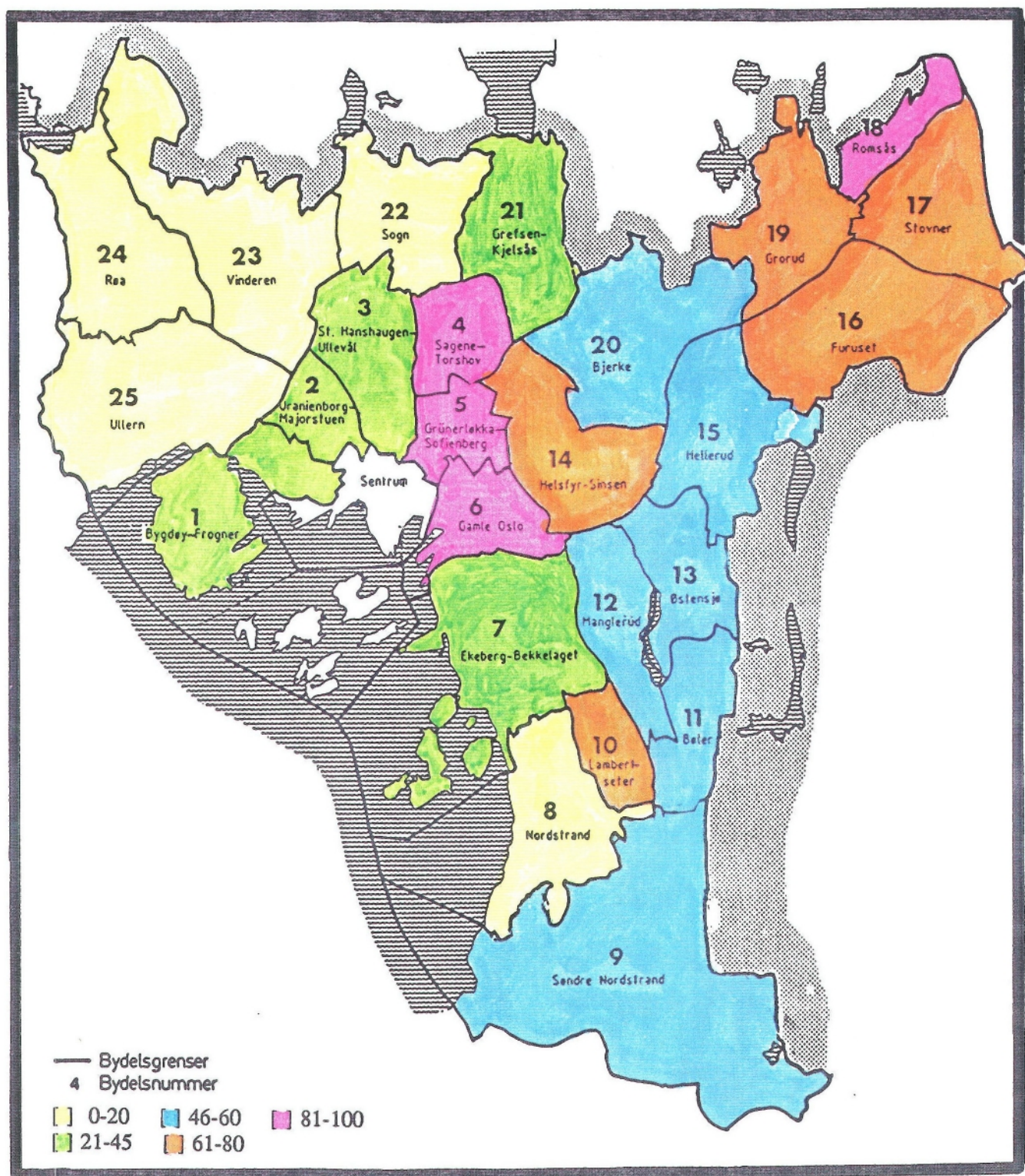

Kilde: Statistisk årbok for Oslo 1992, tabell 4.22 (egne prosentueringer)

Figur 7.14. Andel av boligene som både har bad og WC etter bydel. 1990. Prosent

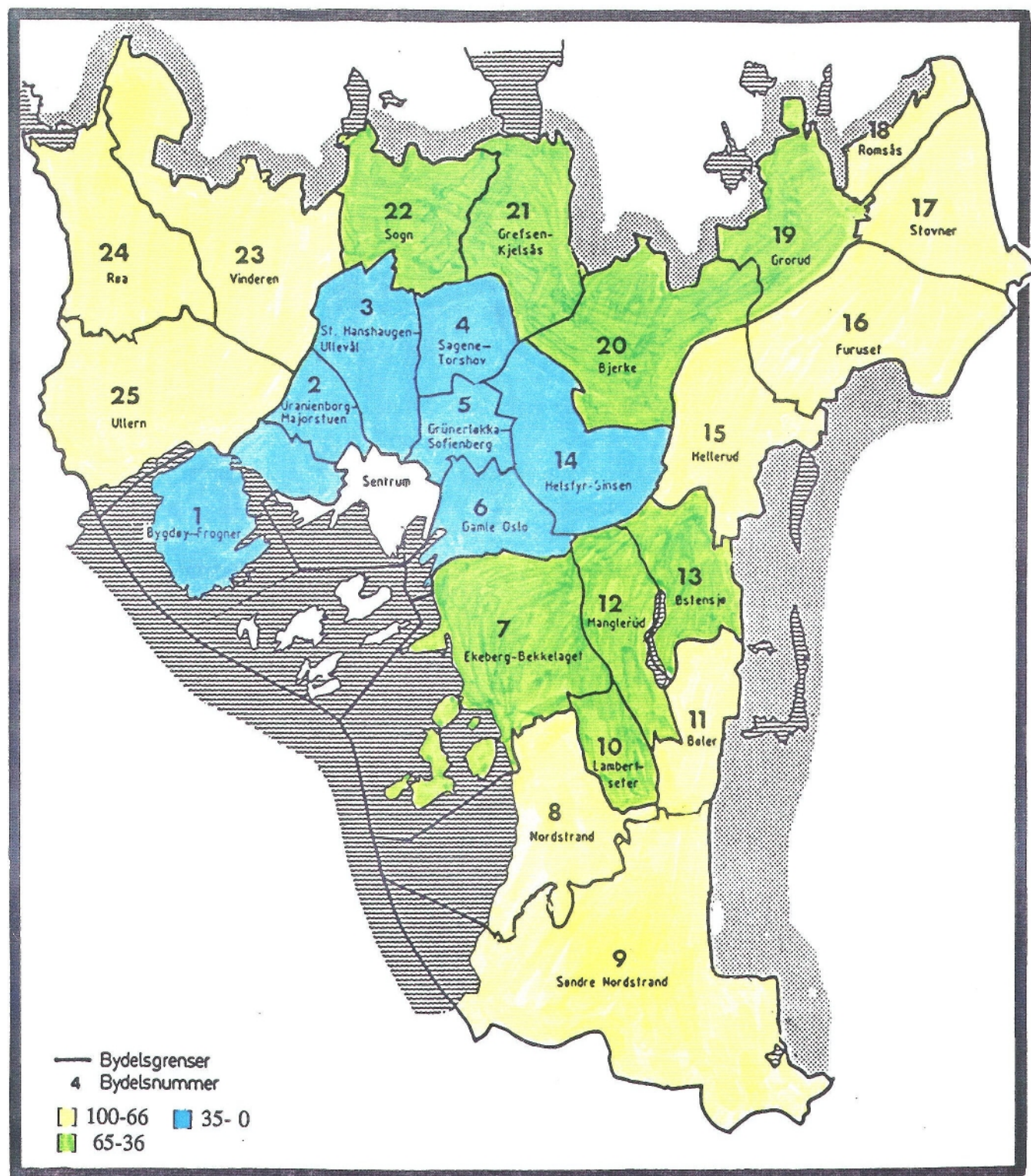

Figur 7.15. Sosioøkonomisk faktor¹ etter bydel.

¹ Indeks som løper fra 0 ("små problemer/store ressurser") til 100 ("store problemer/små ressurser") satt sammen av forskjellige indikatorer som lader på samme faktor i en faktoranalyse. Indeksen omfatter indikatorer på inntekt, utdanningsnivå, arbeidsledighet, sosialhjelp, uførepensjonering, dødelighet, andel barnevern-klienter, andel enslige forsørgere, trangboddhet og andel privateide boliger (jfr. fig. 7.1-7.8 og 7.12-7.13).

Figur 7.16. Demografisk faktor¹ etter bydel.

¹ Indeks som løper fra 0 ("lite innslag barn/gifte/moderne boliger") til 100 ("stort innslag barn/gifte/moderne boliger") satt sammen av forskjellige indikatorer som lader på samme faktor i en faktoranalyse. Indeksen omfatter andel barn 0-6 år, andel eldre 80 år og over, andel over 25 år som er gift og andel boliger med bad/WC (jfr. fig. 7.9-7.11 og 7.14).

8. Planer for hovedprosjektet

Første del av hovedprosjektet vil være å benytte dataene for 1.1.1993 til å beskrive innvandrems bosetting i Oslo på et mer finmasket regionalt nivå. Som kjent kan det være store forskjeller i boligstandard og levekår innen den enkelte bydel (Orderud 1992). Bydelene i Oslo er så store enheter - den største, Furuset, har hele 28 000 innbyggere - at å operere på bydelsnivå nødvendigvis vil måtte dekke over betydelige interne ulikheter. Det gjelder da også for fordelingen av innvandrere.

Heldigvis er vårt datamateriale spesifisert på så lavt regionalt nivå som krets (eller rode som det heter i Oslo). I alt er det 477 roder i byen. En nærmere beskrivelse av innvandrerkonsentrasjoner i Oslo vil naturlig nok måtte dvele noe ved rode-nivået. For ikke å drukne i data på det mest finmaskede nivået vil vi foreslå å lokalisere roder med en innvandrerandel over et visst minstenivå, f.eks. 30 prosent. Det kan bli tale om å markere flere nivåer: 30-39 prosent, 40-49 prosent og 50+ prosent. For hver bydel vil det da bli redegjort for hvilke roder som møter disse kriteriene.

Interessant vil det også være å undersøke innvandrerandelen i forskjellige aldersgrupper i de mest innvandrerrettede rodene. Det vil da trolig vise seg at andelen innvandrere i de laveste aldersgruppene kan løpe opp i 60-70-80 prosent, ja kanskje enda høyere. Dette er den direkte foranledningen for at det ved enkelte barnskoler fins klassetrinn med nesten bare innvandrelever.

I denne delen av hovedprosjektet vil det være naturlig å vende tilbake til spørsmålet om det er rimelig å tale om "ghettodannelser" i Oslo.

Det vil ellers også være aktuelt å utvikle deler av den beskrivende statistikken fra forprosjektrapporten på bydelsnivå med utgangspunkt i andre inndelinger av innvandrene etter nasjonalitet enn den vi til nå har benyttet. Dels vil det være hensiktsmessig å slå sammen enkelte av de mindre gruppene for å forenkle framstillingen. Dels vil det være aktuelt å splitte opp noen av de større samlegruppene. Vi vil i prosjektperioden også arbeide med å utvikle et mer hensiktsmessig verktøy for å presentere den deskriptive statistikken (edb-baserte kart). På dette grunnlaget vil vi gi et mer oversiktlig bilde av fordelingen av innvandrere i Oslo enn det vi har hatt mulighet til å gjøre innen forprosjektets ramme.

Det **andre** temaet vi vil foreslå å gå nærmere inn på, er hvordan innvandrere som kommer til Oslo - enten direkte fra asylmottak eller fra andre kommuner hvor de har bodd tidligere - skaffer seg sin første bolig. Hvilke administrative rutiner fins? Hvilke innvandrere klarer å ordne sin første bolig på egen hånd, og hvilke må søke hjelp av kommunen? Som det framgikk av vår litteraturgjennomgang, er det flere forfattere som legger stor vekt på dette spørsmålet når de skal analysere årsakene til at det oppstår lokale konsentrasjoner av innvandrere. I hvor stor grad "styres" innvandrene til bestemte områder, og på hvilken måte skjer det i så fall?

Dette er et tema som vi foreløpig ikke har hatt anledning til å sette oss inn i. Under en konferanse om innvandrere og bomiljø arrangert i fellesskap av Oslo kommunes innvandreretat, Ressurscenter for pakistanske barn og Oslo politikammer i desember 1993 fikk vi imidlertid et klart inntrykk av at det foreligger en rekke sentrale aktører i feltet som hver for seg sitter inne med viktige biter av informasjon. Hit hører bl.a. de store boligselskapene OBOS og USBL. Likeledes er fordelingen og

disponeringen av de kommunale boligene et interessant kapittel. Et triangel av tre samvirkende aktører spiller her en nøkkelrolle: Etat for eiendom og utbygging erverver de kommunale leieboligene, Oslo kommunale boligbedrift forvalter dem, og kommunens innvandrertat formidler en del av boligene videre til innvandrere. I hvilke bydeler boligene faktisk ligger, hvor mange som benyttes av innvandrere, hvorvidt innvandrere sendes til andre bydeler enn norske boligsøkere osv., er spørsmål vi ønsker å komme tilbake til.

Ved å skaffe oss nærmere kunnskap om dette venter vi også at det vil være lettere å fortolke tendenser og mønstre i vårt empiriske materiale. Til nå har vi vært nødt til å presentere en del av dette forholdsvis ukommentert.

Det *trede* større temaet vi ønsker å ta fatt på, er å beskrive innvandrerens bosetting i Oslo pr.

1.1.1988 og relatere denne på individplan til situasjonen pr. 1.1.1993. Vi hadde visse forhåpninger om å ta opp dette allerede i forprosjektet, men det viste seg at tiden ble for knapp. For situasjonen pr. 1.1.1988 er datakilden i utgangspunktet mindre vel tilrettelagt enn for situasjonen fem år senere. Til en kombinert eiendoms- og folkeregisterfil for Oslo kommune pr. 1.1.1988 er det nødvendig å kople informasjon om innvandrerkategori og landbakgrunn fra den totale fødelandsfilen. Dette er nå gjort, men en viss oppretting og feilsøking må til før den koplede filen kan benyttes.

Først vil det være aktuelt å gi et raskt riss av status m.h.t. bosetting pr. nevnte dato. Det vil bl.a. bli aktuelt å beregne dissimilaritetsindeksene for de forskjellige innvandrergruppene vis-à-vis nordmenn og innbyrdes. På denne måten får vi et overblikk over hvordan bosettingsmønsteret har utviklet seg i løpet av denne femårsperioden. Har graden av segregasjon økt eller avtatt fra 1988 til 1993? Det kan ikke utelukkes at graden av segregasjon har blitt sterkere i løpet av perioden selv om vi i kapittel 6 fant at innvandrere med lang oppholdstid i landet bor mindre segregert enn innvandrere med kortere oppholdstid. Er graden av segregasjon høyere i 1993 enn i 1988, kan det skyldes at byen i løpet av femårsperioden har mottatt så mange nye innvandrere at integreringsmekanismene foreløpig bare har fått tid til å virke for de med lengst botid.

Neste skritt vil være å kople sammen 1988- og 1993-filen og avgjøre hvilke individer som er til stede (1) på det første tidspunktet, men ikke det andre, (2) på det andre tidspunktet, men ikke på det første og (3) på begge tidspunktene. Hvor mange og hvem som faller i hver av disse tre kategoriene, må avklares.

Selv om det ville være interessant å gå videre med kategori (1) og (2) for å finne ut hvorfor de som havner her, bare er til stede ved ett av tidspunktene, vil trolig hovedvekten i den videre analysen bli lagt på kategori (3), de som befinner seg i Oslo på begge tidspunkter. Særs viktig er det å avdekke hvor mange av disse som har flyttet mellom bydelene og hvor mange som ser ut til å ha holdt seg i ro. Resultatene framstilles i en matrise på 27*27 celler der bosettingen i 1988 "krysses" med bosettingen i 1993. De som er bosatt i samme bydel på begge tidspunkter, faller på diagonalen i matrisen. Avvik fra diagonalen viser at personen har flyttet mellom bydeler. Således vil det være mulig å fastslå om flyttetendensen går ut fra eller inn til de mest innvandrerfylte bydelene og hvilke innvandrergrupper som står for de forskjellige flyttebevegelsene. Trolig vil det trenge én matrise for hver enkelt hovedgruppe av innvandrere. For å lette oversikten kan det bli aktuelt å dikotomisere bydelene i "innvandrerfylte" og "ikke-innvandrerfylte" og således redusere antall celler til 2*2.

I samme omgang er det selvsagt også nødvendig å se på nordmenns flyttemønster. Forestillingen om dynamikken ved dannelse av etniske bokonsentrasjoner går jo nettopp ut på at også majoritetsbefolkningen bidrar ved å flytte ut av de mest innvandrer-tette områdene. Ved hjelp av framgangsmåten ovenfor vil vi kunne undersøke dette empirisk. Hvis både nordmenn og innvandrere i større grad flytter ut av enn inn i de mest innvandrer-tette bydelene, hvilken gruppe har da den sterkeste nettostrømmen ut? Dersom det er nordmenn, indikerer det at spredningen av innvandrere over bydelene går for langsomt til å hindre at noen områder utvikler økende innvandrer-tetthet. Koples individdataene til registeropplysninger over inntekt, åpnes dessuten muligheten for å si noe om ressursforskjeller mellom de som flytter og de som blir.

Funnene fra denne delen av hovedprosjektet må også relateres til innholdet i kapittel 6 der vi sammenlikner bosettingen pr. 1.1.1993 til innvandrere med kort og lang oppholdstid i Norge. På denne måten håper vi å kunne utnytte råmaterialet fra figur 6.1-6.13 på en mer innsiktsfull måte enn det vi foreløpig har vært i stand til.

Dersom tiden tillater det, ville det også vært ønskelig gå inn på et *fjerde* tema, nemlig å teste den relative betydningen av inntekt og etnisk bakgrunn for å forklare årsaken til at personer bosetter seg i områder som er kjent for hopninger av levekårsproblemer. Dette vil representere en viderebehandling på individnivå av temaet som tas opp i kapittel 7 på aggregert nivå.

Vi kunne f.eks. modellere sannsynligheten for at en innbygger i Oslo skal være bosatt i bydelen Gamle Oslo (eller Grünerløkka/Sofienberg eller et mindre avgrenset område på rodenivå) pr. 1.1.1993 avhengig av faktorer som nasjonalitet, hvorvidt vedkommende har tatt norsk statsborgerskap eller ikke (dersom han/hun er innvandrer), botid i Norge, alder, ekteskapelig status, barn, inntekt og eventuelt utdanningsnivå.

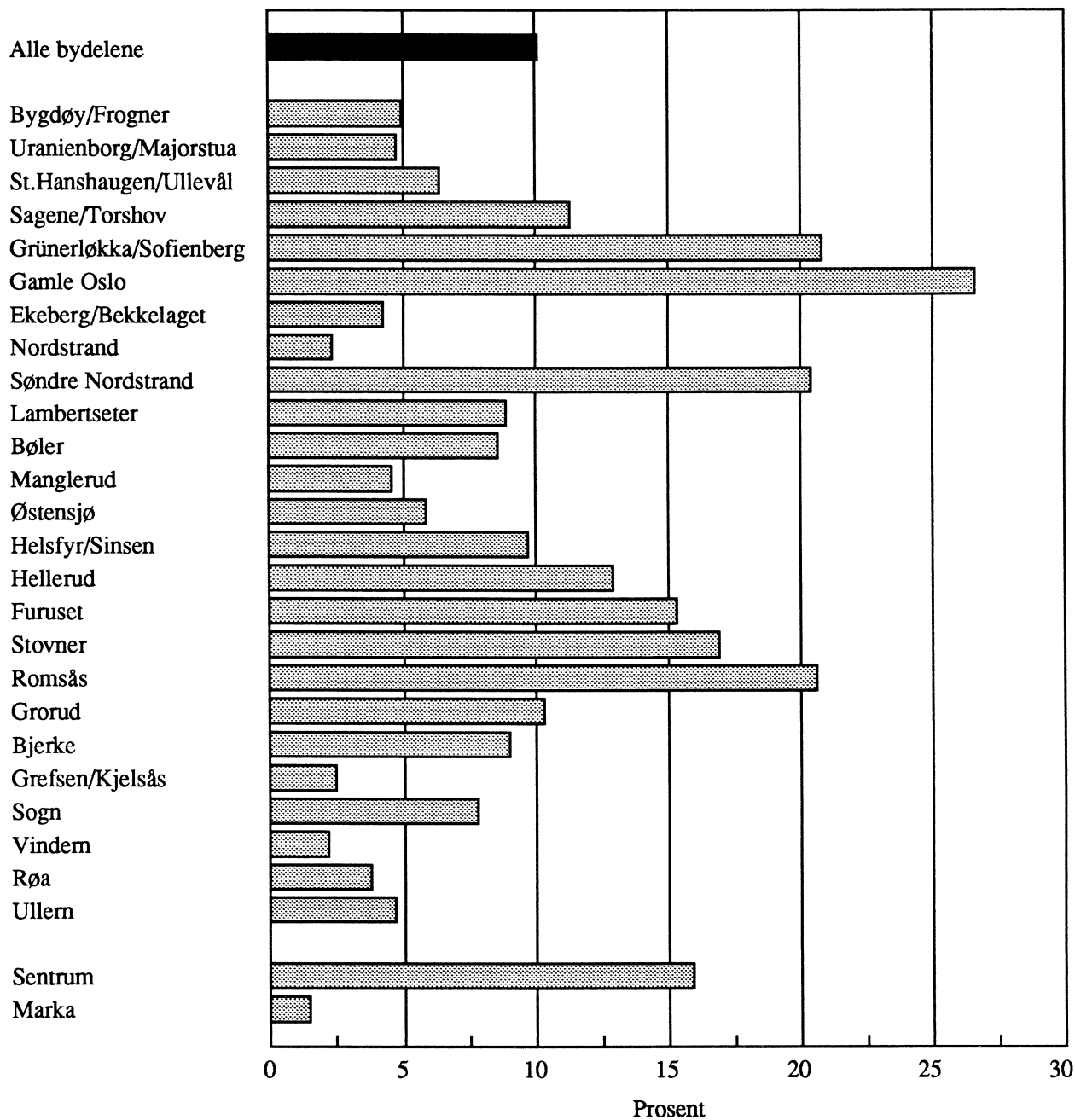
Ettersom den avhengige variabelen i dette tilfellet er en 1/0-variabel, er logistisk regresjon den korrekte estimeringsmetoden. Verken inntekt eller utdanning ligger på filen i dag og må i tilfelle koples på. Et sentralt spørsmål vil bl.a. være om betydningen av nasjonalitet synker dersom inntekt innføres i modellen. I så fall styrker det forestillinger om at valget av bosted, i det minste delvis, er økonomisk påtvunget pga. mangelfulle økonomiske ressurser. I motsatt fall gir det mer troverdighet til dem som hevder at innvandrene "frivillig" bosetter seg der de gjør fordi de foretrekker å bo i nærheten av landsmenn.

Endelig må hovedprosjektet selvsagt inneholde en grundig *oppsummering* av funnene både fra denne rapporten og fra hovedprosjektrapporten.

De tre første temaene vil det uten tvil være rom for å gjennomføre innen den planlagte *tidsrammen*. Den deskriptive delen (tema 1) vil kunne gjennomføres parallelt med studiene av infrastruktur og administrative prosedyrer for tildeling av boliger til flyktninger/innvandrere (tema 2). Når arbeidet på ett eller begge disse temaene er avsluttet, innledes arbeidet på tema 3. Selv om tema 4 er svært interessant teoretisk, er det også metodisk og datateknisk det mest krevende. Hvorvidt det virkelig blir tid og anledning til å gå i gang med dette innen den tilmålte tidsrammen, er i øyeblikket noe usikkert. Det avhenger bl.a. av hvor bredt departementet ønsker at de øvrige temaene legges opp.

Appendiks

Figur A. Andel innvandrere fra alle land (herunder Tyrkia) unntatt Vesten av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1993. Prosent

Litteratur

Andersson-Brolin, Lillemor (1984): Etnisk bostadssegregation. Byggforskningsrådet, Stockholm.

Barstad, Anders (1993a): Bydelsforskjeller. Avsnitt i NOU 1993:17, Levekår i Norge, 328 ff.

Barstad, Anders (1993b): Levekår i en storby. I Morten Bildeng og Roland Først (red.): Levekår i storby. KS forskning, Program for storbyrettet forskning, Oslo.

Biterman, Danuta (1985): Invandrare i Stockholms län 9: Bostäder och boende. Stockholms läns landsting, Regionplanekontoret, Stockholm.

Biterman, Danuta (1988): Att bo bland likar. Invandrare & Minoriteter, nr. 3, ss. 25-29.

Biterman, Danuta (1989): Invandranas boendesegregation i Stockholms län. I Innvandrare i storstad, Statens offentlige utredningar 1989:111, Stockholm.

Biterman, Danuta (1993): Immigrant housing careers. Document D6:1993. Byggforskningsrådet, Stockholm.

De Geer, Eric (1989): Göteborgs Invandrageografi. Uppsala Multiethnic Papers 16, Centrum för multiethnisk forskning, Uppsala universitet.

Duncan, Otis Dudley og Beverly Duncan (1955): A Methodological Analysis of Segregation Indexes. American Sociological Review, vol. 20, pp. 210-217.

Faris, Robert E.L. og H. Warren Dunham (1963/1939): Mental Disorders in Urban Areas. c1939. I utdrag i Matilda White Riley (1963): Sociological Research. Vol. 1: A Case Approach. Harcourt, Brace & World, New York.

Grimes, Seamus (1993): Residential Segregation in Australian Cities: A Literature Review. International Migration Review, vol. xxvii, no. 1, pp. 103-120.

Haveraaen, Morten (1993): Noen linjer i byens sosiologi. Tidsskrift for samfunnsforskning, årg. 34, ss. 153-168.

Hernes, Gudmund og Knud Knudsen (1990): Svart på hvitt. FAFO-rapport nr. 109, Oslo.

Kuusela, Kirsti (1993): Integration i invandrantäta bostadsområden? Forskningsrapport nr. 111. Sociologiska institutionen, Göteborgs Universitet.

Lindberg, Göran (1971): Segregationsprosesser. I Lindberg, Göran: Urbana processer. CWK Gleerup Bokförlag, Lund.

Massey, Douglas S. (1985): Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis and Empirical Review. Sociology and Social Research, vol. 69, pp. 315-350.

McKenzie, R.D. (1971/1926): Humanekologins ämnesområde. Originaltittel: The Scope of Human Ecology, c1926. Oversatt og utgitt i Göran Lindberg (1971): Urbana processer. CWK Gleerup Bokförlag, Lund.

Orderud, Geir (1992): Sosial ulikhet i Oslo - bydelsvise forskjeller. Oslo-statistikken, Notat 5/92. Også utgitt som NIBR-rapport 1992:14.

Percivall, Birgitta og Martin Percivall (1981): Etnisitet och boende. Invandrare & Minoriteter, nr. 5-6, ss. 31-35.

Refling, Dag (1980): Innvandrere i Oslo 31.12.1979. Kjønn, alder og bosted. Særskilte tall for pakistanere, jugoslaver, marokkanere, tyrkere og indere. Oslo-statistikken, Notat 4/80.

Refling, Dag (1982): Utenlandske statsborgere i Oslo 1980-1981. Oslo-statistikken, Notat 1/82.

Refling, Dag (1985): Utenlandske statsborgere i Oslo pr. 31.12. 1983. Oslo-statistikken, Notat 1/85.

St.meld.nr. 39 (1987-88): Om innvandringspolitikken. Kommunal- og arbeidsdepartementet.

Timms, Duncan (1971): The Urban Mosaic. Cambridge University Press, Cambridge.

Vassenden, Kåre (1993a): Utredning om en "standard for innvandrerguppering" til bruk i statistikk. Utkast, 28. mai. Seksjon for befolkning, utdanning og regionale forhold, Statistisk sentralbyrå, Kongsvinger.

Vassenden, Kåre (1993b): Høring om en standard for innvandrerguppering. 6. desember. Seksjon for befolkning, utdanning og regionale forhold, Statistisk sentralbyrå, Kongsvinger.

Østby, Lars (1993): Innvandrems levekår. I Sosialt utsyn 1993, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.

Øyen, Ørjar (1964): Ecological Context and Residential Differentiation. Studies in society, No. 3. University of Oslo, Institute of Sociology. Universitetsforlaget.

Statistisk sentralbyrå

Oslo
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Tlf.: 22 86 45 00
Fax: 22 86 49 73

Kongsvinger
Postboks 1260
2201 Kongsvinger

Tlf.: 62 88 50 00
Fax. 62 88 50 30

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway